

Bygda eller livet!

En kvalitativ studie av stedets betydning for livsvalg og selvforståelse hos unge gutter i indre Agder.

CHRISTIAN NEPSTAD

VEILEDER

Ove Skarpenes

Universitetet i Agder, våren 2020

Masteroppgave i samfunnskunnskap lektor 8-13

Fakultet for samfunnsvitenskap

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid

Antall ord i hovedteksten: 34728

Master

Forord

En ganske alminnelig dag i juni ble denne oppgaven ferdig. Fem års studier ble avsluttet med noen ganske enkle setninger i en oppgave som tidvis har fremstått som alt annet enn enkel. Etter snart et halvt års arbeid som har inneholdt både hjemmeskole, stengte bibliotek og koronatiltak er masteroppgaven endelig i boks.

Jeg vil begynne med å takke min veileder Ove Skarpenes for gode innspill og god hjelp gjennom hele prosessen. Ditt engasjement og din interesse for oppgaven har vært "above and beyond" det man kan forvente. Uten din kyndige veiledning hadde dette prosjektet på langt nær blitt så bra.

Videre vil jeg takke gutta fra Fjellbygda som var villig til å sette av tid og dele fra livene deres. Det var interessant å høre deres beskrivelser og perspektiver rundt denne tematikken. Denne oppgaven er bygget på deres fortellinger, så den er også litt deres.

Takk også til samfunnslektorene, spesielt Asbjørn og Jon Martin som har vært mine faste studiepartnere de siste årene. Det har vært en fryd å studere sammen med dere.

Takk Nina, for at du har lagt til rette for at jeg kunne gjøre dette. Takk for samtaler, innspill og korrekturlesning. Du er rå. For en heldig mann jeg er som kan leve livet mitt sammen med deg. Cornelia, Jesper, Herman og Fiona. Jeg er så glad i dere altså. Jeg tipper dere også er glad for at denne masteren er ferdig. Nå gleder jeg meg til at vi skal ha ferie sammen. Selv om hjemmeskole, koronaisolasjon, masteroppgave og jobb ved siden tidvis har vært en dårlig kombinasjon synes jeg dere har taklet det bra. Takk for at dere har tålt en tidvis mentalt og fysisk utilgjengelig pappa og ektemann. Dere er gull.

Til slutt vil jeg takke Jesus for fred midt i stormen. En evig kilde til visdom og kunnskap.

Konsmo, juni 2020

Christian Nepstad

Sammendrag

Norsk og nordisk forskning har i liten grad hatt fokus på geografisk forankrede lokale kulturer i relasjon til utdanning, samtidig som at ungdomsforskning har av flere vært kritisert for en ikke-anerkjent metrosentrisme. På denne måten forsvinner stedet fra analysen og det urbane livet tas ukritisk som utgangspunkt for generalisering av ungdommer på tvers av geografiske forskjeller (Cuervo & Wyn, 2017; Farrugia, 2014; Horrigmo, 2015; Paulgaard, 2017). I studier av ungdom og rural migrasjon har ofte fokuset vært på dem som flytter, og ikke dem som blir, samtidig som at kjønnsaspektet i stor grad har vært fraværende. (Faber et al., 2015; Rye, 2009).

Gjennom kvalitative intervjuer av åtte gutter fra ei bygd i indre Agder har jeg derfor utforsket stedets betydning for guttenes livsvalg, yrkesvalg og selvforståelse. Studien har gitt en innsikt i hva disse guttene selv legger til grunn for sine valg og hvordan strukturer som sted og klasse har innvirkning på disse valgene.

Studiens tydeligste funn er stedets viktige rolle i det som utgjør de grunnleggende rammene for hvordan guttene forstår seg selv og hvordan de ser for seg framtiden. Selv om guttene fremstår som refleksive rasjonelle aktører i sitt eget liv er det tydelig at stedet former, begrenser og muliggjør både deres selvforståelse og viktige livsvalg. Bildet av bygdegutter som blir værende på bygda som marginaliserte tapere likner imidlertid lite på det bildet kommer fram i denne studien. Guttene fremstår ikke som passive og begrenset, men som aktivt handlende for å sikre seg den framtiden de ønsker. Det er tydelig at guttene som vil bo på bygda aktivt velger bort et liv i byen, fordi de mener at bygda gir de beste rammene for det de oppfatter som det gode liv. Bygda blir dermed orienteringspunktet for de fleste guttene, og ønsket om å bo på bygda legger dermed en del strukturelle føringer for hvilke valg som fremstår som aktuelle. Når det gjelder yrkesvalg for eksempel blir det ikke jobben i seg selv, men jobbens lokalisering som preger guttenes valg. Slik sett legger bygda større føringer på hva slags yrkesvalg som er aktuelt enn på hva slags utdanningsløp som er aktuelt.

Et annet funn er hvordan guttenes opplevelse av bygd og by ikke preges av rasjonaliserte oppramsinger av fordeler og ulemper, men som sterke følelsesmessige opplevelser av hvordan de opplever stedet. Det fysiske landskapet de befinner seg i skriver seg inn i guttene gjennom sosialiseringen på linje med andre sosiale strukturer. Bygd og by blir dermed ikke bare diskursive konstruksjoner, men følbare kroppslige dimensjoner.

Det er også tydelig hvordan stedet skaper en virkelighet som bare gir rom for en bestemt type forståelse og adferd. Guttenes verdier, interesser, vurdering av hva som er interessante yrker og

hvilke som er passende for menn blir derfor i stor grad preget av stedet. Maskulinitet i Fjellbygda er hovedsakelig knyttet til bildet av den praktiske hardtarbeidende familiefaren, som kjører snøscooter på fjellet på fritida. Et interessant funn er imidlertid guttenes vektlegging av mannens omsorgsrolle i familien og det Bye (2009) beskriver som 'caring masculinity'. Dette kan tolkes i retning av at maskulinitetsbegrepet også kan være i endring på bygda og etter hvert gi rom for konstruering av alternative maskuliniteter innenfor familie, fritid og yrkesliv. Guttene trekker imidlertid tydelige grenser mot byen og byfolk, mot det feminine og mot de late, slik at dette bildet er langt fra entydig.

Det er etter min mening helt tydelig at studier av ungdom, utdanning, yrkesvalg, maskulinitet, femininitet og kjønnsroller i mye større grad må ta høyde for stedsdimensjonen og lokalt forankrede kulturer og strukturer. For å romme dette stedlige aspektet foreslår jeg et mer refleksivt og lokalt forankret habitusbegrep som et analytisk verktøy for å få en bedre forståelse av hvordan stedets romdimensjon og sosiale strukturer gir aktørene rammer som de handler rasjonelt ut ifra i større og mindre grad.

Innhold

1.0 Bakgrunn for tema	6
1.1 Problemstilling	7
2.0 Teori	9
2.1 Bygda	9
2.1.1 Dull or idyll	10
2.1.2 Kroppsliggjort stedstilhørighet.....	11
2.1.3 Sosial tilhørighet.....	12
2.2 Strukturelle begrensinger og individets muligheter.....	12
2.2.1 Klassestrukturerte livsbaner og individuelle biografier.....	13
2.2.2 Utdanning	14
2.2.3 Objektive strukturer på bygda	17
2.4 Kjønn.....	18
2.4.1 Maskulinitet.....	19
2.5 Symbolske grenser	20
3.0 Metode	22
3.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt for oppgaven.....	22
3.2 Forskningsdesign.....	23
3.2.1 Det kvalitative intervjuet	24
3.3 Bygda i indre Agder og studiens utvalg	26
3.3.1 Utvalget	27
3.4 Tilgang til feltet og gjennomføring av undersøkelsen.....	28
3.5 Tolkning og analyse av data	30
3.6 Studiens pålitelighet, gyldighet og overførbarhet.....	31
3.6.1 Intern gyldighet	32
3.6.2 Ekstern gyldighet/overførbarhet.....	33
3.6.3 Pålitelighet.....	33
3.7 Etske refleksjoner	35
4.0 Analyse og drøfting	37
4.1 Tanker om bygda, bosted og framtid.....	37
4.1.1 Livet leves best i (Fjell)bygda	37
4.1.2 Bygda har alt jeg liker å gjøre	42
4.1.3 Frihet på bygda og trangt i byen.....	49
4.1.4 Det gode familieliv på bygda. Guttenes framtdsplaner	54
4.2 Utdanning og arbeid	57

4.2.1 Den praktiske bygdemannen	57
4.2.2 Diktanalyse og veien mot arbeidslivet. Utdanningens egenverdi.....	62
4.2.3 Interesser, bygda og pappa. Påvirkning og yrkesvalg.	67
4.2.4 Bakgrunn, verdier eller valg? Teorienes forklaringskraft	70
4.3 Guttenes syn på kjønnsroller og maskulinitet	79
4.3.1 Då bli du liksom feministen. Maskulinitet og feminitet i Fjellbygda.....	79
4.3.2 Hadde du gått i krigen med ein som he operert rumpa liksom? Skikkelige mannfolk.....	83
5.0 Konklusjon og oppsummering	88
6.0 Litteraturliste.....	91
Vedlegg 1 - Intervjuguide	104
Vedlegg 2 – Informasjonsskriv.....	106
Vedlegg 3 – NSD godkjenning	108

1.0 Bakgrunn for tema

Når jeg ser bakover på min egen oppvekst på bygda på Sørlandet har jeg lurt på hvorfor så få av mine jevnaldrende gikk videre til høyere utdanning, spesielt blant guttene. Etter å ha snakket med andre som har vokst opp samme sted som meg, gjennom praksiserfaring, vikarjobbing og samtaler med lærere i området, virker det som om dette fremdeles er en tydelig tendens i indre Agder. Dette til tross for at arbeidsmarked og utdanning nasjonalt har endret seg ganske mye siden jeg gikk ut av videregående skole for 15 år siden.

I bacheloroppgaven min foretok jeg en dokumentanalyse og litteraturstudie av tidligere forskning omkring ulikheter i skoleprestasjoner og utdanningsvalg blant norske barn. Der peker klasseperspektivet seg ut som viktigste variabelen for å beskrive ulikheter i utdanningssystemet, både i skoleprestasjoner og utdanningsvalg. At skoleprestasjoner og valg henger sammen med klassebakgrunn og foreldrenes utdanningsnivå er en av de tydeligste sammenhengene vi har i utdanningsforskningen, både i Norge og internasjonalt (Bakken, 2014; Jackson et al., 2007; Putnam, 2015; Van De Werfhorst et al., 2003). Det vi imidlertid vet mindre om er *hvorfor* vi finner disse sammenhengene mellom sosial bakgrunn og utdanningsvalg. Det har vært gjort mye forskning på å bevise at disse sammenhengene finnes, men mindre på hvorfor de finnes. Hvilke grunner legger de forskjellige aktørene selv til grunn for sine valg av utdanning og framtidig yrke? Og hvilke mekanismer kan tenkes å påvirke aktørenes beslutningsgrunnlag og beslutningsprosess? Det er etter min mening nødvendig å få en dypere forståelse av hva som faktisk skjer når unge mennesker gjør valg som i stor grad vil definere resten av livet. Med utgangspunkt i min interesse for bygdene i indre Agder ønsker jeg å bidra til denne forståelsen.

I jakten på dette er kjønn og bosted to viktige aspekter som må inkluderes. Ved å legge inn både et kjønnsperspektiv og et stedsperspektiv i denne studien vil fokuset både snevres inn og utvides. Fokuset snevres inn på en gruppe som til tider får hard medfart i mediene: unge bygdemenn, men utvides samtidig ved å inkludere en større del av livet enn bare utdanning- og yrkesvalg. Unge menn på bygda er samfunnets nye tapere har bygdeforskere hevdet. Bygdejentene flykter til byene og igjen blir lavt utdannede unge menn med dårlig evne til å forsørge seg selv, som tviholder på tradisjonelle liv og maskuline verdier (Bye, 2009). Jeg ønsker derfor å se nærmere på unge menn i indre Agders opplevelse av bygda, fremtidsbilder og selvforståelse. I den forbindelse er det viktig å åpne opp for perspektivet om at høyere utdanning og godt betalte jobber i byen ikke nødvendigvis er et gode for alle mennesker, som det ofte kan virke som om mange forskere og journalister har som utgangspunkt.

Ifølge Horrigmo (2015) har det i norsk sammenheng vært lite fokus på geografisk forankrede lokale kulturer i relasjon til utdanning. Ungdomsforskning har av flere i tillegg vært kritisert for en ikke-ankjent metrosentrisme, der det urbane livet ukritisk tas som utgangspunkt for generalisering av ungdommer på tvers av geografiske forskjeller. På den måten forsvinner stedet i fra analysen (Cuervo & Wyn, 2017; Farrugia, 2014; Paulgaard, 2017). Dette fokuset på bevegelsen fra det rurale til det urbane som et sentralt trekk ved moderne samfunn går igjen helt fra klassikerne i sosiologien og frem til våre dager. Det rurale blir sett på som noe umoderne som hører fortiden til, mens det urbane fremholdes som det viktigste i sosiologiske analyser. På den måten har klassisk og moderne sosiologi endt opp med å teoretisere bare deler av moderniteten, nemlig det urbane (Farrugia, 2014, s. 294–295). Dette teoretiske rammeverket har blitt tatt med inn i ungdomsforskningen slik at de stedlige dimensjonene som påvirker rurale ungdommer i stor grad har blitt oversett (Farrugia, 2014, s. 295).

Stedstilørighet, identitet, utdanning og yrkesvalg har også et kjønnsaspekt. I norsk og nordisk sammenheng er imidlertid dette ofte fraværende i studier av utdanning og urban/rural migrasjon (Faber et al., 2015, s. 9) Opplevelser av stedet er i stor grad snakk om en kjønnert opplevelse. Beskrivelser av marginaliserte, umoderne og uuttannede bygdemenn må utforskes videre, også i relasjon til geografiske forskjeller. Bygder er forskjellige, og vil gi ulike strukturelle rammer og kulturelle rammer for disse mennene. Det er derfor viktig å utforske forståelsen av kjønnsroller og maskulinitet, interesser og fremtidsbilder i relasjon til sted og utdanning (Faber et al., 2015; Paulgaard, 2017; Rérat, 2014).

Når fokuset har vært på rurale ungdommer har det i stor grad handlet om dem som flytter og ikke dem som blir. Mobilitet har blitt holdt fram som det ønskelige og de som blir igjen er de umoderne som mangler fremtidsutsikter (Rye, 2014, s. 3–4). Ordet immobilitet bærer etter min mening med seg konnotasjoner til passivitet og at man ikke klarer noe annet. Jeg vil derfor bruke andre begreper om det å velge å bli værende på bygda i denne oppgaven.

1.1 Problemstilling

På bakgrunn av dette ønsker jeg å utforske hvordan stedet former, begrenser og muliggjør livsvalg og selvforståelse hos unge gutter i indre Agder. Med stedet så menes først og fremst det stedet vi vokser opp, og som er en del av vår grunnleggende sosialisering. Oppvekststedet danner rammene som mange viktige valg blir tatt innenfor. Det teoretiske utgangspunktet for studien blir derfor bygda. Bygdas betydning vil utforskes gjennom å se på hvordan ungdommers

bilde av bygda, opplevelse av tilhørighet og kjønn virker inn på bostedspreferanser og utdanningspreferanser. Et annet aspekt som vil utforskes er hvordan bygdas og familiens strukturer møter og påvirker det moderne refleksive individ. Et tredje aspekt ved studien vil være å se på hvordan bygda påvirker og former guttenes forståelse av seg selv og det å være mann.

Med dette utgangspunktet vil jeg forske ut ifra følgende problemstilling:

Hvilken betydning har bygda for livsvalg, yrkesvalg og selvforståelse hos unge gutter i indre Agder?

For å få en dypere forståelse av bygdas rolle i dette må både guttenes egne refleksjoner og begrunnelser utforskes. Det er også tenkelig at det kan finnes mekanismer utenfor deres erkjennelse som påvirker guttenes opplevelser fortolkning av virkeligheten. Jeg diskuterer derfor også underliggende strukturerer som sted og klasse og undersøker hvordan disse påvirker guttenes valg og selvforståelse.

Problemstillingen vil derfor utforskes ved hjelp av følgende forskningsspørsmål:

Hva utgjør det gode liv for unge gutter i indre Agder, og hva slags betydning har stedet for deres framtidsplaner?

Hvilke grunner legger unge gutter i indre Agder selv mest vekt på når de skal begrunne sine livsvalg, utdanningsvalg og yrkesvalg?

Hvordan opplever unge gutter i indre Agder det å være mann på bygda og hva slags betydning har bygda for deres forståelse av det å være mann?

Jeg vil fortsette oppgaven med å presentere det teoretiske grunnlaget for studien i neste kapittel. Metodologiske avklaringer, begrunnelser og refleksjoner, samt beskrivelser av hvordan studien ble planlagt og gjennomført kommer i kapittel tre, mens den faktiske analysen og drøftingen av datamaterialet opp imot problemstilling og forskningsspørsmål kommer i kapittel fire. I kapittel fem prøver jeg å trekke sammen trådene, oppsummere viktige funn og identifisere områder som trenger å utforskes videre.

2.0 Teori

I denne oppgaven analyser jeg unge bygdegutters livsvalg. For å ramme inn en slik analyse teoretisk vil jeg starte med å avklare ruralitetsbegrepet og vise hvordan bygda blir diskutert i sentrale internasjonale og nasjonale studier. Videre vil jeg knytte denne teoretiske diskusjonen til faglige bidrag som undersøker hvordan kroppslig og mental tilhørighet kan prege folks bostedspreferanser. *Bygda* fungerer derfor som et teoretisk utgangspunkt i denne studien. *Bygda* i seg selv gir imidlertid ikke tilstrekkelige analytiske verktøy. Jeg vil derfor koble teori om bygd og tilhørighet til sentrale sosiologiske forklaringsvariabler som klasse, utdanning og kjønn. I andre del av dette kapittelet vil jeg derfor presentere og diskutere hvordan klasse og utdanning kan ses i sammenheng med de mulighetene og begrensningene som bygda gir de unge guttene. Jeg vil også presentere teorier om kjønn og maskulinitet og knytte disse til guttenes kultur og livsvalg. De unge bygdeguttene bygger sin identitet ved å begrunne egne valg og trekke grenser mot andre. Grenser trekkes på bakgrunn av nettopp sted, klasse, utdanning, kjønn mm. Jeg vil derfor i siste del av teorikapittelet kort presentere en teori om symbolske grenser.

2.1 Bygda

Bygda er sentral i denne studien. Bygda og bygdekultur er viktig for guttene i studien, men også helt nødvendig for å forstå guttene og valgene de gjør. Hva som forbindes med bygda og ruralitet varierer imidlertid etter hvem du spør. Ruralitet er i denne oppgaven tett knyttet opp mot begrepet bygd, mens urbanitet og by vil bli brukt om hverandre. Begrepet ruralitet kan tilnærmes på flere måter. Berg og Lysgård (2004) viser til fire forskjellige tilnærminger: klassifisering ut ifra målbare og observerbare størrelser som arealbruk og befolkningstetthet, sammenhenger mellom befolkningsstørrelse og sosiokulturelle forhold i regionen, funksjonelle politisk-økonomiske grenser og ruralitet som en sosial og kulturell konstruksjon. I denne oppgaven vil sistnevnte være utgangspunktet for hvordan ruralitetsbegrepet anvendes og forstås.

Ruralitet og urbanitet er relasjonelle begreper som påvirker hverandre og er i stadig endring. Flere forskere har pekt på hvordan skillet mellom bygd og by er i ferd med å vaskes ut, og at kulturuttrykk ikke lenger gir informasjon om en persons regionale bakgrunn. Denne utviklingen har gått hånd i hånd med globalisering og ny teknologi (Bæck, 2004; Giddens, 1997). Dette omhandler allikevel bare visse deler av forskjellene mellom det rurale og urbane. Til tross for at bygd og by har blitt likere er begrepet ruralitet fremdeles meningsfylt og nyttig. Hvordan

ruralitetsbegrepet framforhandles, erfares og forstås vil ha betydning for sosial praksis og hvordan vi ser på bygda (Berg & Lysgård, 2004). Dette perspektivet åpner også opp for at ruralitet betyr forskjellige ting for forskjellige mennesker (Rye, 2006).

2.1.1. Dull or idyll

Hvilket bilde vi har av bygda og det rurale vil som tidligere nevnt variere etter hvem du spør. En viktig dimensjon for unge menneskers bilde av bygda er om den oppleves som treig og kjedelig eller idyllisk og fredelig. Hvorvidt man ser på bygda som *the rural idyll* eller *the rural dull* er viktig for om unge mennesker ønsker å bli boende på bygda eller flytte til mer urbane strøk (Faber et al., 2015; Farrugia et al., 2016; Hovda, 2012; Rye, 2006, 2014). Den idylliske bygda blir beskrevet som et roligere liv der man har plass til å utfolde seg, båndene er tettere mellom mennesker og man kjenner på tilhørighet. Bygda er en tilflukt fra modernitetens mas og rastløshet til trygge omgivelser og et fredelig liv i vakker natur. Den kjedelige bygda beskrives som kontrollerende, begrensende, lite progressiv og umoderne sammenliknet med den framoverlente, hippe byen som yrer av liv og fungerer som premissleverandør for kultur (Farrugia et al., 2016; Rye, 2006). Den opplevde *rural dull* er ofte tydeligst tilstede tidlig i unge menneskers livsløp, men vil også i stor grad være stedlig betinget. Bygder er forskjellige både når det gjelder sosial kontroll, kultur og avstand til byen (Rye, 2006, s. 411). Sistnevnte er viktig for rurale studier i Norge. Mye ruralitetsforskning i Norge har vært gjennomført i nord, og opplevelsen av å vokse opp i ei bygd i Nord-Norge med seks timers kjøreavstand til nærmeste by kan være veldig forskjellig fra å vokse opp i ei bygd på Sørlandet med én time til byen. Det er imidlertid ikke sånn at unge på bygda opplever bygda som enten det ene *eller* det andre. Individuer kan finne bygda idyllisk og kjedelig på samme tid. Det er imidlertid tydelig at ungdommer i urbane strøk er mer tilbøyelig til å se på bygda som treig og kjedelig enn ungdommer som vokser opp på bygda (Rye, 2006, s. 417–419). Bildet av bygda som kjedelig er tydeligst hos de yngste og blir gradvis mer positivt etter hvert som man blir eldre. Kjønnforskjellene, der jenter er mest tilbøyelig til å se på bygda som kjedelig, blir også mindre etter hvert som man blir eldre. Dette vil for mange være relatert til hvor man er i livsløpet (Faber et al., 2015, s. 87).

2.1.2 Kroppsliggjort stedstilhørighet

En annen teoretisk innfallsvinkel fremhever viktigheten av å ikke bare se på hva slags bilde individer har av det rurale, men hvordan det stedet oppleves kroppslig. Forholdet mellom sted/rom og selvet kan ikke beskrives fra objektiv distanse, men er en integrert del av hvordan vi tilknyttes den sosiale verden. ”The relationship between subjectivities and places is not merely articulated or perceived, but felt in the body” (Farrugia et al., 2016, s. 119). Stedet oppleves gjennom kroppen og blir dermed styrende for vår opplevelse av verden. Farrugia et.al. (2016) trekker også på Bourdieus begrep hexis, der ubevisste kroppsliggjorte disposisjoner blir skapt gjennom handlinger i de rommene vi er en del av. Individet er derfor avhengig av bestemte steder/rom for å fortsette å være den de har blitt, og andre steder/rom for å forandre seg. Vår identitet blir formet i en gjensidig konstituerende relasjon med stedet, som skapes og oppleves gjennom kroppen. (s. 120). Denne kroppsliggjorte stedstilhørigheten er i tillegg stabil, slik at endringer skjer treigt. Det rurale og opplevelsen av bygda som idyllisk eller kjedelig blir derfor ikke en diskursiv konstruksjon for de som bor der, men en følbart relasjon til stedet som er kroppsliggjort og utgjør rammene for deres opplevelse av seg selv. Forskjellen på åpne landskap, god plass og et rolig tempo på bygda sammenliknet med det pulserende, tette storbylivet blir derfor ikke bare et spørsmål om interesser, men at kroppen kan føles feilplassert i den ene eller det andre settingen. Hvordan individet opplever forskjellige steder vil derfor virke inn på hvordan og hvor en imaginær fremtid vil se ut og være. (Farrugia et al., 2016, s. 128–129).

Innenfor dette perspektivet vil det også være naturlig å trekke inn Bourdieus habitusbegrep som på mange måter er ganske likt. Habitus kan defineres som kroppsliggjorte handlingsdisposisjoner. De sosiale strukturene vi er en del av kroppsliggjøres gjennom mentale strukturer eller klassifikasjonsskjemaer som vi opplever verden igjennom og som gir opphav til meningsfull praksis. Fordi disse mentale strukturene er kroppsliggjorte framstår de som naturlige for oss. Vi reflekterer sjelden over hvorfor vi gjør som vi gjør. (Bourdieu, 1994, s. 298, 1995, s. 217–220). Stedet vi vokser opp gir oss den grunnleggende konteksten for vår identitetskonstruksjon og utvikling av habitus (Paulgaard, 2017, s. 39). Når habitusbegrepet på denne måten kobles sammen med sted, vil de rurale strukturene som er kroppsliggjort i bygdeungdom legge grunnlaget for hvordan de opplever bygda. En rural habitus vil derfor føre til at ungdommer på bygda i større grad enn byungdom vil fortolke bygda som idyllisk og det beste utgangspunktet for det gode liv (Bæck, 2004, s. 101; Rye, 2014, s. 20). Bourdieu peker på hvordan en persons klassebakgrunn og denne personens handlingsdisposisjoner henger tett

sammen, og vil gi seg utslag i forskjellige livsstiler og livsbaner (Bourdieu, 1994, s. 264). Slik knyttes også rural habitus opp mot klasse og kapital. En rural habitus i en bestemt bygd vil derfor ikke være lik hos alle, men også formet av individets klassebakgrunn, personlighet, sosiale relasjoner og andre sosiale strukturer. Klasseperspektivet vil bli presentert senere i oppgaven.

2.1.3 Sosial tilhørighet

Det er ikke bare kroppen som kan kjenne på tilhørighet til bygda. Det er også viktig å ta med sosial tilhørighet og røtter inn i en slik studie. Fokuset på tilhørighet til stedet er ofte implisitt i diskusjoner om ungdom, sted og utdanning/yrkesvalg, men behandles sjeldnere som en selvstendig variabel. Tilhørighet handler om relasjoner til mennesker og steder, men også om hvordan mennesker etablerer grenser mellom *dem* og *oss* (Cuervo & Wyn, 2017, s. 220–222). Slike grensedragninger vil bli behandlet i et eget kapittel. Hverdagslige aktiviteter som gjentas over lengre tid skaper en følelse av tilhørighet og av å være en del av noe. Slike bånd skapes til både sosiale relasjoner, familie, landskap og daglige gjøremål (Cuervo & Wyn, 2017, s. 231). Slik vil ungdommer som har bodd hele livet et sted ofte etablere sterkere bånd til stedet enn ungdommer som har flyttet mye rundt. Også migrasjonshistorie hos foreldrene til unge mennesker spiller inn på valg av bosted. Personer som har vokst opp et sted der foreldre og gjerne besteforeldre har vokst opp har større sannsynlighet for å bosette seg i samme region når de blir voksne enn personer med en løsere stedstilknytning. Det er også større sannsynlighet for at de vil flytte tilbake til regionen hvis de har flyttet i forbindelse med studier (Rérat, 2014, s. 125–126).

2.2 Strukturelle begrensinger og individets muligheter

Stedet vi vokser opp har som tidligere nevnt stor betydning for vår identitetskonstruksjon. Sosiale strukturer skriver seg inn i oss, men et uavklart spørsmål er hvor styrende de er for våre handlinger. Den klassiske struktur/aktør problemstillingen er derfor sentral også inn i denne studiens tematikk. Kroppslig stedstilhørighet og habitusbegrepet er allerede presentert, men må også fylles ut av klasse og utdanningsteori. Jeg vil derfor diskutere klassebegrepet opp mot noe av kritikken som har kommet fra modernitetsteoretikere før jeg videre presenterer de tre dominerende perspektivene innen utdanningsforskningen. Til slutt vil jeg trekke fram noen

strukturelle problemstillinger innenfor utdanning og arbeidsliv som er spesielt relevante for bygdeungdommer.

2.2.1 Klassestrukturerte livsbaner og individuelle biografier

Sosiale klasser er et omdiskutert begrep. Klassebegrepet og klassestrukturen i samfunnet har åpenbart forandret seg en god del siden Marx og Weber, men klasseperspektivet kan fremdeles gi innsikt i hvorfor sosiale forskjeller fremdeles ser ut til å reproduseres fra generasjon til generasjon. Sosiale klasser kan defineres som "samlinger av posisjoner i en samfunnsstruktur hvor personer grupperes etter materielle og kulturelle kriterier, og som gir dem bestemte fordeler og/eller ulemper i kampen om attraktive goder" (Dahlgren & Ljunggren, 2010, s. 13). Begrepene klasse, sosial bakgrunn og sosioøkonomisk status har tradisjonelt referert til den vertikale plasseringen i klassestrukturen etter den totale mengden materielle goder som individene disponerer (Dahlgren & Ljunggren, 2010, s. 15). En teoretiker som Pierre Bourdieu skiller imidlertid mellom forskjellige former for kapital. En persons posisjon i klassestrukturen avhenger av den relative vekten av økonomisk og kulturell kapital, som igjen vil gjøre enkelte livsbaner mer eller mindre sannsynlige (Bourdieu, 1995, s. 33–36). Sosial bakgrunn er en av de variablene som har størst betydning når man ser på ulikheter i prestasjoner og valg innenfor utdanningssystemet (Bakken, 2014; Jackson et al., 2007; Putnam, 2015; Van De Werfhorst et al., 2003). Ungdommers oppfatning av bygda som kjedelig eller idyllisk, fremtidsambisjoner, familieplaner og interesser vil også være påvirket av klassebakgrunn (Bæck, 2004, s. 111; Farrugia, 2014, s. 296; Rye, 2006, s. 418–419; Vogt, 2007, s. 12).

En rekke modernitetsteoretikere har imidlertid argumentert for at sosial klasse og sosiale strukturer mer eller mindre har mistet sin relevans. Selv om Beck (1992) mener at klasseforskjeller ikke er fullstendig borte i den individualiserte moderniteten, er det individet selv som blir sentrum i sin egen refleksive biografi, der individet selv velger livsstil og identitet. Klasseposisjon er ikke lenger styrende for en persons identitet og livsbane (s. 130-131). I følge Ziehe og Stubenrauch (1999) lever ungdom i dag i en epoke der den kulturelle overleveringen av verdier, handlings- og fortolkningsmønstre, orienteringsmønstre, symboler og ritualer er brutt (s. 229). En annen innflytelsesrik teoretiker som Anthony Giddens hevder at hverdagens rutiner ikke har noen indre forbindelse med fortiden og at og at mennesket gjennom refleksive handlinger konstruerer sitt livsprosjekt (Giddens, 1991, 1997). Konsekvensen av dette bli at utdanningsvalg, valg av bosted og andre viktige livsvalg derfor må sees på som en del av personens identitetskonstruksjon og selvrealisering. En annen av modernitetens konsekvenser

er at stedet i stor grad har mistet sin betydning. Ifølge Giddens (1997) løftes sosiale relasjoner ut av sin lokale sammenheng og bør studeres på tvers av tid og rom. Stedet blir derfor bare en illusjon fordi de strukturene som utgjør stedet ikke lenger er lokalt forankret. Dette fører ifølge Giddens til at heller ikke moderne identiteter lenger er lokalt forankret. Moderne identiteter er individuelle refleksive produkter som ikke er bundet til sted.

Individualiseringstenen slik den framstår hos de nevnte teoretikere kan virke vel radikal, noe flere andre norske studier også finner (Brannen & Nilsen, 2002; Krangle, 2004, 2005). Det kan allikevel lønne seg å ikke kaste mer enn halve babyen ut med badevannet. Flere teoretikere, blant annet Lamont (2000) finner støtte til senmodernismens tese om identitet som en refleksiv individuell konstruksjon, men hevder at den ikke er så flytende og avkoblet som mange modernitetsteoretikere beskriver. Identitet dannes ikke i et vakuum, men i relasjon til andre individer og grupper rundt oss og konteksten vi befinner oss i. Både sosiale relasjoner og sosial bakgrunn er et viktig grunnlag for individuell identitet og gruppeidentitet (s. 243-244). Det er derfor mulig å innta en mellomposisjon som tar høyde for at både strukturer og refleksive valg virker sammen i konstruksjon av identitet og valg av livsbaner. Et fruktbart utgangspunkt for analysen av disse bygdeguttene kan derfor være å prøve å holde begge disse to tanker i hodet samtidig. Vi kan både se på hvordan ungdommene utformer sin identitet gjennom individuelle refleksive valg og på hvilken måte og i hvor stor grad de sosiale strukturene de er en del av er med på å forme deres identitet og valg.

2.2.2 Utdanning

Det er forsket mye på utdanning i Norge, både på skoleprestasjoner og på utdanningsvalg. Flere studier finner at klassebakgrunn og kulturell kapital har innvirkning på skoleprestasjoner gjennom hele utdanningsløpet (Andersen & Hansen, 2012; Bakken & Elstad, 2012; Gravaas, 2008; Hansen & Mastekaasa, 2006; Steffensen & Ziade, 2009). I denne oppgaven er det imidlertid ungdommenes utdanningsvalg som er i fokus. Også når det gjelder utdanningsvalg er det tydelig at sosial bakgrunn har en klar innvirkning. Elever med forskjellig klassebakgrunn, men med likt karaktersnitt velger imidlertid ofte ulikt når valget står mellom yrkesfaglig utdanning og høyere utdanning. Det vil si at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom skoleprestasjoner og utdanningsvalg og at de sosiale mekanismene som skaper ulikheter trenger ikke å være de samme (Bjerrum Nielsen, 2009; Breen & Jonsson, 2000; Hansen, 2011; Jackson et al., 2007). En utfordring er imidlertid at de fleste studiene av sosial ulikhet i skolen finner en empirisk sammenheng mellom sosial bakgrunn og utdanningsvalg, men få prøver å forklare

den teoretisk (Breen & Jonsson, 2005; Fekjær, 2009). Vi vet med andre ord at det finnes en sammenheng, men vi vet lite om *hvorfor* det finnes en sammenheng. Vi vet også lite om hvordan de forskjellige forklaringene eventuelt påvirker hverandre og hvilke forhold som har størst betydning for de forskjellene vi ser. Videre vil jeg presentere de tre dominerende teoretiske perspektivene innenfor utdanningsforskningen.

Kulturvinklingen har vært et dominerende perspektiv i utdanningsforskning gjennom mange år, og handler om at klassebakgrunn genererer ulike ferdigheter som gir seg utslag i ulike utdanningsmuligheter. Barn fra lavere klasser må lære seg verdier og ferdigheter på skolen som familielivet ikke har gitt dem (Boudon, 1974, s. 23). Disse skjulte mekanismene fører til at skolesystemet systematisk forskjellsbehandler elever og forsterker sosiale ulikheter (Appelrouth & Edles, 2012; Bourdieu & Wacquant, 1992). Pierre Bourdieu har vært en av de mest betydningsfulle teoretikerne innenfor kulturteorier gjennom sine begreper *habitus* og *kulturell kapital*. Habitusbegrepet har allerede vært presentert tidligere i oppgaven, mens kulturell kapital handler om beherskelsen av om den dominerende kulturelle koden i samfunnet, og hvordan dette gir barn fra høyere sosiale lag fordeler i møte med skole og utdanning. Dette innbefatter holdninger, preferanser, formell kunnskap, oppførsel og måten vi snakker (Bourdieu, 1995; Bourdieu & Passeron, 2006; Lareau & Weininger, 2003). Den kulturelle kapitalen som skolen og lærerne besitter formidles likt til elevene, men fordi kulturell og språklig kapital er ulikt fordelt blant elevene vil elever fra høyere sosiale posisjoner ha lettere for å avkode det læreren formidler (Bourdieu & Passeron, 2006, s. 99–100). Det er i første rekke prestasjonsforskjeller som er teoriens hovedfokus, men fordi en persons posisjon i det sosiale rommet og denne personens handlingsdisposisjoner henger tett sammen vil det gi seg utslag i forskjellige livsstiler og livsbaner. Barn fra arbeiderklassen vil ofte velge bort høyere utdanning selv om skoleprestasjonene er gode. De vil ifølge Bourdieu føle seg mindre hjemme i utdanningssystemet og ha lavere utdanningsambisjoner enn barn fra middelklassen. De vil tilpasse seg sine objektive sjanser og omfavne sine betingelser. Nøye seg med det de har, bli det de er og legge bort sine ambisjoner fordi de fremstår som urealistiske (Bourdieu, 1994, s. 264–266).

Verditeorien ble utviklet på 1950-tallet og har som utgangspunkt at utdanning og ulike yrker verdsettes ulikt hos elever etter hva slags sosial bakgrunn de har (Heggen et al., 2013, s. 52). En klassisk studie av Hyman på 1950-tallet viste hvordan ungdommer fra arbeiderklassen vektla trygghet, fast jobb og brukbar lønn som viktigste grunner for valg av utdanning og yrke, mens ungdommer fra middelklassen vektla personlige interesser. Ungdommene fra

middelklassen mente også at utdanning var viktigere for å oppnå suksess i arbeidslivet enn ungdommene fra arbeiderklassen (Boudon, 1974, s. 23; Grøgaard, 1993, s. 15). Ifølge Willis (2006) er det alt for enkelt å si at arbeiderklassegutter ender opp i arbeiderklassejobber fordi de ikke har noe valg. Han portretterer guttene i sin studie som kreative agenter som utformer en mot-kultur som opponerer mot middelklasseverdiene som skolen står for. Manuelt arbeid og tradisjonell maskulinitet er sentrale verdier for guttene og de er tydelige i sin opposisjon mot "det konforme" og autoriteter. Guttenes oppførsel fører til slutt til at de ekskluderer seg selv fra middelklassejobbene de opponerte mot (s. 1-53). Ungdommer som kommer fra en kultur som vurderer tidlig arbeidserfaring som viktig vil derfor kunne se på utdanning rent instrumentelt som en vei inn i arbeidslivet og ikke verdifullt i seg selv. Det er også tenkelig at en over-evaluering av manuelt arbeid som et attraktivt valg vil påvirke preferansestrukturen og gi mer vekt til visse alternativer (Gambetta, 2009, s. 25–27). Hovedpoenget i verdiforklaringen blir derfor at menneskers evaluering av hva som er viktig, også utdanning og yrkesvalg, og hva som betraktes som den mest effektive veien til det de vil oppnå vil variere etter sosial bakgrunn (Boudon, 1974, s. 23).

Rasjonell aktør-teori er videreutviklet fra Boudons (1974) klassiker *Education, Opportunity, and Social Inequality*. Hovedpoenget i teorien er at mennesker er rasjonelle aktører som ikke er determinert av mekanismer utenfor deres egen bevissthet. De velger utdanning ut ifra en vurdering av muligheten for å lykkes og hvilke kostnader og fordeler som utdanningen vil gi. Disse fordelene og kostnadene varierer ettersom ressurser og begrensninger er ulikt fordelt mellom klasser (Boudon, 1974; Fekjær, 2009; Goldthorpe, 1996; Hansen, 2005b). Gambetta (2009) tar i bruk bildet om å bli dyttet bakfra eller hoppe frivillig for å forklare forskjellen mellom kulturteori og rasjonell aktør-teori. Ut ifra kulturteorien beskrives individene som dyttet bakfra av krefter utenfor deres kontroll, mens rasjonell aktør-teorien beskriver de som frie til å hoppe mot det livsløpet de selv ønsker. En av de sentrale teoretikerne i nyere tid som har videreutviklet Boudons rammeverk er John H. Goldthorpe. Hans teori baserer seg på en svak rasjonalitet som tar utgangspunkt i at aktørene bare har delvis kunnskap om egen situasjon og preges derfor i større og mindre grad av kulturelle normer, verdier og vaner. Aktørene velger allikevel rasjonelle strategier for å oppnå sine mål ved hjelp av de ressursene de har til rådighet, og tilpasser strategiene til de muligheter og begrensninger de møter. Interesser, ambisjoner, ressurser og begrensninger preges i stor grad av sosial bakgrunn og klasse (Goldthorpe, 1996, s. 485–490). Et annet viktig poeng innenfor rasjonelle valg-teorien er skillet mellom primære og sekundære effekter. Primæreffekter omhandler klasseforskjeller i skoleprestasjoner, og her

anerkjennes også kulturelle forklaringer som medvirkende årsaker. Det er imidlertid sekundæreffekter som er viktigste årsak til reproduksjon av klasseforskjeller gjennom utdanningssystemet. Sekundæreffekter omhandler ambisjoner og utdanningsvalg. Utdanningsambisjoner må sees på som relative i forhold til klasseposisjon, slik at målsetningen om universitetsutdannelse vil være mer ambisiøs for ungdommer fra arbeiderklassen enn for ungdommer med bakgrunn i middelklassen. Ungdommenes vurderinger av egne sjanser til å lykkes i de forskjellige utdanningene vil være avhengige av tilgjengelige ressurser, og siden ambisiøse valg blir sett på som mer risikable vil elever fra forskjellige klasser ofte velge ulikt selv om skoleprestasjonene er like. Denne delen av rasjonelle valg-teorien kalles gjerne for relative risk aversion. Yrkesfaglige utdanninger fremstår derfor som et trygt og godt valg som leder raskt ut i arbeid for ungdommer med arbeiderklassebakgrunn, mens det fremstår som lite attraktivt for middelklasseungdom fordi de derfor vil ende opp på et lavere utdanningsnivå enn foreldrene (Boudon, 1974; Gambetta, 2009; Goldthorpe, 1996; Jackson et al., 2007).

Jeg vil til slutt trekke fram et viktig aspekt ved utdanningsforskningen som ofte overses. Gjennom normative formuleringer av forskjellige utdannelser foretar forskere evalueringer som i mange tilfeller viser en klar bias mot høyere utdanning. Utsagn som lengre utdannelser gir muligheter for mer interessante jobber, høyere sosial bakgrunn gir bedre muligheter til å *oppnå* høyere utdanning og at elever med svake skoleprestasjoner beskrives som ressursvake tegner et bilde av lang utdanning som attraktivt i seg selv og en nedvurdering av yrkesfag (Vogt, 2007, s. 18–22). Fordi forskere stort sett uten unntak selv har høyere utdanning er dette et viktig perspektiv å ta med inn i analysen. Hva slags ressurser besitter de som ikke viser store teoretiske ressurser og hva verdsettes når ikke utdanning verdsettes er viktige spørsmål å stille både oss selv som forskere og informanter som studeres.

2.2.3 Objektive strukturer på bygda

Globalisering og teknologi har ført til at bygd og by har blitt likere, men det finnes allikevel strukturelle hindringer som kan gjøre visse valg vanskeligere for ungdommer på bygda enn ungdommer i byen. Utdanningsmuligheter og arbeidsmarkedet har i økende grad blitt konsentrert i by-nære områder, og i tillegg har utdanning blitt stadig viktigere for å integreres i vår post-industrielle kunnskapsøkonomi. Mange ungdommer vil derfor bli tvunget til å flytte til byen for å få tilgang til utdanning og arbeid. På dette området vil ungdommer fra rurale områder derfor møte flere begrensninger, mens ungdommer i urbane områder vil ha flere muligheter (Faber et al., 2015, s. 29; Farrugia, 2014, s. 298; Paulgaard, 2017, s. 40). Evnen til

å gjennomføre en flytting til urbane områder blir derfor et viktig aspekt i rurale ungdommers biografier. De som ikke har ressurser til dette vil derfor ha færre valgmuligheter når det gjelder utdanning og yrkesvalg. Utdanning anskaffet i byen vil også være grunnlaget for tilbakeflytting til bygda og det lokale arbeidsmarkedet for mange. På den måten blir unge på bygda på mange måter avhengige av urban kapital for å overleve (Farrugia, 2016, s. 838–839). Hva slags type arbeid som er tilgjengelig i nærheten av bygda vil også være avgjørende for om tilbakeflytting er et alternativ. Noen typer utdanning og yrker vil derfor ikke være et alternativ for ungdommer som ønsker å bosette seg på byga. Dette vil imidlertid være forskjellig i fra bygd til bygd, både med tanke på arbeidsmarkedet lokalt, avstand til by og arbeidsmarkedet der (Farrugia, 2014, s. 299).

2.4 Kjønn

Stedstilørighet, identitet, utdanning og yrkesvalg har også et kjønnsaspekt. I norsk og nordisk sammenheng er imidlertid kjønnsaspektet ofte fraværende i studier av utdanning og urban/rural migrasjon (Faber et al., 2015, s. 9). Det finnes allikevel flere norske studier som inkluderer en kjønnsdimensjon i synet på bygda, tilknytning til stedet og migrasjon (Bye, 2009; Bæck, 2004; Båtevik, 2014; Grimsrud, 2011; Hovda, 2012; Paulgaard, 2002, 2017; Rye, 2006, 2014; Sørli, 2012). Når det kommer til utdanning og kjønn er det ofte prestasjonsforskjeller mellom gutter og jenter som er i fokus (Backe-Hansen et al., 2014; Bakken, 2008, 2010; Bakken & Elstad, 2012; Hansen & Mastekaasa, 2006; Steffensen & Ziade, 2009; Vogt, 2018). Disse forskjellene utjevner seg imidlertid i løpet av utdanningsløpet og kan ha ulike forklaringer (Bjerrum Nielsen, 2009; Hansen & Mastekaasa, 2006; Vogt, 2018). Det allikevel overraskende lite forskning om utdannings- og yrkesvalg fra guttenes eget perspektiv, og det som finnes er stort sett masteroppgaver (Bårdstu, 2015; Loyko & Jortveit, 2018; Vogt, 2007). Hvordan synet på maskulinitet og egen identitet former interesser, utdanningsambisjoner og yrkesvalg hos gutter er derfor viktige aspekter å få mer kunnskap om. Hvordan kontekst som klasse og bosted former interesser, identitet og syn på maskulinitet er også viktig i denne sammenheng. Bye (2003, 2009) utforsker bygdegutters oppfattelse av maskulinitet og hvordan de utformer sin identitet og livsstil, mens Borgen og Skogen (2013) ser på hvordan maskulinitet og interesser utspiller seg blant en gjeng jaktinteresserte arbeiderklassegutter. Flere av deres funn vil bli diskutert opp mot mine data i analysekapitlet. Før jeg går videre vil jeg kort avklare litt rundt maskulinitetsbegrepet.

2.4.1 Maskulinitet

Kjønnsidentitet er en viktig komponent av et menneskes identitet, slik at forståelsen av hvordan man skal være som mann er av stor betydning for identitetsutvikling (Kimmel, 1993, s. 34). Manns- og maskulinitetsforskningen strekker seg ikke lenger tilbake enn midten av 1970-tallet og kan deles inn i ulike retninger på forskjellige måter. En grovsortering kan gjøres ved å dele inn i essensialistiske og konstruktivistiske retninger. Maskulinitetsbegrepet er omstridt og kan være vanskelig å skille fra begrepet "mannlighet. Begrepene har blitt brukt om hverandre for å beskrive stereotypiske kjønnsbilder og den faktiske utøvelsen av å være mann (Slottemo, 2000, s. 3–5). Dette åpner for at det kan være forskjell på menneskers forståelse av hva det vil si å være maskulin og hva det vil si å være mann. Det er vanskelig å skulle bli enig om hva som er essensen i maskulinitet, og i tillegg vil en essensiell forståelse av maskulinitet og mannlighet fort bli for snever. Dagens kjønnsforskning domineres derfor av en konstruktivistisk forståelse der kjønn er noe man *gjør*. Det er også vanlig å snakke om begrepet i flertallsform, nemlig maskuliniteter. Dette åpner for bevisstheten rundt at menn ikke er en homogen gruppe, men er innbyrdes svært forskjellige. Det er imidlertid viktig å ha i bakhodet at en slik pluralisering av begrepet kan føre til tilsvarende ensartethet innenfor underkategorier som rural eller svart maskulinitet, samtidig som det kan tilsløre hva som er felles for menn (Connell, 2005; Slottemo, 2000, s. 6–13). Jeg vil ikke gå langt inn i diskusjonen om hvorvidt kjønn er biologisk eller sosialt konstruert, men vil ta som utgangspunkt at kjønn har både en biologisk og en sosial komponent og slutter meg dermed til Kimmel (1993) i at forståelsen av hva det vil si å være mann og maskulin er i stor grad er sosialt konstruert og har betydning for hvordan vår identitet formes.

At maskulinitetsbegrepet er sosialt konstruert åpner også for lokale variasjoner når en legger til en stedlig komponent til begrepet. Maskulinitet kan eksempelvis bety noe annet i Norge enn i USA og noe annet på bygda enn i byen. Hvordan maskulinitet utformes, forstås og utøves på bygda i indre Agder blir derfor sentralt i denne oppgaven. Som tidligere nevnt er bygd og by blitt likere, men det er allikevel forskjeller i rural og urban maskulinitet. Det kan finnes 'obligatoriske' interesser og aktiviteter som må mestres for å komme innfor i bygda (Bye, 2009, s. 282). Hvilke interesser og aktiviteter vil variere fra bygd til bygd, men Bye (2009) trekker fram jakt, friluftsliv, snøscooter og praktiske ferdigheter som viktige (s. 285). I områder der klima og natur passer dårlig med snøscooterkjøring vil andre motoriserte kjøretøy sannsynligvis være mer i fokus.

Når man skal studere maskulinitet er hjem, arbeid og mannlig foreningsliv ifølge Tosh (1994) de viktigste arenaene å studere (s. 184). Å stifte familie er en essensiell del av det å bli mann i de fleste kulturer. Mannens oppgave som forsørger, *the male breadwinner*, og familiens overhode har tradisjonelt vært tillagt stor vekt. Mannlig identitet har også i stor grad vært knyttet til hans arbeid. Den tredje komponenten er knyttet til *male bonding*, og handler om fritidsaktiviteter sammen med andre menn (Tosh, 1994, s. 184–186). Det interessante ved denne teorien er at utformingen av maskulinitet blir i stor grad blir bestemt av relasjonen og balansen mellom disse tre komponentene. Disse tre arenaene må derfor studeres i sammenheng for å forstå den sosiale dynamikken i utforming av maskulinitet (Tosh, 1994, s. 187–188) Disse tre arenaene har vært i stor endring de siste 200 årene (Slottemo, 2000; Tosh, 1994), også på bygda (Bye, 2009; Faber et al., 2015). For å få en bedre forståelse av hvordan maskulinitet forstås og utøves av unge gutter i indre Agder trengs det derfor å undersøke hvordan guttene tenker om, forstår og opplever familie, arbeid og fritidsinteresser.

2.5 Symbolske grenser

Symbolske grenser kan defineres som grenses som trekkes for å inkludere eller definere noen mennesker, grupper og ting, og dermed ekskludere andre (Lamont et al., 2015, s. 850). Idéen om symbolske grenser har eksistert innenfor sosiologien helt siden starten. Dürkheim argumenterte for eksistensen av en intersubjektiv moralsk orden som regulerer strukturer og relasjoner i samfunnet, mens Weber pekte på hvordan mennesker bruker symbolske grenser for å definere grupper som overlegne eller underlegne i relasjon til andre grupper på grunnlag av rase, religion, livsstil, språk og utdanning etc. (Lamont et al., 2015, s. 850–851). Symbolske grensedragninger handler i stor grad om hierarkisering og evaluering av hva eller hvem som er mer eller mindre viktig eller verdifullt. Noen og noe oppleves mer verdifullt og gjenkjennelig enn noe annet. Disse grensedragningene mennesker foretar plasserer mennesker i grupper, genererer en følelse av likhet og tilhørighet og er med på å gi den sosiale verden mening (Løvgren & Orupabo, 2018). Dette legger grunnlaget for kategoriene "oss" og "dem". De vi identifiserer oss med og kjenner tilhørighet til, og de vi ikke vil identifiseres med eller tilhøre. Grensedragningene formes av hvilke narrativer, tradisjoner og kulturelle uttrykk individer har tilgang til, og arbeidet med å utfordre, ekspandere og vedlikeholde grensene mellom "oss" og "dem" er en pågående relasjonell prosess (Lamont, 2000, s. 7; Lamont & Molnár, 2002, s. 169–170). Symbolske grenser handler imidlertid ikke bare om hvem "vi" er, men også om hvem "jeg" er. Begrepet kan derfor også anvendes inn i diskusjonen rundt aktør og struktur og

utviklingen av menneskers identitet og følelse av egenverdi (Lamont, 2000; Lamont & Molnár, 2002; Løvgren & Orupabo, 2018).

3.0 Metode

Alle undersøkelser gjør seg bruk av en eller flere metoder for å innhente data som kan besvare problemstillingen. Jeg vil i det følgende redegjøre for de valg og avgrensninger jeg har gjort for å samle inn data som kan gi relevant kunnskap for å belyse problemstilling og forskningsspørsmålene på en god og fruktbar måte. Jeg vil også gå igjennom hvordan datainnsamlingen ble gjennomført og hvordan dataene ble analysert.

3.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt for oppgaven

Min tilnærming til å utforske denne problemstillingen vil i stor grad være preget av mitt vitenskapsteoretiske utgangspunkt. Det vil være styrende for min tilnærming til teori og ha betydning for tolkningsprosessen. Det vil også i noen grad kunne virke inn på valg av metode. Når det gjelder ontologien – læren om det som faktisk finnes, er mitt utgangspunkt at det finnes en virkelig verden som eksisterer utenfor og uavhengig av vår kunnskap og erkjennelse. Dette synet kalles også for en ontologisk realisme (Lilleaasen, 2017). Det betyr ikke at den sosiale virkelighet og sosiale fenomener er konstante over tid, men det betyr at selv når vi studerer den sosiale virkelighet og sosiale konstruksjoner så finnes det én objektiv virkelighet og én sannhet der ute. Dette skiller seg derfor fra en tydelig konstruktivistisk ontologi, der det ikke eksisterer en virkelighet ut over vår observasjon eller erkjennelse. All kunnskap, og i ytterste grad også sannhet, er derfor innenfor et konstruktivistisk paradigme sosialt konstruert (Lilleaasen, 2017; Taylor, 2018, s. 218). Det finnes også variasjon og grader av dette synet innenfor en konstruktivistisk ontologi, men synet på virkelighet og sannhet blir allikevel fort for relativistisk. Det er allikevel viktig å erkjenne at vår tilgang til den objektive virkelighet alltid vil være ufullstendig, begrenset og preget av vårt eget perspektiv. Epistemologisk – hvordan vi får tilgang til kunnskap om det som finnes, er derfor utgangspunktet mitt at det er umulig for mennesker å oppnå absolutt objektiv kunnskap. Vår kunnskap om virkeligheten vil alltid være preget av vårt eget perspektiv og begrensede innsikt. Det eneste vi som forskere og mennesker kan si noe om er hvordan vi *oppfatter* virkeligheten og fenomenet vi studerer. Kunnskap er derfor fortolkning av virkeligheten. Dette plasserer seg inn en konstruktivistisk epistemologi (Lilleaasen, 2017; Postholm & Jacobsen, 2018, s. 49). Denne kombinasjonen av ontologisk realisme og epistemologisk relativisme kalles gjerne kritisk realisme og plasserer seg mellom et positivistisk og et sosialkonstruktivistisk vitenskapssyn. Kritisk realisme vil derfor undersøke underliggende strukturer og mekanismer som påvirker de fenomener vi studerer, og søke å

fastslå hva som er objektivt virkelig og hva som er subjektivt akseptert som sannhet (Taylor, 2018, s. 217).

Selv om det er vanskelig, ja kanskje til og med umulig som Popper hevder, å fastslå hva som er objektive fakta er det vitenskapens oppgave å kritisk teste gjeldende teorier for å nærme oss sannheten om virkeligheten (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 52–53). For å klare dette er vi avhengig av både kvalitativ og kvantitativ forskning. Kritisk realisme er etter min mening et godt forsøk på å bygge en bro mellom det kvalitative og det kvantitative og et utgangspunkt som åpner for mange ulike måter å utforske virkeligheten på. Det er imidlertid viktig å avklare og tydeliggjøre sitt eget utgangspunkt og perspektiv, sine verdier, fordommer og hypoteser når man går i gang med et forskningsprosjekt (Becker, 1967; Postholm & Jacobsen, 2018, s. 53).

3.2 Forskningsdesign

Studien er en casestudie av unge gutter i indre Agder og hvilken betydning bygda de bor i har for deres livsvalg, yrkesvalg og selvforståelse. Både kvalitative undersøkelser og kvantitative undersøkelser vil i så måte kunne gi mye interessante data, og det beste ville vært en kombinasjon av både kvalitative og kvantitative undersøkelser. På grunn av tidsbegrensningene i denne oppgaven ser jeg imidlertid at det fort kunne blitt å gape over for mye. Jeg landet derfor på at det er bedre å forsøke å gjøre én god undersøkelse enn å risikere å ende opp med to mindre gode. For å få bedre kunnskap om unge bygdegutters vei mot å bli mann er det viktig å få en dypere forståelse av deres syn på seg selv, hva de tenker om maskulinitet og hva det vil si å være mann på bygda i 2020. Jeg ønsker også å få en dypere forståelse av *hvorfor* guttene velger som de velger når det kommer til utdanning, arbeid og bosted. I tillegg til å få en bedre forståelse av hvilke underleggende mekanismer som kan tenkes å ha betydning, så ønsker jeg også å få tak i hva guttene selv legger mest vekt på når de skal forklare sine valg. Det er derfor også et lite snev av fenomenologi i studien. Fenomenologiske studier fokuserer på menneskenes livsverden og hvordan de opplever, tolker og forstår virkeligheten (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 76). En kvantitativ tilnærming er lite egnet til å fange opp nyansene og variasjonene som er viktige for forståelsen av disse prosessene og guttenes livsverden. For å oppnå det er det mer verdifullt med rike beskrivelser fra få informanter enn mer overfladiske generaliserbare data fra flere informanter (Jacobsen, 2015, s. 130–135; Repstad, 2007, s. 78). Ved å bruke en pragmatisk abduktiv tilnærming vil en kvalitativ studie også bli mer fleksibel, slik at interessant og overraskende informasjon som dukker opp underveis i studien kan utforskes videre ved å endre problemstilling og undersøkelsesopplegg underveis (Jacobsen, 2015, s. 130; Postholm &

Jacobsen, 2018, s. 102). Dette er en stor fordel når det dukker opp data som ikke kan forklares gjennom foreliggende teorier eller som utvider studiens tematikk.

Innenfor det kvalitative paradigmet peker intervjuet seg ut som det klart mest hensiktsmessige. Observasjon i klasser på videregående skole i indre Agder kunne vært interessant, men det er lite trolig at det ville gitt meg nok informasjon til å kunne svare på problemstillingen, da observasjon er mer egnet til å få registrere faktisk adferd enn til å få tak i hensikt og meningen bak adferden (Jacobsen, 2015, s. 165). Det finnes heller ikke, så vidt jeg har funnet, innsamlet datamateriale fra indre Agder som jeg kan benytte i en dokumentanalyse. Jeg står derfor igjen med det kvalitative intervjuet som min metode. Gruppeintervju kunne vært interessant for å få fram hvilke begrunnelser guttene selv gir ovenfor hverandre, men jeg er først og fremst ute etter guttenes individuelle synspunkter og fortellinger (Jacobsen, 2015, s. 161). Dominans fra gruppe-medlemmer og vanskeligheter med å svare på tvers av hva som regnes som det "korrekte" svaret i gjengen vil kunne begrense tilgangen til de individuelle dataene jeg først og fremst vil ha tak i (Repstad, 2007, s. 99; Smithson, 2000, s. 108–109). Det kunne således vært et godt supplement til individuelle intervjuer, men ut ifra oppgavens omfang vil det bli for tidkrevende og omfattende. Jeg står derfor igjen med kvalitative semi-strukturerte individuelle intervjuer som den mest hensiktsmessige veien til målet. Individuelle semi-strukturerte intervjuer er godt egnet for å få fram både guttenes egne refleksjoner og begrunnelser, samt informasjon som kan gi verdifull innsikt i mekanismer som guttene selv ikke nødvendigvis har erkjent (Jacobsen, 2015, s. 147; Kvale, 1997, s. 21; Postholm & Jacobsen, 2018, s. 121). Jeg vil videre gjennomgå den datainnsamlingsmetoden jeg har valgt mer detaljert.

3.2.1 Det kvalitative intervjuet

Kvale definerer det kvalitative forskningsintervjuet som "et intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene" (Kvale, 1997, s. 21). Denne definisjonen retter fokuset både mot de intervjuedes beskrivelser av sin egen virkelighet og på fortolkning av de fenomenene vi ønsker å få større innsikt i. I Kvale (1997) og Kvale og Brinkmann (2009) sine noe karikerte beskrivelser av forskeren som gruvearbeider eller reisende skapes imidlertid et unødvendig metodisk skille. Forskjellene mellom forskeren som ønsker å avdekke kunnskap og forskeren som skaper kunnskap i møte med verden fremstilles som så store at reglene (rules of the game) de forsker ut ifra er helt ulike. Det er ikke nødvendigvis noen motsetning mellom å tenke at kunnskap skapes i møte mellom forskeren og den intervjuede gjennom de beskrivelser og

meninger som kommer fram, samtidig som forskeren søker å avdekke de skjulte strukturene og mekanismene som ligger til grunn for deres handlinger og fortolkning av verden. På denne måten blir kunnskap både skapt og oppdaget gjennom de data vi får fra det kvalitative intervjuet (Bourdieu & Wacquant, 1992; Postholm & Jacobsen, 2018, s. 121). Med denne presiseringen er Kvaales (1997) definisjon av det kvalitative forskningsintervjuet dekkende for det jeg ønsker å oppnå.

I et forskningsprosjekt som kun benytter seg av intervjuer som datainnsamlingsmetode for å både skape og avdekke kunnskap gjennom allerede eksisterende teoretiske linser er intervjuguiden viktig. Selv om studien som tidligere nevnt vil ha en abduktiv tilnærming må allikevel intervjuguiden struktureres i noen grad. Dette er nødvendig for å sikre at man kommer inn på de temaene man ønsker å få belyst i løpet av intervjuet og sikre at de forskjellige respondentene svarer på mange av de samme spørsmålene. Det er også viktig for å lette analysarbeidet i etterkant (Kvale, 1997, s. 77). Jacobsen (2015) illustrerer graden av strukturering som en glidende skala, og ikke som enten eller kategorier (s. 150). For at datainnsamlingen skal ha en viss grad av struktur, men allikevel ikke være lukket for å følge nye spor vil det være hensiktsmessig med faste spørsmål med åpne svar. Intervjuguiden må være prestrukturert nok til å sikre at vi får data om de fenomenene vi undersøker, samtidig som at den må være åpen nok til å utforske videre der teoriene ikke er dekkende. Selv om spørsmålene er skrevet på forhånd bør rekkefølgen på spørsmålene kunne endres for at intervjuet skal føles naturlig og ha en god flyt. Forslag til oppfølgingsspørsmål kan være skrevet på forhånd og i tillegg komme spontant igjennom intervjuet (Kvale, 1997, s. 77; Postholm & Jacobsen, 2018, s. 121; Repstad, 2007, s. 79). Dette krever at forskeren er godt forberedt og fokusert gjennom hele intervjuet. Ofte kan det også være gunstig å endre litt på intervjuguiden underveis i prosjektet etter hvert som man får ny kunnskap om utvalget, kontekst og tema (Repstad, 2007, s. 79).

For at intervjuet skal gi mest mulig naturlig og troverdig data er det hensiktsmessig å foreta det på et sted der respondenten føler seg komfortabel og trygg. Intervjuene vil også bli foretatt ansikt til ansikt for å etablere tillit mellom forsker og respondent og sikre god flyt i samtalen (Jacobsen, 2015, s. 148–150). For å sikre at jeg er mentalt tilstede i samtalen blir intervjuene tatt opp på lydbånd, slik at jeg bare trenger å ta enkle notater igjennom intervjuet. Intervjuet blir deretter transkribert for å lette analysearbeidet (Jacobsen, 2015, s. 152–153).

Når kunnskap blir skapt og oppdaget gjennom det kvalitative intervjuet innebærer det en produksjon av data der forskeren selv er aktiv i produksjonen. Det samme kan for så vidt sies

om data innsamlet gjennom kvantitative spørreundersøkelser også, men på grunn av den nære relasjonen som skapes mellom forsker og forskningsobjekt i intervjuet vil forskerens potensielt kunne utøve en større påvirkning på de data som generes. Dette stiller store krav til forskerens opptreden i prosessen. Det er heller ikke gitt at informasjonen som kommer frem i intervjuene representerer virkeligheten. Fordi kvalitative intervjuer som oftest gjennomføres uten nøytrale tredjepersoner tilstede og på et mye lavere antall respondenter, er påvirkning fra forskeren og respondentenes representasjon av virkeligheten vanskeligere å oppdage i kvalitative intervjustudier enn i for eksempel surveyundersøkelser (Jacobsen, 2015, s. 229–242; Repstad, 2007, s. 135–136; Silverman, 2000, s. 10). Dette er en av de tydeligste utfordringene for kvalitative studier i dag. Flere aspekter ved disse utfordringene vil bli diskutert nærmere i senere kapitler.

3.3 Bygda i indre Agder og studiens utvalg

Flere av bygdene i indre Agder ligger plassert i vill og vakker natur, langt ifra nærmeste by. Selv om avstand til by er i overkant av en time for mange av bygdene, er det allikevel langt nærmere enn mange bygder nord i landet. Mye av bygdeforskning i Norge har vært utført i Nord-Norge der mekanismer rundt arbeid og migrasjon kan tenkes å være ganske annerledes på grunn av de store avstandene. Bygdene i indre Agders lokalisering sammenliknet med bynære bygder og bygder med mange timer til nærmeste by gjør dem derfor interessante. Et annet fellestrekk ved disse bygdene er at en klar overvekt av menn har kortere utdannelse og arbeider innenfor praktiske yrker. I mange av bygdene må man også pendle lengre avstander eller flytte på hybel for å kunne gå på studieforberedende linje på videregående.

Jeg har diskutert fram og tilbake om jeg skal rekruttere informanter fra flere bygder eller konsentrere meg om én bygd. Selv om disse bygdene har tydelige forskjeller, er det allikevel mye som er likt. Jeg imidlertid landet på å ta utgangspunkt i én bygd for at det skal være mest mulig like forutsetninger hos informantene når det gjelder skolegang, fritidstilbud, avstand til by og andre viktige variabler som er stedsavhengige.

Bygda jeg endte opp med å velge har jeg kalt for 'Fjellbygda'. Fjellbygda er ei innlandsbygd i indre Agder med mindre enn 2000 innbyggere. Bygda er omgitt av vakker natur, har kort avstand til fjellet og gode friluftsmuligheter. Befolkningen består hovedsakelig av etniske nordmenn, med mindre enn 5% av innbyggerne med innvandrerbakgrunn. Innbyggertallet er relativt stabilt, men SSB forventer en svak økning fram mot 2040. Nesten alle innbyggere bor

i selveid enebolig og er medlem av DNK eller annet trossamfunn. Halvparten av innbyggerne har videregående som høyeste fullførte utdanning. Rundt 25% har kortere høyere utdanning, mens rundt 2% har mastergrad eller høyere. Et stort flertall av de yrkesaktive arbeider innenfor jordbruk, helse og omsorg og sekundærnæringer (SSB.no, 2020). Bygda ligger i overkant av en time unna Kristiansand, og innenfor samme radius finnes også mindre byer og tettsteder.

3.3.1 Utvalget

Et annet viktig spørsmål er alder på utvalget som skal studeres. Det er i mine øyne gunstig å finne informanter som allerede har gjort en del valg angående utdanning og framtidig yrke. Da har de allerede vært igjennom prosessen og kan reflektere over hvilke grunner og avveininger som til slutt ble avgjørende for valget. En fare ved retrospektive intervjuer er imidlertid at informanter kan glemme følelser og meninger fra tidligere, etter-rasjonalisere valg og meninger, og beskrive tidligere valg gjennom begreper og tenkemåter de har tilegnet seg på et senere tidspunkt (Repstad, 2007, s. 95–97). Jeg anser allikevel fordelene ved å velge noe eldre respondenter som større enn ulempene, men det er viktig å finne respondenter som nylig har tatt disse valgene slik at det sitter friskt i minne. Jeg har derfor landet på at det beste ville vært å rekruttere gutter mellom 19-20 år, men på grunn av meget liten populasjon i disse bygdene er øvre aldersgrensene økt til 22 år, både med tanke på mulighetene for å rekruttere nok respondenter og med tanke på anonymitet. Utvalget består dermed av unge gutter mellom 19-22 år fra én bygd i indre Agder.

Når det gjelder antall intervjuer er det vanlig å ende opp et sted mellom 20-30 intervjuer, eller stoppe når man kjenner at man ikke får ny informasjon av intervjuene, ofte kalt metning. Hvor mange intervjuer vil derfor variere fra prosjekt til prosjekt, og er vanskelig å avgjøre i forkant (Repstad, 2007, s. 83–84). Tidsrammen for dette prosjektet gjør imidlertid at jeg må kutte noe ned på antall intervjuer. Jeg har derfor landet på at åtte intervjuer (forhåpentligvis) er mange nok til å gi et bilde av disse guttene, samtidig som at jeg klarer å få prosjektet i havn innenfor tidsfristen.

Selv om en kvalitativ studie ikke kan gi noen presis statistisk representativitet er det allikevel viktig å velge respondenter som kan gi et bredest mulig bilde av bygdeguttene. Repstad (2007) kaller dette et skjønnsmessig bredt sammensatt utvalg (s. 80). For å utforske problemstillingen på en best mulig måte er det derfor en fordel å intervjuer gutter som er mest mulig ulike, både med tanke på bakgrunn og hvilke utdannings- og yrkesvalg de har gjort. Det har derfor vært

viktig å finne respondenter både som har valgt yrkesfaglig utdanning, læretid og ut i arbeid og respondenter som har valgt studiespesialisering og høyere utdanning. Forskjeller i sosial bakgrunn er vanskelig å vite noe om i forkant av rekruttering, men har vært noe jeg har hatt i bakhodet gjennom rekrutteringsprosessen. En gjennomgang av denne prosessen og tilgangen til feltet vil bli beskrevet nærmere i neste delkapittel.

Før jeg går videre er det imidlertid på sin plass å presentere de respondentene som gjennom sine refleksjoner og beskrivelser utgjør grunnlaget for denne oppgaven. Jeg har gitt hver av guttene et kallenavn ut ifra hva slags utdannings- og yrkesvalg de har gjort. Hvor guttene er i utdanningsløpet og hvilken retning de har valgt er tatt med, i tillegg til nåværende bosted. På grunn av Fjellbygdas lave innbyggertall har jeg (dessverre) landet på at en nærmere beskrivelse av hver enkelt vil være for risikabelt av personvern hensyn.

Respondentene i alfabetisk rekkefølge:

Automatikerens – Utdannet automatiker. Jobber offshore. Bor i Fjellbygda.

Elektrikerens – På vei til å bli elektriker. Bor i Fjellbygda.

Ingeniøren – Studerer til å bli ingeniør. Bor i by.

Maskinføreren – Utdannet maskinfører. Bor i Fjellbygda.

Mekanikerens – På vei til å bli mekaniker. Bor i by.

Rødrussen – Studerer mot å bli ingeniør. Bor i Fjellbygda.

Studenten – Studerer økonomi. Bor i by.

Turnusmekanikerens – På vei til å bli mekaniker. Jobber offshore. Bor i Fjellbygda.

3.4 Tilgang til feltet og gjennomføring av undersøkelsen

Etter at utvalgsriterier var fastsatt og NSD søknad godkjent (vedlegg 3) begynte jeg med å kontakte den lokale ungdomsskolen for å få elevlister fra de som gikk ut av 10. klasse mellom 2013-2018. Dette gikk heldigvis raskt i orden slik at jeg kunne begynne å kontakte potensielle respondenter i midten av januar. Jeg hadde kun navn fra klasselistene å gå ut ifra, slik at research og kontakt ble gjort gjennom Facebook og Messenger. Etter første kontaktrunde satt jeg igjen med mange ubesvarte henvendelser, noen avslag og to som sa ja til å stille på intervju. De første som sa ja til intervju bor ikke i Fjellbygda og da UiA viste seg som et passende sted for begge

to ble intervjuene gjennomført på et grupperom der. Etter gjennomhøring og evaluering av intervjuene var det tydelig at jeg var litt for utålmodig i intervjusituasjonen. Flere ganger avbrøt jeg respondenten før han var helt ferdig og jeg gikk for fort videre når det ble stille, slik at jeg potensielt kan ha gått glipp av mye god informasjon. Samtidig fant jeg ut at jeg ville gi spørsmål om kjønnsroller og maskulinitet større plass i de påfølgende intervjuene.

Etter de to første intervjuene var gjennomført fortsatte jeg å kontakte gutter fra elevlistene både gjennom Messenger og på telefon. De fleste jeg kontaktet var enten negative til intervju eller lot være å svare på henvendelsen. Omsider fikk jeg et positivt svar til, og samme dagen jeg skulle gjøre intervju nummer tre fikk jeg landet to nye avtaler, det ene allerede samme kveld. Disse intervjuene ble foretatt i et lånt lokale i Fjellbygda. Intervju nummer fem ble foretatt neste dag. Disse intervjuene gikk merkbart bedre. Samtalen fløt bedre og jeg klarte å gi god tid til videre utfylling av svarene uten at intervjuene stoppet opp eller stemningen ble klein. Etter en gjennomgang av de første fem intervjuene var jeg godt fornøyd med variasjonen blant respondentene, men jeg manglet respondenter som har gått veien om studiespesialisering. Etter å ha snakket med de jeg allerede hadde intervjuet fikk jeg et navn på en gutt som gikk på studiespesialisering som de trodde ville si ja.

Etter at intervju nummer seks var avtalt var det imidlertid helt stopp. Jeg hadde kontaktet alle på listene som fremdeles bodde i Agder og responsen var enten ingenting eller negativ. I tillegg begynte kalenderen å nærme seg mars med stormskritt. Jeg tok derfor en beslutning om å også kontakte gutter som var et år eldre, altså 23. Den første jeg kontaktet var positiv, slik at jeg fikk gjennomført intervju nummer seks og syv i Fjellbygda i slutten av februar. Gjennom respondent nummer syv ble jeg også satt i kontakt med en jevnaldrende gutt fra Fjellbygda som gikk på høyere utdanning. Denne personen var også positiv til å bli intervjuet slik at intervju nummer åtte ble gjennomført i Kristiansand uken etter. Etter dette intervjuet var jeg godt fornøyd med variasjonen blant respondentene og bestemte meg for at åtte intervjuer var tilstrekkelig. Ferdigstilling av intervjutranskripsjonene ble gjort den påfølgende uken. Sett i retrospekt kan jeg bare prise meg lykkelig over at jeg rakk å fullføre datainnsamlingen før landet ble stengt ned på grunn av coronaviruset.

Selve intervjuprosessen startet som regel med litt løst snakk. Dette ble gjort for å ufarliggjøre situasjonen, få respondentene til å senke skuldrene og etablere en relasjon som vil gi bedre flyt i kommunikasjon mellom forsker og respondent. Det at intervjuer kommer fra liknende forhold som de intervjuede kan bidra til en mindre anspent stemning og bedre kommunikasjon (Repstad, 2007; Smithson, 2000). I tillegg hadde jeg truffet noen av respondentene tidligere i

andre sammenhenger, og fordi forholdene i indre Agder er relativt små har jeg felles bekjente med de fleste. Det opplevdes derfor relativt lett å få i gang samtale. Etter å ha fortalt litt om meg selv og prosjektet ble informasjonsskrivet gjennomgått og underskrevet (vedlegg 2). Respondentene ble tilbudt å lese igjennom skrivet og for de som ikke ønsket det ble punktene om lydopptak, personvern og rettigheter gjennomgått muntlig. Lydopptaker var diskret plassert og det virket ikke som om respondentene opplevde dette som ubehagelig. Jeg presiserte også at jeg ikke var ute etter "korrekte" svar, men at jeg var interessert i å vite deres personlige tanker om temaene. Intervjuet startet med enkle spørsmål om dem selv, familie og interesser. Dette ble gjort for å sikre en myk start og innsikt i respondentenes bakgrunn (Jacobsen, 2015; Kvale, 1997; Repstad, 2007). Intervjuguiden (vedlegg 1) ble deretter brukt som en tematisk guide. I noen av intervjuene der respondenten var mindre snakkesalig ble rekkefølgen i guiden hovedsakelig fulgt, mens andre intervjuer hoppet mer fram og tilbake etter der respondentene gikk med sine fortellinger og svar. Målet var å gjøre intervjuet mest mulig likt en naturlig samtale, men ble oppnådd i varierende grad. Hvert intervju ble avsluttet med spørsmål om det var noe de tenkte at de ikke hadde fått sagt om tematikken og ønsket å legge til. Dette var det bare én av respondentene som benyttet seg av. Intervjuene hadde en varighet på mellom 40 minutter og en og en halv time.

3.5 Tolkning og analyse av data

Selv om analyse og fortolkning ofte brukes om hverandre i dagligtalen viser de til to beslektede men ulike prosesser. Analyse betegner prosessen der man ordner data slik at de blir lettere tilgjengelig for fortolkning, mens fortolkning viser til prosessen med å sette data inn i en teoretisk sammenheng og gi en begrunnet vurdering av datamaterialet i forhold til studiens forskningsspørsmål. Dette er imidlertid prosesser som i praksis i stor grad glir over i hverandre, og i denne oppgaven vil jeg stort sett bruke analyse om hele prosessen (Repstad, 2007, s. 113). Johannessen et.al (2018) sin korte og enkle definisjon av analyse er et godt utgangspunkt: "Analyse er å lete i data etter svar på spørsmål" (s. 22). Kvalitative data, som denne studien bygger på, er kort og godt "erfaringer som beskrives best med ord fremfor tall" (Johannessen et al., 2018, s. 22).

For å finne svar på forskningsspørsmålet mitt i de 115 sidene med transkriberte intervjuer er det nødvendig å gå systematisk til verks. Analysen i denne oppgaven tar utgangspunkt i tematisk analyse som beskrevet hos Johannessen et.al (2018). Dette er en enkel og oversiktlig analysemetode for en casestudie med et såpass begrenset dataomfang som denne. Tematisk

analyse handler om å se etter tema i datamaterialet, der temaene til sammen skal utgjøre svaret på forskningsspørsmålet i studien. Et tema defineres som "en gruppering av data med viktige fellestrekk" (Johannessen et al., 2018, s. 279). Prosessen deles opp i fire steg, der første steg starter med å skaffe og få oversikt over data. Ut ifra dette starter analyseprosessen allerede i datainnsamlingsprosessen. Refleksjon underveis i intervjurunden og mens man transkriberer kan gi tanker om forskjellige aktuelle tema som trer fram. Når intervjuene er ferdig transkribert og man har fått en generell oversikt kan steg to begynne. Det handler om å sette ord på og fremheve viktige poeng i datamaterialet. Dette kalles gjerne for koding og kan utføres på flere måter. I denne oppgaven ble både markeringstusj, penn og tekstbehandlingsprogram benyttet, men man kan også bruke regneark og mer avanserte databehandlingsprogram. Jeg fant imidlertid at datamaterialet jeg hadde samlet inn var overkommelig uten sistnevnte hjelpemidler. Det tredje steget handler om å kategorisere de kodede dataene inn i mer overordnede tema og undertema, mens det fjerde steget er å presentere, eksemplifisere og kommentere temaene og deres innhold i selve oppgaven. I praksis vil man ofte gå fram og tilbake mellom disse fire stegene (Johannessen et al., 2018, s. 282–305). Denne vekslingen mellom å se på oversiktsbildet og zoome inn på enkeltutsagn i datamaterialet for å finne tema og mønstre kalles ofte den hermenautiske sirkel eller den hermenautiske spiral (Kvale, 1997; Repstad, 2007).

I analysearbeidet ordnet jeg først svarene inn i tre hovedtemaer: Stedet, utdanning- og yrkesvalg, og kjønn. Videre ble hovedtema delt inn i temaområder som oppsummerte det guttene tok opp i intervjuene. Hvordan guttene så på sted ble for eksempel ordnet inn i temaområdene: Bygda har alt jeg liker å gjøre, Frihet på bygda og trangt i byen, Det gode familieliv på bygda. Guttenes framtidsplaner. Kategorier som stedet, klasse, struktur/aktør og symbolske grenser var sentralt i alle hovedtemaene og ble dermed diskutert gjennom hele analysen der det var relevant.

3.6 Studiens pålitelighet, gyldighet og overførbarhet

Reliabilitet og validitet har lenge vært begreper som har vært benyttet i diskusjoner rundt forskningens kvalitet. På norsk har dette vært oversatt til gyldighet og pålitelighet (Repstad, 2007, s. 134). Jacobsen (2015) snakker i tillegg om intern og ekstern gyldighet. Intern gyldighet handler om i hvilken grad det er samsvar mellom virkeligheten og forskerens beskrivelse av virkeligheten, mens ekstern gyldighet dreier seg om undersøkelsens overførbarhet (s. 228-237).

3.6.1 Intern gyldighet

Jeg vil derfor starte med å vurdere studiens interne gyldighet. Dette handler om utvalget, utvalgets beskrivelser av virkeligheten og forskerens representasjon av disse dataene (Jacobsen, 2015, s. 228). Læringskurven i dette prosjektet har vært bratt, spesielt i intervjusituasjonen. De siste intervjuene ble bedre enn de første, både fordi jeg ble bedre på å intervju, men også fordi de analytiske rammene ble tydeligere igjennom intervjuprosessen. Denne oppgaven startet med et tydelig fokus på utdanning- og yrkesvalg, men etter hvert i prosjektet ble viktigheten av stedets betydning for flere områder i disse guttenes liv tydelig. Studiens rammer har derfor blitt noe bredere enn først tenkt. Det er en mulighet for at jeg kunne ha fått mer informasjon omkring kjønnsroller, tilknytning til og syn på bygda og hvordan guttene trekker grenser mot andre grupper hvis jeg hadde hatt dette som utgangspunkt før jeg begynte studien. Det viser allikevel tydelig den store fordelene ved fleksibiliteten i kvalitative undersøkelsesopplegg, at fokus både kan spisses og utvides parallelt igjennom en intervjurunde. Når det gjelder utvalget er jeg godt fornøyd med bredden i både utdanningsvalg og sosial bakgrunn. Fordi jeg er fra bygda og har god kjennskap til Fjellbygda fra før, vil jeg si at jeg står i en god posisjon til å vurdere den virkeligheten guttene beskriver. Det som imidlertid ikke kan utelukkes er at respondentene pyntet på sannheten for å fremstå i et bedre lys. Problemet med retrospektive intervjuer har også vært diskutert tidligere i oppgaven. Det er allikevel lite av de data som jeg fikk gjennom intervjuene som tyder på at guttene pyntet på sannheten i særlig grad. Mye av det guttene beskrev framstod som troverdig og gjenkjennelig også for meg. Et litt utfordrende aspekt ved jakten på tykke beskrivelser av virkeligheten var at to av respondentene var ganske ordknappe under intervjuene. Fordi jeg til en viss grad opplevde at jeg måtte "dra" informasjonen ut av dem, er det en viss mulighet for at undersøkereffekten dermed kan ha blitt noe større. Dette gjaldt heldigvis bare to av intervjuene, slik at jeg vurderer at de beskrivelsene jeg fikk fra guttene samlet sett var detaljerte nok til å gi meg et tilstrekkelig grunnlag for de tolkningene jeg har gjort. Beskrivelser som var avvikende i forhold til resten av gruppen er heller ikke forsøkt brukt for å gi inntrykk av at det gjaldt flertallet, slik mye kvalitativ forskning har vært kritisert for (Silverman, 2000, s. 10). De transkriberte intervjuene har også blitt oversendt til veileder. I tillegg har jeg forsøkt å gjøre det tydelig hva slags teoretisk rammeverk som ligger til grunn for studien og inkludert intervjuguiden som vedlegg (vedlegg 1) for å vise hva slags spørsmål som utgjør grunnlaget for de data som er samlet inn.

3.6.2 Ekstern gyldighet/overførbarhet

Ekstern gyldighet dreier seg om studiens overførbarhet, og i hvilken grad undersøkelsens funn kan generaliseres utenfor undersøkelsens utvalg (Jacobsen, 2015, s. 237).

I en studie med et såpass begrenset omfang vil mulighetene for statistisk generalisering være relativt liten (Jacobsen, 2015, s. 238). Postholm og Jacobsen (2018) snakker imidlertid også om naturalistisk generalisering; at den som leser forskningen kan gjenkjenne egne opplevelser (s. 238). I analysedelen har det vært viktig å bruke mye sitater for å oppnå nettopp dette, i tillegg til å vise tydelige eksempler på det grunnlaget som finnes for tolkningene. Tykke beskrivelser vil kunne gi leseren en kontekst som fenomener kan forstås ut ifra (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 239). Selv om jeg har lite grunnlag for å hevde at det som kommer frem i de åtte intervjuene er typisk for bygdegutter, vil det etter min mening være mye i studien som kan vekke gjenkjennelse hos mange som har vokst opp i rurale områder.

Når det gjelder representativiteten til respondentene er mitt inntrykk av at dette i all hovedsak er "skikkelige" gutter fra velfungerende hjem. Det er derfor tenkelig at bildet av bygda og guttene kunne blitt annerledes hvis jeg hadde fått intervju flere av dem som sa nei. Sjansen for å være negativ til intervju virket å stige betraktelig hvis det var mye "festbilder" på Facebook. Det er derfor en mulighet for at jeg har studert "de snille" guttene på bygda og ikke guttene generelt. En observasjon som kan forsterke denne mistanken er fraværet av sjåvinistisk og grov sjargong i intervjuene. Dette likner lite på andre studier av bygdegutter (Borgen & Skogen, 2013; Bye, 2003; Vogt, 2007). Det er imidlertid tenkelig at dette kunne vært annerledes hvis guttene hadde blitt intervjuet i grupper og ikke enkeltvis. Den totale populasjonen av gutter i Fjellbygda mellom 18-23 år er imidlertid såpass liten at åtte intervjuer er en ikke ubetydelig prosentandel, spesielt når variasjonen blant respondentene som tidligere nevnt er stor. Det kan derfor argumenteres for at selv om det er mulig at det er de "snille" guttene i Fjellbygda som er studert, så er det ikke usannsynlig at studien også peker på fenomener som også gjelder utover respondentene. Det er derfor ikke usannsynlig at studiens funn kan beskrive typiske trekk ved kulturen i Fjellbygda.

3.6.3 Pålitelighet

Pålitelighet handler om hvorvidt det er trekk ved undersøkelsen som har skapt de resultatene vi har kommet fra til (Jacobsen, 2015, s. 241). Innenfor det kvalitative domenet er det vanskelig å snakke om muligheten til å reprodusere resultatene ved å gjennomføre en lik studie på et annet tidspunkt (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 223). Det er allikevel flere aspekter som er viktige å reflektere over når man skal vurdere en kvalitativ studies pålitelighet. Det første jeg vil behandle

er det som gjelder undersøkeren, altså meg selv. Dette kalles også gjerne undersøkereffekt (Jacobsen, 2015, s. 242). Som ung mann fra bygda er det viktig å være klar over at det kan finnes blindsoner og skylapper jeg ikke er klar over når unge menn fra bygda er fokuset for min studie. Ingen forskning er verdinøytral og mine verdier, fordommer og mitt syn på livet på bygda vil prege både den teoretiske før-forståelsen, utforming og gjennomføring av datainnsamling og analysen av materialet (Becker, 1967). Jeg liker bygda og synes i utgangspunktet det er flott at unge mennesker velger å bosette seg utenfor byen. Selv om jeg kan være blind for noen fordeler, utfordringer og problemer knyttet til å vokse opp og bo på bygda, tror jeg også at jeg har innsikt i noen fordeler, utfordringer og problemer som det er vanskeligere for mennesker som ikke har bodd på bygda å se og sette seg inn i. Slik blir min virkelighetsforståelse både en utfordring og en fordel inn i en slik studie (Becker, 1967). Det har imidlertid vært noe jeg har reflektert mye over gjennom hele studien, og jeg har prøvd å se så mye som mulig fra flere sider. Jeg har prøvd å stille åpne og nøytrale spørsmål, samt vært bevisst på å ikke komme med ledende bemerkninger eller oppfølgingsspørsmål. I analysen har jeg vært bevisst på å prøve å fremstille virkeligheten slik guttene opplever den, og ikke slik jeg ser den. Når omkringliggende strukturers betydning har vært diskutert har jeg vært bevisst på å grunnfeste tolkninger i teori, og ikke i egne synspunkter og opplevelser. Jeg har også vært bevisst på å ikke framstå normativ og førende, selv om jeg ser visse ting annerledes enn mange av guttene. Et annet relevant aspekt ved drøftingen av undersøkereffekt er at flere av respondentene visste hvem jeg var fra tidligere. Jeg kjenner ingen av dem godt, men har truffet noen av dem ved noen anledninger, slik at flere visste hvem jeg var da jeg tok kontakt med dem. Dette kan ha vært både en fordel og en ulempe. Det kan ha gjort at de har holdt tilbake noe informasjon som andre intervjuere muligens kunne fått tak i, eller de kan ha svart annerledes på noen spørsmål enn de ville ha gjort hvis de følte seg mer anonyme. Det er ingenting i mitt materiale som tyder på dette, men det kan ikke utelukkes. Det er imidlertid kanskje vel så sannsynlig at deres kjennskap til meg og min kjennskap til bygda og lokale kontekster har gjort at samtalen fløt bedre og gjorde det enklere å få fram relevant informasjon. Dette stemmer i så fall med Repstad (2007) sine erfaringer (s. 83).

Et annet aspekt når man skal vurdere studiers pålitelighet er det som kalles konteksteffekt. Dette handler om hvilken sammenheng informasjonen samles inn i (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 243). De fleste av respondentene bodde sammen med andre personer og det var derfor knyttet betydelige utfordringer til både å intervju dem hjemme og på arbeidsplassen. Det ble derfor valgt andre intervjusteder som skulle oppleves som mest mulig nøytrale. Alle intervjuer ble gjennomført i offentlige lokaler, men på rom og tidspunkt der det var minst mulig forstyrrelser.

For noen av respondentene kan intervjustedet ha følt naturlig, men for flere er det sannsynlig at det følt kunstig. Det må derfor tas høyde for en viss konteksteffekt i materialet (Jacobsen, 2015, s. 152). Det er vanskelig å skulle si noe om hva slags utslag det har gitt i mitt materiale, men det er mulig at samtalene hadde flytt bedre på et sted der respondentene følte seg mer hjemme. At intervjustedene var avtalt i fellesskap i god tid før intervjuene er et element som kan ha skapt økt trygghet hos respondentene, og dermed redusere konteksteffekten.

For å sikre en mest mulig korrekt gjengivelse er alle intervjuer tatt opp med lydopptaker og transkribert ord for ord på respondentenes dialekt. I tillegg ble pauser, stopp og "hvileord" transkribert. Først når sitater ble brukt i analysekapitlet ble de oversatt til en mer nøytral dialekt (nærmere om det under etiske refleksjoner). Sitatene er derfor fulle av språklige feil og muntlige setningskonstruksjoner. Etter hvert intervju ble umiddelbare tanker og refleksjoner notert for å lettere å få tilgang til stemning, hendelser og opplevelse av intervjuet når det ble tatt fram i analyseprosessen på et senere tidspunkt. Alle transkriberte intervjuer, kodeskjemaer og forslag til temaer ble også oversendt til veileder som dermed fungerte som en sikkerhetsventil i analysen.

3.7 Etiske refleksjoner

Det er flere etiske utfordringer knyttet til en slik studie. Jakobsen (2015) peker på tre grunnleggende krav som må innfris: informert samtykke, korrekt gjengivelse, anonymitet og personvern (s. 47-53).

Alle respondentene i studien er over 18 år, slik at de kan gi samtykke uten å gå via foresatte. Ved oppmøte til intervju fikk alle respondentene utdelt et informasjonsskriv (vedlegg 2). Respondentene ble tilbudt å lese igjennom skrivet før underskriving. For de som ikke ønsket å lese, ble punktene om studiens hovedformål, lydopptak, personvern, sletting av data og rett på gjennomlesing og muligheten for å trekke seg fra prosjektet gjennomgått muntlig. Alle underskrev deretter. Ingen av respondentene har trukket seg fra studien.

Opplysninger om alder, yrkesvalg, oppvekst og fritidsinteresser er potensielt personidentifiserende, men har vært nødvendig å samle inn for en fruktbar utforskning av problemstillingen. Jeg har også hentet inn opplysninger som går på sosial bakgrunn, som bosted, foreldres yrke og holdninger til skolen. I tillegg ble intervjuene tatt opp på lydbånd. Prosjektet ble derfor meldt inn til NSD og godkjent før jeg kontaktet potensielle respondenter

(vedlegg 3). Anonymisering i kvalitative studier er alltid en utfordring, men den øker betraktelig når utvalgene blir mindre (Jacobsen, 2015, s. 49). Når utvalgene blir så små som det er i bygdene i indre Agder har dette vært en vedvarende utfordring gjennom prosjektet. Av denne grunnen er bygda anonymisert, tall er omtrentlige og beskrivelsen av bygda er veldig generell. Navn og alder på respondentene er fjernet, yrkesretning og andre opplysninger har lav detaljeringsgrad. Utsagn som kan identifisere respondenten eller andre personer er enten fjernet eller endret, uten at overordnede resultater endres. I tillegg er sitatene endret til en blanding av en "generisk" indre Agder dialekt og nynorsk. Jeg har vurdert det å lage en dialekt som kan passe inn i mange bygder på Agder som bedre enn å endre til rent bokmål eller nynorsk for å unngå at den muntlige og autentiske tonen i intervjuene forsvinner. Til tross for alle disse tiltakene er det vanskelig å garantere full anonymitet for respondentene. Noen som kjenner respondenten godt kan tenkes å gjette seg til riktig person. Dette har imidlertid alle respondenter blitt informert om i forkant av intervjuet, og de har fått tilbud om å lese igjennom de delene som omhandler dem selv før innsending av oppgaven.

Kortere sitater kan fort få en helt annen mening enn det de opprinnelig hadde hvis de blir satt inn i en ny kontekst. Det ligger stor makt i å velge ut hvilke data som inkluderes, hva som betyr noe, og hva det betyr (Ragin & Amoroso, 2011, s. 105). Det kan være fristende å bruke sitater ut av kontekst for å få det til å passe bedre til resten eller for å understreke et poeng. Det er derfor viktig å gjengi sitater korrekt og når man trekker ut kortere sitater og data må de brukes i en kontekst som stemmer med den opprinnelige. All analyse innebærer imidlertid en reduksjon av mangfold og detaljer, slik at en fullstendig korrekt gjengivelse av de data som er samlet inn er et ideal jeg ikke klarer å leve opp til. Det er allikevel noe som bør etterstrebes i størst mulig grad. Målet med undersøkelsen har vært å få fram et autentisk bilde av de som studeres (Jacobsen, 2015, s. 52; Ragin & Amoroso, 2011, s. 105).

Utfordringene ved korrekt gjengivelse, fortolkning, å intervju bekjente, intervjuerens fordommer, skylapper, verdier og virkelighetssyn har allerede blitt diskutert tidligere i oppgaven.

4.0 Analyse og drøfting

For å belyse stedets betydning for guttenes vurderinger, valg, framtidsdrømmer og selvforståelse er analysekapitlet tredelt og gruppert tematisk. Første del vil ta for seg bygda og guttenes opplevelse av bygda, hvordan de ser for seg framtiden og hvor de vil bosette seg etter endt utdanning. Andre del utforsker guttenes utdanningsvalg og yrkesvalg i lys av tre kjente utdanningsteorier, mens tredje del omhandler maskulinitet og kjønnsroller. Analysen følger dermed strukturen i teorikapitlet til en viss grad. Bygdas rolle vil imidlertid være sentral i alle delkapitlene. I tillegg vil et gjennomgående tema gjennom hele analysen være hvordan guttene trekker grenser og gjør vurderinger av hva som er mer og mindre verdifullt, samt hvem og hva de vil identifisere seg med eller distansere seg fra.

4.1 Tanker om bygda, bosted og framtid

I dette kapitlet vil jeg utforske hvordan guttene tenker om bygda og byen, hvor de kan tenke seg å bo når de skal etablere seg og hva slags fremtidsplaner de har.

4.1.1 Livet leves best i (Fjell)bygda

Guttene i denne studien er mellom 18 og 23 år og befinner seg i overgangen mellom å være ungdom og å bli voksen. De er med andre ord midt i prosessen med å finne ut hvor de ønsker å bosette seg etter endt utdanning. Hele syv av guttene er tydelige på at de vil å bo på bygda, og aller helst i Fjellbygda når de er ferdig utdannet. Turnusmekanikeren var den som er tydeligst på at det ikke finnes noen alternativer til Fjellbygda:

I: Når du er ferdig utdannet. Hvor ser du for deg at du vil bo da?

Turnusmekanikeren: Fjellbygda.

I: Ikke noen andre alternativer heller?

Turnusmekanikeren: Nei.

I: Hvis du fikk deg kjæreste fra en annen bygd, som ikke hadde så lyst til å flytte på seg. Hvordan hadde du sett på det?

Turnusmekanikeren: Det kunne blitt et problem. Då æ det vel feil.. feil jente, hehe.

I: Ja, så det er et kriterium egentlig?

Turnusmekanikeren: Jaa, nesten. Det vil æ nå sei.

Selv om de fleste guttene var motvillige til tanken om å bosette seg andre steder enn Fjellbygda er både Mekanikeren og Rødrussen åpne for å bo andre steder, så lenge det er på bygda:

- I: Når du er ferdig utdannet er klar til å slå deg ned et sted. Hvor ser du for deg at du vil bo da?
- Rødrussen: Nei, æ vil jo helst bu i Fjellbygda eller noen andre av dei andre indre bygdane.
- I: Ja, så du er ikke helt låst til Fjellbygda?
- Rødrussen: Nei, egentlig ikkje.
- I: Hvorfor vil du bo i ei av de bygdene rundt her?
- Rødrussen: Nei, det æ jo liksom her æg he vokst opp og æ trives veldig godt her og.. ja, det godt miljø blant ungdomman og sånn.

Flertallet av guttene mener imidlertid at bygd ikke er bygd. Det er noe spesielt med den bygda man har vokst opp i. Tilhørighet, fellesskap, venner og familie fremstår som viktig for guttene. Så lenge guttene bosetter seg innenfor en av nabobygdene vil mange av dem ha venner og kontakter der allerede gjennom skolegang og idrett, men flere av guttene trekker allikevel fram at det er noe spesielt med de kompisene man har vokst opp med:

- I: Hva er det som gjør at Fjellbygda er bedre enn nabobygdene da?
- Ingeniøren: Ja, eeh. Egentlig så tru æg egentlig bare det æ det at du æ oppvokst der tru æ egentlig som gjør det tru æg. Det æ liksom.. Æ kunne egentlig aldri tenkt mæ å flytte te nabobygda heller.. for så vidt (ikke) den andre nabobygda heller. Æg like mæg best i Fjellbygda. For det æ tru liksom det æ no med at du æ oppvokst der, at du he alt av i grunnen, ja du he selvfølgelig kjentfolk øve alt, men det æ liksom.. dei du kjenne best æ liksom folk i fra Fjellbygda og sånn, [...] alt av venne og sånn og familie æ liksom der så da æ det liksom.. en sjarm med det synes æg.

De fleste av guttene er imidlertid enige om at den rette jenta kan få de ut av bygda. Det vil i så fall for de fleste involvere mer eller mindre harde forhandlinger:

- I: Nei, hvis du fikk deg kjæreste fra nabobygda da?
- Ingeniøren: Oi... Ja...Eeh..Nei hvis det va siste utvei så kunne en sikkert alltid ha gjenge med på det, så klart æg æ jo ikke heilt bunden opp te Fjellbygda, så æg hadde nok, hvis det va noe ho absolutt ville så kunne æg nok sikkert ha gjenge med på det, men...
- I: Men det hadde vært en kamp?

Ingeniøren: Ja, det hadde vore.. Æg hadde ikkje gitt mæg med det fyste det hadde æg ikkje.

Både Elektrikeren og Automatikeren åpner til og med døra litt på gløtt for å flytte til byen for den rette jenta:

I: Hvor ser du for deg at du vil bo når du skal slå deg til et sted?
Automatikeren: Nei, æ vil jo bu i Fjellbygda.. helst så.. men kan jo aldri sei aldri at æg aldri ska bu noen andre plasse, men helst i Fjellbygda.. helst på bygda hvis ikkje i Fjellbygda. Men æ jo åpen for alt hvis æ finne den rette dama.
I: Så det er litt styrende
Automatikeren: Ja, det æ jo.. det gjenge jo an å få mæg te å bu andre plasse, men det æ jo helst i Fjellbygda æg vil bu da.
I: Kanskje til og med i en by eller?
Automatikeren: Ja. Hadde æg funne den rette så kunne æg budd i Kristiansand
I: Oslo?
Automatikeren: Ja, det kunne æg sikkert au. Æg veit ikkje.

Av de åtte guttene i studien er det bare Studenten som har lyst til å bosette seg i byen. Grunnene til det er at byen har bedre muligheter for karriere og interesser, mens i bygda er det mangel på fritidstilbud og likesinnede. Men også han er åpen for å flytte ut på bygda igjen på et senere punkt i livet:

I: Hvor ser du for deg at du vil bo når du er ferdig utdannet?
Studenten: Ja, æ tru ikkje æg.. æ tru æ vil bu i ein by.. helst. Æ kunne.. æg he egentlig ganske lyst te å flytte te Oslo. Æg he au tenkt.. æ he au drømt om å bu i utlandet, USA eller noe et par år og jobbe der. [...] Æ tru ikkje æg komme te å bu på bygda, for æg æ.. æ tru ikkje heilt det passe mæg nei.
I: Hvorfor ikke?
Studenten: Eller det kan jo være det passe bedre når æg bli litt eldre, men akkurat nå så, så vil æ ha litt flere folk.. fordi man blir jo veldig påvirka av dei man æ rundt, og hvis en æ veldig ulik så bli en mer.. [...] du kan være mer dæg sjøl, føle æg, i byen då.
I: Vil det si at du ikke kunne tenke deg å bo på bygda i det hele tatt?
Studenten: Nei, æ vil egentlig ikkje sei det heller. Men ikkje akkurat nå.
I: Hva har byen å tilby som ikke bygda har?

Studenten: De he jo jobbe då først og fremst. Så hvis æg vil .. når æ velge litt annen yrkesretning enn de andre som æ kjenne heime fra bygda [...] hvis æg vil utvikle mæg og gjør det æg vil gjør i karrieren, så tru ikkje æg det æ så lett for mæg å få den karrieren æg vil ha på bygda.

Tilgang til arbeid på bygda er en vesentlig problemstilling som guttene må ta stilling til når de skal vurdere hvor de vil bosette seg. De fleste guttene er tydelig på at fremtidig bosted har vært viktig når de har valgt yrkesretning:

I: Har framtidig bosted vært en faktor i det å velge yrke?

Rødrussen: Hmm.. tja.. ja, egentlig. Æ vil jo ha en jobb der æg ikkje absolutt trengte å flytte te no by holdt æg på å sei.

Alle de syv guttene som ønsker å bosette seg på bygda hadde valgt annerledes hvis yrkesvalget hadde tvunget dem til å måtte bo i en by. Noen av guttene har som Turnusmekanikeren også valgt et yrke som gjør at de kan bosette seg i Fjellbygda:

I: Hvis det yrket du har valgt hadde medført at du måtte flytte fra Fjellbygda, hadde du valgt det samme da?

Turnusmekanikeren: Nei, æ hadde nok ikkje det.

De fleste er imidlertid tydelige på at de er villige til å flytte på seg for å få jobb, men de vil tilbake til bygda igjen når åpner seg opp en jobbmulighet der:

I: Ville du vært villig til å flytte på deg på grunn av jobbsituasjon?

Elektrikeren: Ja, hvis en trengte en og jobb og liksom får ein jobb hitti.. æ veit ikkje kå æg ska sei, liksom en større by langt unna, og måtte ha flytta eventuelt der, så kunne æg.. då måtte æg jo nesten bare ha gjort det. Eventuelt.. ja, æg tru æg..tru æg nesten, hvis æg ikkje fær jobb og fær jobb en ann plass og må flytte så må æg jo nesten bare gjør det tru æg då. Og så kan det eventuelt være for en periode, og så kan æ flytte tebacke hvis æg får jobb ein ann plass (i nærheten av Fjellbygda).

Det å flytte på seg er for de fleste siste utvei. Da er det et bedre alternativ å pendle. De fleste guttene setter grensa for hvor langt de er villige til å pendle hver dag mellom 1-1,5 timer.

Ingeniøren: Sei at hadde æg fått jobb i byen (litt mer enn en time unna), så tru æ nesten at æ hadde pendla. Mens noe lenger enn det så tru æ ikke at æ kunne kjørt daglig inn, så da måtte æ nok flytta på mæg. Men

æ hadde nok strukke mæg nokså langt for å få ein jobb æ kunne kjørt te tru æg.

Det å kunne bo i Fjellbygda etter endt utdanning er utvilsomt viktig for de fleste guttene, noe som legger tydelige føringer for yrkesvalg. Å bo utenfor bygda for en periode er lettere å tenke seg for guttene. Dette vises også gjennom at guttene er åpne for å flytte ut av bygda den tiden det tar å skaffe seg den utdannelsen de vil ha. Hele seks av guttene bor, har bodd eller kommer til å måtte bo i by mens de går på videregående og/eller høyere utdanning. Det er kun Maskinføreren som valgte en annen vei enn "riktige" for å kunne bo hjemme i Fjellbygda mens han var under utdanning:

Maskinføreren: Ja, men æg he jo ikkje egentlig ikkje den rette utdanninga. Du må egentlig gå på Blakstad på anleggslinja, men det gjorde ikkje æg. Æg gjekk bare som.. og så tok æg eksamen opp.. opp eksamen ette ett år som lærling eller no, så tok æg den eksamenen de he på Sam Eyde. Så gjekk æg som privatist, æ det ikkje det de kalle det? Så då kunne æg, då va æg kandidat te fagprøven då. Egentlig bare ville bu heime.

Ifølge Heggen, Myklebust og Øia (2001) er det ting som tyder på at ungdommer fra bygda i større grad enn tidligere orienterer seg bort fra hjemstedet til mer tettbebygde strøk (s. 16). Dette er vanskelig å finne støtte for i dette datamaterialet. Det mønsteret som tegner seg ut fra guttenes svar er at bygda, og spesielt hjembygda, er guttenes orienteringspunkt. Guttene ønsker å bosette seg på bygda, noe som igjen legger noen strukturelle føringer på viktige livsvalg. Når det gjelder tanker om fremtidige kjæresten kommer det tydelig fram at valg av livspartner er påvirket av at livet skal leves på bygda. Selv om noen av guttene er villig til å flytte på seg på grunn av kjærligheten, er det tydelig at guttene først og fremst ser etter kjæreste som kan tenke seg å bli med dem ut på bygda. Guttene i studien er fremdeles unge, så det er ikke utenkelig at slike krav vil bli mindre viktige etter hvert som de blir eldre, spesielt ettersom det er flere menn enn kvinner som bosetter seg på bygda, men det er allikevel et tydelig signal om hvor viktig bygdelivet er for guttene (Faber et al., 2015, s. 8).

Også når det kommer til hva slags yrke guttene kan tenke seg er ønsket om å kunne bo i Fjellbygda, eller i alle fall slippe å bo i en by, i stor grad styrende. Det er ikke jobben i seg selv, men jobbens lokalisering som preger guttenes valg. Det er imidlertid mindre viktig hvor de bor mens de er under utdanning. Hele seks av åtte har flyttet eller kommer til å måtte flytte for å studere det de vil. De to siste vurderer også flytting på et senere tidspunkt hvis og når det blir

aktuelt med fagskole. Ønsket om å bo på bygda virker derfor å legge større føringer på hva slags yrkesvalg som er aktuelt enn på hva slags utdanningsløp som er aktuelt. Sett med senmodernitetens briller er ikke guttene bundet av de strukturelle utfordringene som bygda gir dem, men de er mobile for å sikre seg den framtidige biografien de ønsker (Beck, 1992; Giddens, 1991). Det er imidlertid bygda, og ikke byen som er målet for reisen. Byen er bare et nødvendig hinder på veien. For de ungdommene som har ambisjoner om en karriere, eller ønsker seg til et yrke innenfor en bransje med dårlige jobbmuligheter på bygda kan derimot de strukturelle hindringene på bygda bli for store. Studentens orientering dreier seg derfor mot byen. Først når drømmene som ikke passer med et liv på bygda er realisert fremstår bygda som et aktuelt sted å flytte tilbake til. Bygda fremstår derfor som både et sted å bli boende på og et sted å flytte tilbake til for guttene i studien, avhengig av hva slags utdanningsløp og livsbaner guttene ser for seg (Wiborg, 2009, s. 166–169). Selv om det ikke nødvendigvis stemmer at bygdeungdom i økende grad vil bosette urbant, kan det faktum at såpass mange av guttene har måttet flytte til by for å skaffe seg den utdanningen de ønsker tyde på at ungdom på bygda i større grad enn tidligere er avhengig av urban kapital for å kunne bli boende på bygda. Utdanning anskaffet i byen danner for flere av guttene grunnlaget for tilbakeflytting til bygda (Farrugia, 2016, s. 838–839). Både Wiborg (2009) og Heggen et.al (2001) peker på at ungdommer med høyt utdannede foreldre i større grad trekkes mot byen, mens ungdommer med foreldre i primærnæring og arbeiderklasse er mer bundet til hjemstedet. Det tegnes imidlertid ikke noe tydelig bilde av dette i denne studien. Flere av guttene som ønsker å bo på bygda har foreldre med liknende utdanning som han som ønsker å bo i byen. Det kan allikevel langt fra utelukkes at verdier overført fra foreldre og sosial bakgrunn også påvirker guttenes bostedspreferanser.

4.1.2 Bygda har alt jeg liker å gjøre

I prosessen med å finne ut om man vil bosette seg på bygda eller ikke er synet på bygda et viktig element (Farrugia et al., 2016; Rye, 2006, 2014). Det er derfor ikke spesielt overraskende når syv av guttene ønsker å bosette seg på bygda at mange av beskrivelsene av bygda treffer innenfor Rye (2006) sin idylliske rurale dimensjon. Det er kanskje mer overraskende at også Studentens beskrivelser av bygda, som ikke selv ønsker å bosette seg på bygda, hovedsakelig havner innenfor den idylliske dimensjonen. Selv om guttene har forskjellige interesser og har valgt forskjellige veier når det kommer til utdanning og arbeid er allikevel alle åtte guttene

rimelig samstemte i at Fjellbygda er et veldig fint sted å bo og vokse opp. Et godt eksempel på hvordan Fjellbygda oppleves er hvordan Elektrikeren beskriver det:

Elektrikeren: Alle kjenne alle vil æg sei, og, eller, det æ sånn i dei fleste bygda då, men æg synes det æ veldig greit å bu i Fjellbygda, og så kort, i hvert fall der æg bu då, så kort avstand opp te friluft og.. gå ture og.. kjøra scooter og.. nei, det æ heilt.. å gå på jakt ikkje minst. Æ føle Fjellbygda he alt det æ like å gjøre då så.

Det er tydelig gjennom intervjuene at guttenes interesser passer godt med det bygda kan tilby og gir dem gode muligheter for å drive med de tingene de liker best:

I: Kan du fortelle meg litt om hva du liker å gjøre på fritida?
Automatikeren: Nei, det æ jo å være ute egentlig.. finne på ting med kompisa og motoriserte kjøretøy egentlig då. Og ut i skogen og jakt, fiske.
I: Ja, friluftsliv?
Automatikeren: Friluftsliv ja.
I: Og da regner jeg med at scooter er en stor del av det?
Automatikeren: Ja, hehe, det æ en stor del.

Nærheten til natur og friluftslivmuligheter er noe som går igjen i flere av intervjuene. Spesielt muligheten til å kjøre snøscooter. Samtlige av guttene kjører snøscooter på vinteren, selv om interessen og hyppigheten varierer noe. De mest ivrige bruker mye tid og penger på snøscooter:

I: Siden du er fra Fjellbygda må jeg jo spørre. Har du snøscooter?
Elektrikeren: Det he æg. Kjøpte mæg jusst ny.
I: Ja, så det er også en vesentlig del av..
Elektrikeren: Ja, det he vore.. det gjør æg egentlig.. nå på vinteren så æ æg nesten på heia.. ikkje kvær dag, men i alle fall 2,3,4 ganger i uka.

Også i forhold til andre bygder trekkes naturen og mulighet for scooterkjøring fram som en viktig forskjell:

I: Hva er det som gjør Fjellbygda bedre enn andre bygder da?
Maskinføreren: Nei, sånn som hvis du tenke åkke som kjøre scooter, så æ det jo du kan kjøre ifra døra, husdøra, og rett opp på heia på hytta og kjøre.

Det virker nesten som at snøscooterkjøring er en obligatorisk del av det å være gutt i Fjellbygda. Studenten er tydeligvis klar over at han er litt annerledes enn majoriteten når han prioriterer mindre tid til kjøring når han er hjemme i Fjellbygda:

- I: Er det noe du gjør mye på vinteren når du er hjemme (snøscooterkjøring)?
- Studenten: Nei, egentlig ikkje altså. Det æ litt lite.. det æ ikkje så mye som æ kanskje bør, hehe.

De gode mulighetene for å drive med de tingene de liker på bygda kontrasteres ofte med begrensingene som finnes i byen. Guttene trekker tydelige grenser mellom bygda og by:

- I: Hva er det som gjør at bygda er bedre å bo i enn byen tenker du?
- Automatikeren: Nei, veldig fri egentlig. Kan gjør mest kå du vil egentlig. Kan kjøre kjøretøy for eksempel, jakte rett utforbi døra. Æ du i byen, så tru æ ikkje de bli så fornøyd hvis du frese rundt på en cross fram og tebacke.

I tillegg til friluftsliv og snøscooter er guttenes interesser stort sett aktive og praktiske aktiviteter som foregår utendørs eller i garasjen:

- I: Ja, da jobber du jo en del, men når du ikke jobber.. Hva liker du å gjøre da?
- Turnusmekanikeren: Nei, då æ det scooter. Og bil. Og skruing. Mye skruing.
- I: Skruing.. og ingenting kjøring?
- Turnusmekanikeren: Jau, det æ mye kjøring au. Det æ det. Nei, og og bare mye praktisk egentlig.
- I: Hva vil du karakterisere som kjedelige ting å måtte gjøre på fritida?
- Turnusmekanikeren: Sånn.. lesing og skriving og sånne ting, eller æ vet ikkje æg. Sitte stille.

Det er tydelig at stillesitting ikke står høyt i kurs blant guttene i studien:

- Automatikeren: Det verste æ veit æ egentlig å sitte inne. Sjøl om æ kan gjør det au av og te, men så føle æ kaste vekk tia på å sitte inne egentlig.
- I: Uansett hva du gjør?
- Automatikeren: Ja, æg he ikkje så mye interesse.. æ spille jo av og te, men he aldri vore noe gaming fan akkurat.

Dette inntrykket forsterkes ved at halvparten av guttene trekker fram strandferie i Syden som det verste de kan gjøre på ferie:

- I: Hva kunne du absolutt ikke tenkt deg å bruke ferien til da?
- Mekanikeren: Nei, det bli jo sånn type sydentur då. Det friste ikkje så mye.
- I: Så strandferie det er ikke mye..?
- Mekanikeren: Nei, det gjenge ikkje. Det he æg ikkje skjønt.
- I: Blir ferien kjedelig hvis du ikke jobber litt?
- Mekanikeren: Ja, det gjør det. Når en liksom he jobba, når du jobbe jevnt og trutt sånn, og så du ikkje ska gjøre noenting så bli det, så bli æ liksom rastløs. Like ikkje det.

Her er det imidlertid forskjell på guttene. Noen av dem synes at sol, strand og avslapping på ferie er helt fint, men de er tydelige på at ferie og hverdag er to forskjellige ting. Når de er hjemme er stillesitting kjedelig. Både lesing, kontorarbeid, husarbeid og gaming trekkes frem som kjedelige ting å gjøre på fritida:

- I: Hva ville du sagt var en fryktelig kjedelig måte å tilbringe fritida di på?
- Maskinføreren: Ja, det æ jo egentlig heimekontor då. Førå inn det.. alt en he gjort kver dag så.. for å få penge då. Må jo gjøres.
- I: Men det er kjedelig?
- Maskinføreren: Ja, det og husarbeid, det æ heller ikkje så gøy.
- I: Hva vil du karakterisere som kjedelige ting å måtte gjøre på fritida?
- Mekanikeren: Eeh, nei det bli jo.. f.eks lesing og sånn [...] dataspill æ æg ikkje så voldsomt fornøyd me. Ikkje noe særlig.

Ifølge Medietilsynet (2020) driver over 90 prosent av norske gutter mellom 17-18 år med gaming på fritiden. Det er derfor et interessant funn i seg selv at ingen av guttene i studien liker å game. Når interesser først og fremst foregår i ute og i garasjen er det kanskje ikke så rart at guttene opplever Fjellbygda som idyllisk. Selv om Studenten, som er den eneste som ikke ønsker å bosette seg på bygda, også liker å trene og være ute i naturen, så er det kanskje nettopp interesser som innebærer å sitte inne som skiller han fra de andre guttene:

Studenten: Då like æg.. forskjellige ting. Æg like å trene, æ like idrett, gå på ski og spille fotball og litt sånn.. treningscenter. Og så like æg å lese bøke. Like å.. holdt på å sei å være me.. hvis det å lov å sei være med venne? [...] me kan sjå litt fotball.. me kan gå ut å ete mat og drikke litt pils, det kan me gjør. Og så.. ja, bare sitte å preke og ja.

Alle guttene, uavhengig av om de kan tenke seg å bo på bygda, er overveiende positive til Fjellbygda og bygda generelt. Det betyr imidlertid at de synes at alt er idyll i Fjellbygda. Spesielt tre ting peker seg ut gjennom intervjuene: utenforskap, fritidstilbud og bygdesnakk. Spesielt risikoen for å havne utenfor hvis du har andre interesser eller er litt annerledes kom tydelig fram hos flere:

I: Er det noe med Fjellbygda du skulle ha forandra hvis du kunne?
Mekanikeren: Eeh, ja, altså det æ jo noe med den ungdomskulturen. At det bli, ja kå ska en sei, altså hvis du dette utenfor, så æ du liksom utenfor, og då bli det sånn. Og det he ikkje vore så galt med mæg, men æ he sett noen andre så.. synes æ liksom i grann synd på de at ikkje.. at ikkje de he ein gjeng sjøl då. Det æ jo.. her inne i byen, når en veks opp i byen, så æ det jo igrann annerledes når en flytte te når en æ eldre men, då finne du dæg liksom en gjeng uansett fordi her æ så mange.

Det er tydelig at interesser er avgjørende for innpass og trivsel i Fjellbygda.

Automatikeren: Hvis ikkje du he noen typiske bygdeinteresser i Fjellbygda for eksempel så.. bli det jo vanskelig å få sæg venne. Så tru nok.. så lenge du he interessan så æ det jo lettere å få sæg en omgangskrets.

Utenforskap blir også gjerne forsterket av bygdesnakk. Folk mener mye og vet mye om mange:

I: Hvis du tenker på kultur. Hva er typisk for Fjellbygda?
Maskinføreren: Hehe, nei det æ å.. hvis du ikkje veit sjøl kå du helde på med, så vet i alle fall alle andre det. Hehe, for å sei det sånn.

Det virker imidlertid ikke som om dette er avgjørende for å bosette seg på bygda eller ikke. Flere av guttene trekker også fram trygghet, lite kriminalitet og fellesskap som positive effekter ved at forholdene er små og båndene tette:

Automatikeren: Nei, æ føle det æ en fin og trygg plass å bu. Lite.. drama rundt ting og trygt å bu her egentlig. Greie folk.

Fellesskapsfølelsen som oppstår i mindre bygder er vanskelig å finne i byen:

Studenten: Og så på bygda så tru du, det æ ikkje så mange på bygda som tru du æ noe, men hvis du æ i byen då så æ ofte folk så høge på sæg sjøl at de.. ja at de.. ja du he ikkje det.. det bli verre og verre jo større byen bli, jo mindre felleskap he du. Alle æ for sæg sjøl og alle aleine og då æ det alle for sæg sjøl og då.. ska du fremme dæg sjøl uansett. Då æ det dæg sjøl mot alle.

Når det gjelder tankene rundt fritidstilbud, butikker og arbeidsplasser er det litt mer ambivalent. De fleste guttene kunne ønske seg en kino eller en bowlingbane i bygda, og gjerne et par butikker. Det må imidlertid ikke bli så stort at man trenger en mye større befolkning for at det skal gå rundt:

I: Hvis du kunne endret noe ved Fjellbygda da?

Ingeniøren: Det, altså, på et vis kunne du sagt at det sko vært mer sentralt, men samtidig så æ jo egentlig det en ting som en synes æ litt godt au at liksom.. men sei at kanskje en kunne hatt litt mer tilgjengelighet på sånn som diverse butikke.. og jobbe au då, at det kunne vært litt mer sentralt sånn, men samtidig at ikkje at det bli midt inni det au, hvis det gi meining?

Det viktigste er imidlertid at bygda er godt tilrettelagt for guttenes interesser som friluftsliv, trening, jakt, motor og snøscooter. At Fjellbygda mangler en del andre tilbud har ikke så mye å si fordi det ikke er så langt til større tettsteder med større tilbud. Ungdommene tar seg derfor ofte en kjøretur når de må handle klær, bowle eller se en film:

I: Reiser dere ofte til by?

Automatikeren: Ja, mi æ ofte i byen då. Bowle eller gjenge på kino.

Det er interessant å se på hvordan ungdommer opplever ei bygd som ligger såpass nærme flere tettsteder og byer. De idylliske sidene ved bygda kan forbli like tydelige, mens de begrensede strukturene får mindre betydning. Guttene er bare en kjøretur unna de fasilitetene som byen kan gi, både av fritidsaktiviteter, shopping og jobbmuligheter. Selv om litteraturen rundt ungdom i rurale strøk spriker noe, så er det en utbredt oppfatning at rural ungdom av begge kjønn ofte vurderer sitt eget lokalsamfunn negativt (Faber et al., 2015). Bygda oppleves som umoderne,

kjedelig og begrensende. Guttene i denne studien tegner imidlertid et annet bilde av bygda. Samtlige gutter, også han som ikke ønsker å bosette seg på bygda, beskriver sin opplevelse av bygda i overveiende positive ordelag. Selv om guttene legger vekt på litt forskjellige aspekter ved bygda er alle sammen enige om at bygdelivet gir dem gode muligheter for å drive med fritidsinteresser ute i vakre omgivelser, trygge rammer for familieliv og et roligere tempo. I tillegg trekkes også tilhørighet, fellesskap, lite kriminalitet og godt miljø frem av flere av guttene.

Det er imidlertid interessene sine guttene legger desidert mest vekt på i sine beskrivelser av den idylliske bygda. Guttene har stort sett aktive interesser der de benytter seg av naturen eller praktiske interesser som krever en del plass. For å kunne drive med det de liker best er det ingen tvil om at bygda gruser byen. Guttene trekker tydelige grenser mot byen, og de begrensingene byen gir. Det er tydelig at guttene aktivt velger bort et liv i byen for et liv på bygda, fordi de mener at bygda gir de beste rammene for det livet de ønsker. Jørgensen (2001) peker på at det fort kan skje at enkelte grupper eller stiler i et lokalsamfunn tar over enkelte arenaer og ekskluderer andre (s. 40). I større byer representerer ikke dette et stort problem, men på mindre steder kan dette bli en større utfordring for dem som føler seg utenfor, fordi det ofte finnes færre alternative arenaer å delta på. I Fjellbygda virker mekking, motor og friluftsliv å være de viktigste interessene for gutter mellom 18-23. Spesielt snøscooterkjøring virker nesten å være en obligatorisk del av kulturen. Studenten nevnte i intervjuet at han kjører mindre snøscooter enn han kanskje burde, noe som antyder at han velger annerledes enn mange av vennene sine. Andre uttalelser gjennom intervjuet peker også i retning av at han kjenner på at han har andre interesser enn mange av kompisene i Fjellbygda, og at han kan være mer seg selv i byen. Om dette fører til en følelse av utenforskap er det vanskelig å si noe sikkert om ut ifra datamaterialet, men det kan i alle fall ikke utelukkes. Flere av guttene anerkjenner at det vil være vanskelig å få seg venner i Fjellbygda uten å dele de typiske interessene i bygda. At det finnes slike tydelige majoritetsinteresser i Fjellbygda kan derfor fort føre til at mens majoriteten av guttene kjenner mest på bygdeidyllen vil de med andre interesser enn majoriteten fort kjenne på bygdas bakside. I beste fall oppleves bygda kjedelig, men det er nærliggende å tenke at den også kan oppleves trang, begrensende og ekskluderende. At Studenten allikevel opplever Fjellbygda og fellesskapet han har der som overveiende positivt kan derfor bety at det ikke er så lett å falle utenfor gjengen som intervjumaterialet tyder på. Studenten både fremstår og beskriver seg selv som en trygg og selvstendig person som ikke bryr seg så mye om hva andre mener, så en annen,

og kanskje mer nærliggende forklaring er at personligheten hans gjør at han kjenner mindre på utenforskap enn kanskje andre ville gjort.

Gjennom intervjuene er det også tydelig at opplevelsen av bygda som *både* idyllisk og kjedelig, muliggjørende og begrensende, åpen og smal, fri og kontrollerende eksisterer side om side hos guttene. Bygda oppleves ikke som enten eller, og guttene er klar over at selv om de hovedsakelig opplever Fjellbygda som idyllisk så finnes det negative og utfordrende aspekter ved bygda også. Dette stemmer godt overens med funnene til Rye (2006).

Et annet viktig aspekt ved guttenes interesser og opplevelse av bygda er klasseperspektivet. At klassebakgrunn også i stor grad påvirker interesser finnes blant annet hos Goldthorpe (1996). Rye (2006) foreslår at rural kultur i stor grad sammenfaller med interesser til ungdommer fra lavere sosiale klasser (s. 418). Derfor vil ungdommer fra lavere sosiale klasser i større grad se på bygda som et interessant sted å bosette seg, mens ungdommer fra høyere sosiale klasser gjerne vil ha interesser som i større grad trekker dem mot byen. Dette finner delvis støtte i mitt materiale. De ungdommene som har foreldre med minst utdanning er de som er tydeligst på at de først og fremst vil bosette seg i Fjellbygda, mens de som har foreldre med høyere utdanning i større grad er åpne for å flytte på seg. Muligheten for å måle sosial bakgrunn hos guttene er imidlertid for liten og grovmasket til å kunne gå videre i denne diskusjonen, selv om det er et spørsmål jeg gjerne skulle utforsket videre.

I tillegg til en klassesdelt opplevelse av bygda, er det også en kjønnsdelt opplevelse av bygda. Rye (2006) finner at gutter har en mer idyllisk opplevelse av bygda enn jenter (s. 419). Det at flere av guttene peker på at flere jevnaldrende jenter enn gutter har flyttet fra bygda kan støtte et slikt funn. Det er imidlertid tenkelig at andre strukturer enn om jentene opplever bygda som idyllisk eller kjedelig har større betydning for om de bosetter seg på bygda eller ikke. Det er også mulig at mange av interessene som bygda er godt tilrettelagt for i større grad treffer gutter enn jenter. På det stedet i livsløpet guttene og de jevnaldrende jentene er nå vil ofte interesser og selvrealisering være viktigere for mange enn at bygda er et godt sted å stifte familie (Faber et al., 2015, s. 87; Hovda, 2012, s. 29).

4.1.3 Frihet på bygda og trangt i byen

Frihet, ro og plass rundt seg er beskrivelsene av bygda som oftest blir nevnt i intervjuene. Ingeniøren, som for tiden bor i by mens han studerer, trekker nettopp frem fred og ro på bygda som noe han setter pris på:

- I: Hva er det Fjellbygda kan tilby som ikke byen kan?
- Ingeniøren: Haha, Ja det æ jo, for det æ jo, det æ ikkje alltid så veldig mye kanskje å gjør der egentlig, det æ jo veldig, det æ jo ikkje så mye som skje på en måte. Men æg synes liksom det æ kanskje noe av det, liksom at det æ en litt sånn rolig plass der du liksom kan, der det ikkje alltid skje noe på en måte, så du kan liksom ta det litt med ro kanskje?
- I: Så du liker at det er rolig?
- Ingeniøren: Ja, det vil æg sei.

I kontrast til frihet, ro og god plass står flere av guttenes opplevelse av byen som trang, bråkete og overbefolket. Mekanikeren bor for tiden i Kristiansand på grunn av jobb, men kan ikke tenke seg å bo der lenger enn nødvendig:

- I: Ser du for deg å fortsette å bo i Kristiansand, eller i by?
- Mekanikeren: Nei, ikkje i det heile tatt. Ikkje i lengden.
- I: Hvorfor ikke?
- Mekanikeren: Nei, bare veldig vant med å kunne stige ut døra heime, og liksom gjøre som mi vi då. Og stige langt holdt æg på å sei, at du he mye plass.
- I: Ja, så det blir litt trangt i byen?
- Mekanikeren: Ja, det bli det
- I: Så da hjelper det ikke å bo i en mindre by, sånn type Lyngdal?
- Mekanikeren: Nei, du må liksom.. Du må ha en del plass då.

Selv om Elektrikeren kan være åpen for å flytte til by på grunn av en framtidig kjæreste fremstår hans beskrivelse av byen nesten litt klaustrofobisk:

- I: Hva er det som er galt med byen?
- Elektrikeren: Bile og mye folk og bygninge liksom. Æg føle mæg så.. nei, æ føle liksom æ må ut på landet og ha litt mer avstand, typisk fra hus og litt sånn. Selvfølgelig, du kan bu utforbi byen au men, selvfølgelig i byen, æg hadde ikkje klart å.. æ føle det bli litt for.. føle det bli for tett liksom.

Til og med byggefelt på bygda kan bli i trangeste laget:

I: Har du tenkt igjennom hvor du kan tenke deg å bo når du skal slå deg til?

Elektrikeren: Ja, må egentlig bli der æg bu nå. Liksom litt vekke fra folk og.. liksom omringa av fjell og sånn synes æg æ veldig fint. Å bu litt.. bu litt.. ikkje.. æg kunne ikkje tenkt mæg å bu i.. budd i byggefelt for å sei det sånn.

Når guttene skal beskrive hvor de absolutt ikke kunne tenke seg å bo er Oslo det stedet som nevnes oftest:

I: Kan du si et sted du absolutt ikke vil bo da?

Rødrussen: Midt inni Oslo.

I: Hvorfor det?

Rødrussen: Nei, æg æ ikkje så glad i by akkurat.

I: Hva er det mye byen som ikke er noe særlig?

Rødrussen: Nei, det æ jo at det æ trangt og mye folk og.. trafikk og bråk og støy og sånn.

Det å ha god plass rundt seg virker derfor å være spesielt viktig for mange av guttene. Mindre bråk, avstand til naboer og frihet til å holde på med det de vil uten at naboen klager går igjen gjennom intervjuene. Det virker imidlertid mer uklart hva slags bråk som er utfordrende ved byen, men datamaterialet gir ikke noe godt svar på dette. Mange av guttene har nemlig interesser som både bråker og kan være forstyrrende for naboer:

I: Hva er det Fjellbygda kan tilby som ikke byen kan tilby?

Turnusmekanikeren: Litt mer rolig, ikkje så bråkete og litt mer privatliv og.. kan styre på litt som en vil og trenge ikkje å vær redd for at naboen ska klikke i alle vinkler for at det bråke igrann og sånne ting.

De fleste guttene reiser som tidligere nevnt ofte til byen for å shoppe, gå på kino og andre fritidsaktiviteter. Det virker imidlertid som at guttene ikke kjenner seg helt på plass i byen og etter en stund kjenner at det skal bli godt å komme seg hjem til bygda igjen:

I: Hva er det som gjør at bygda er bedre enn byen?

Maskinføreren: Nei, det æ vel kanskje igrann med det at du æ vokst opp på bygda, og liksom du æ vant me det.. sånn som det æ.. liksom når du æ te byen så tenke du at: å bli godt å.. ja at det æ lite.. eller liksom du

he det du trengje og æ fornøyd med det. Så kan du heller gå te byen hvis du ska handla noe og så..

Dette på tross av at fem av guttene har bodd eller bor i by på grunn av studier. De har dermed hatt tid til å tilpasse seg de omgivelsene og mulighetene som byen tilbyr. Med unntak av Studenten, reiser de imidlertid hjem så ofte de har muligheten til det, gjerne hver eneste helg:

Automatikeren: Ja, då budde æg på hybel med ein kompis. Og då budde me på hybel fra mandag te fredag og så stakk heim i helgene.

I: Ja, så du var hjemme hver helg?

Automatikeren: Ja, va hjemme kver eineste helg. Tru ikkje æg va éi helg i byen.

I: Hva var grunnen til det?

Automatikeren: Nei. Æ like mæg best i Fjellbygda.

Ifølge Mekanikeren må du "ha en del plass då" for at det skal være et sted å trives. Selv om han ikke har bodd fast i Fjellbygda siden ungdomsskolen og nå bor i en by er det tydelig at han ikke klarer eller ønsker å bli vant til å bo tettere. At god avstand mellom husene, stillhet og det ikke skjer så mye skal oppleves som idyllisk er langt ifra en selvfølge. Ungdommer som har vokst opp i urbane områder er langt mer tilbøyelig til å beskrive bygda som kjedelig enn bygdeungdom (Rye, 2006, s. 419). Et aspekt ved dette er argumentet om at forholdet mellom stedet og selvet ikke kan beskrives fra en objektiv distanse. Bygda guttene har vokst opp i, andre steder de bor og besøker blir derfor ikke bare oppfattet mentalt og artikulert, men de føles i kroppen (Farrugia et al., 2016, s. 119). Beskrivelsene til guttene av hva de tenker om bygda og byen preges ikke av rasjonaliserte oppramsinger av fordeler og ulemper, men som sterke følelsesmessige opplevelser av hvordan de opplever stedet. Noen steder kjennes som hjemme og andre steder kjennes fremmed, noe som igjen påvirker hvordan de ser for seg en framtid der (Farrugia et al., 2016, s. 129). Dette er tydelig reflektert i sammenhengen mellom guttenes opplevelser av bygda og byen og hvor de kan tenke seg å bo. Et habitusbegrep med en tydelig stedlig komponent fanger opp mye av dette. Stedet guttene vokser opp gir dem den grunnleggende konteksten som habitus dannes i, og daglig praksis over tid vil etablere en stabil kroppslig opplevelse av stedet som gjør at de enten kjenner på tilhørighet eller utenforskap (Cuervo & Wyn, 2017, s. 227). Fordi habitus endres treigt vil de kroppsliggjorte rurale strukturene være styrende for guttenes opplevelse av sted selv om de flytter fra bygda.

Cuervo og Wyn (2017) argumenterer også for at det ikke bare er sosiale strukturer som skriver seg inn i en kroppsliggjort tilhørighet, men også det fysiske landskapet (s. 227). Det å befinne seg i natur, landskap og bebyggelse som ikke likner på det vi har vokst opp i vil kunne gjøre at kroppen kjenner seg feilplassert, uten at individet nødvendigvis reflekterer så nøye over det. Det er nettopp slike følelser guttene beskriver i møte med bymiljøer. Verst er storbyer, men også mindre byer gjør det vanskelig for noen av guttene å kjenne seg tilpass. Selv om ikke alle guttene som har bodd eller bor utenfor Fjellbygda beskriver direkte mistrivsel i byen, reiser de fleste hjem så ofte de kan fordi de oppgir at de trives bedre hjemme i Fjellbygda. Bort fra den trange, bråkete byen og hjem til stille, rolige og åpne landskap. Guttene reiser imidlertid ofte inn til byen i helgene for å benytte seg av et større utvalg av fritidsaktiviteter, men etter noen timer i byen beskrives det som godt å komme tilbake igjen til bygda. De følelsene guttene kjenner på når de befinner seg i byen fører også til at de trekker tydelige grenser mot byen, og i mange tilfeller også mot folkene som bor i byen. Det er tydelig at det finnes en kollektiv rural identitet hos guttene der de snakker om "oss fra bygda" i motsetning til "de fra byen". Disse grensene mellom folk fra bygda og byfolk trekkes primært etter hvor de har vokst opp. Folk fra bygda som bor i byen regnes ikke som byfolk før de oppfører seg på en måte som tydelig viser at de distanserer seg fra bygda. Skillet mellom sentrum og periferi har vært sentralt i norsk historie-sosiologisk forskning, særlig ved Stein Rokkans bidrag, men det er ikke innenfor rammene av denne oppgaven å redegjøre for denne i detalj. Jeg er interessert i guttenes opplevelser av bygd og by. For en oppdatert diskusjon av sentrum-periferi i norsk historisk-sosiologisk forskning, se Yttri (2019).

En av modernitetsteoretikernes viktigste argumenter er at stedet i stor grad har mistet sin betydning. Ifølge Giddens (1997) er en av utleiringsmekanismenes konsekvenser at stedet har mindre betydning enn tidligere som et eksternt referansepunkt for det moderne individet. En konsekvens av dette blir ifølge Giddens at heller ikke moderne identiteter lenger er lokalt forankret. Moderne identiteter er individuelle refleksive produkter som ikke er bundet til sted (Giddens, 1991, s. 146–148). Dette passer dårlig med det bildet som tegnes ut ifra dette datamaterialet. Selv om globaliseringsprosesser utvilsomt har ført til at ungdommer på bygda i større grad enn tidligere må forholde seg til og påvirkes av andre kulturer enn den lokale, er guttenes identitet tydelig knyttet til bygda. Guttenes forskjellige opplevelser av å befinne seg enten på bygda eller i byen viser tydelig at stedet fremdeles er relevant og viktig. Farrugia et.al (2016) studerer ungdommer fra rurale områder i Australia, og selv om ungdommene de studerer kommer fra andre siden av jorda er beskrivelsene de gir av hva som er viktig for dem og hvordan

de opplever bygda og byen er nesten som å lese beskrivelsene fra guttene fra Fjellbygda. Det er dermed mulig å se for seg en slags felles vestlig rural habitus. Som Hovda (2012) også peker på i sin studie, så kan man ta guttene ut av bygda, men det virker vanskeligere å ta bygda ut av guttene (s. 54).

4.1.4 Det gode familieliv på bygda. Guttenes framtidsplaner

Syv av de åtte guttene ønsker å bo på bygda. De tenker med andre ord at bygda gir dem de beste rammene for den framtiden de ønsker seg. Fremtidsdrømmene til guttene er på mange måter veldig tradisjonelle. Eget hus, egen familie med kone og barn, samt økonomisk frihet/trygghet er tre elementer som går igjen gjennom intervjuene:

- I: Hvordan vil du beskrive det gode liv. Hvordan ville det sett ut for deg?
- Automatikeren: Nei, ha stabil økonomi. Ha hus og kona og unga og.. det æ vel egentlig det. Være fornøyd med.. ha gode venna og..

Gjennom intervjuene er det som tidligere nevnt tydelig at venner og relasjoner i bygda er viktige grunner for å slå seg ned der, men det er kun Automatikeren som spesifikt nevner venner på spørsmålet på spørsmålet om hva det gode liv inneholder. Hvorvidt dette betyr at det å skaffe seg en familie er viktigere for guttene enn å ha nære venner er vanskelig å skulle si noe tydelig omkring, men det tyder i alle fall på at familieenheten står veldig sterkt i Fjellbygda og er en viktig del av et voksenliv. Alle åtte guttene er tydelig på at de ønsker seg kone og barn når de blir eldre og det virker som de tenker at det å få egne barn er noe naturlig som de fleste ønsker seg:

- Elektrikerens: Æ håpe jo i framtida selvfølgelig æ finne ei å kunne ha noen unge sammen me, og starte.. stifte familie sjøl au så. Men stresse nå ikkje me.. som en galen for å finna mæ ei, men plutselig hvis en treffe ei så æ æg åp.. he æg veldig lyst te det så. Det æ jo det som de fleste tru æg he lyst te, men det æ det æg satse på i alle fall. Å kunne stifte ein familie ein dag sjøl.
- Automatikerens: Ja, æg he jo lyst te å få mæg ei kone og få noen unge. Nokså A4 framtidsplan egentlig.

De fleste av guttene snakker også om barn i flertall. Det virker derfor som at de naturlig tenker på en familie som bestående av mer enn ett barn. Mekanikeren er rimelig tydelig på at han vil ha flere barn:

- I: Hvis du skal se for deg framtida. Hva tenker du om familieliv?
Mekanikeren: Nei, det æ jo fint å stifta familie. Mye unge. Det æ viktig.
I: Ja, så barn er noe du ser for deg hvis du kan få velge det?
Mekanikeren: Ja, det bli liksom.. det bli så stilt hvis ikkje.

Også for Studenten, som ikke vil bo på bygda, er familie en naturlig del av et voksenliv, selv om begrunnelsen skiller seg noe ut fra de andre:

- I: Hvorfor tenker du at det er fint med familie? Karrieremessig kan det vel fort ikke være det?
Studenten: Ja, det kan du sei, i hvert fall nå i starten. Men æ tenke du fær vel ein spesiell lykkefølelse, du bli vel lykkelig av å få familie.. tru æg. Æ he jo lest litt forskning på det her au, merkelig nok, hehe. Men hvis du he unga he du mer ein.. du bli liksom ein.. kå heite det.. du føle mer en oppnåelse eller du.. men æ tru det må være veldig greit ja. Kunna få ein unge og oppdra ungen og.. ja.

At det å være en familie og holde sammen er viktig for Studenten også blir tydelig senere i intervjuet når han trekker fram at det er lite skilsmisser i slekta:

- Studenten: ... i slekta mi så æ alle gift, det æ ingen som æ skilte, det æ litt spesielt at det æ ingen som æ skilt av dei som æ gift.

Mekanikeren har som tidligere nevnt lyst på kone og en gjeng med barn, men det å kunne drive med det man ønsker er også en viktig del av et godt liv:

- I: Hvordan kunne du ønske deg at livet ditt ser ut om 10 år for eksempel?
Mekanikeren: Nei, altså.. Drive med småbruk, eller ein gård, eller et eller anna. He en jobb på si hvis det ikkje bli fulltid på gården så.. Noe.. kanskje kan æ drive et eget firma au men, ja.. familie og.. det hadde vore fint.

Det at jobben er en viktig del av livet er tydelig hos flere av guttene. Det er viktig for å kunne ha en trygg økonomi, men også fordi det påvirker både deg selv og familien når du ikke trives på jobb:

- I: Er jobb en viktig del av det å være lykkelig?
- Maskinføreren: Ja, det æ jo den du tilbringe halve dagen din på, så du må liksom.. hvis du he en dårlig dag på jobben så tege du det ofte med dæg heim. Og då gjenge det som regel ut øve dei rundt.. ofte.. så æg føle det æ en viktig del å sei.

Det er imidlertid bare Studentene av guttene som legger vekt på stor vekt på karriere og ambisjoner når det gjelder framtidig yrkesliv:

- Studenten: Æ he lyst te å få en karriere, så æg he litt ambisjone og sånn.

Det er derfor viktig for han å omgi seg med folk som også har ambisjoner:

- Studenten: ... men æ he blitt kjent med noen.. som æg he budd med, for æg he budd i kollektiv for æg he ikkje hatt penge nok te å bu aleine, men som ikkje he hatt noen ambisjone. Som bare søve te langt på dag, og æg he.. æ drive jo ikkje å kjefta på dei og sånn, men æ føle det æ litt dårlig innflytelse på mæ hvis det æ lov å sei, at det bli.. man.. følelse smitte jo, så hvis du bu med noen som æ fulle av ambisjone og bare kjøre på, då bli man jo motivert sjøl.

Til tross for at guttenes drømmer omkring familieliv er noe ulikt med henblikk på tidshorisont og antall barn er det allikevel et tradisjonelt familiesyn guttene formidler. Å stifte en familie med kone og barn i hus med god avstand til nabo fremstår som en naturlig del av et voksenliv. At Elektrikeren som er under 20 år gammel tenker at de fleste drømmer om å gifte seg og få barn tyder på at dette narrative står sterkt i Fjellbygda. Det er nemlig få alternative fremtidsvisjoner som fremmes av guttene. Det nærmeste må være Studentens tanker om å utsette familiedrømmen til karrieren er godt på vei og hans ønske om hushjelp. Rérat (2014) finner at familieplaner er en av de viktigste årsakene til at unge mennesker som har flyttet til byen i forbindelse med studier velger å flytte tilbake til bygda (s. 131). Det er derfor sannsynlig at guttenes fremtidsvisjoner omkring familieliv også bidrar til ønsket om å bo på bygda.

En annen viktig del av voksenlivet er å skaffe seg et arbeid. Sikker jobb og økonomisk trygghet vektlegges også mer enn karriere for de fleste. Selv om noen peker på at god lønn er viktig i yrket er det først og fremst som en vei til økonomisk frihet, ikke karriere som en form for selvrealisering. De fleste er fornøyd med en jobb de trives og de kommuniserer i liten grad

ambisjoner om å stige i gradene. På direkte spørsmål om han kan tenke seg en lederstilling svarer Automatikeren at han er åpen for å bli formann, men noe høyere enn det vil arbeidsoppgavene endres til å være for mye bak et skrivebord til at det er noe han ønsker. Den eneste av guttene som har tydelige framtidsdrømmer om suksess innenfor yrkeslivet er Studenten. Nettopp ambisjoner om en karriere er noe han trekker fram som en av de viktigste grunnene til at han ikke vil bosette seg på bygda med det første. Det er derfor tenkelig at flere at guttene forbinder det å gjøre karriere med å måtte flytte til byen, og at familieliv og et liv på bygda der de kan få drive med sine fritidsinteresser veier tyngre enn karriereambisjoner. Sammenhengen mellom guttenes yrkesvalg og mulighet til å bo på bygda har vært diskutert tidligere. En annen forklaring er at guttenes ønske om å drive med noe praktisk passer dårlig med lederstillinger og dertil medfølgende kontorarbeid. Sannsynligvis spiller begge disse forklaringene inn. Bygda fremstår dermed som det beste stedet å bo både for å drive med de tingene de liker best gjennom ungdomstiden og inn i voksenlivet samtidig som det fremstår som det beste stedet for framtidig familieliv.

4.2 Utdanning og arbeid

I dette kapitlet vil jeg utforske hva guttene legger vekt på når de har valgt yrke og utdanning, hva slags tanker de har omkring høyere utdanning og hvilke grenser de trekker mot de som velger annerledes enn dem selv. Jeg vil også se på hvordan guttenes valg kan forklares i lys av de tre teoretiske perspektivene på utdanning.

4.2.1 Den praktiske bygdemannen

Mange av guttene trekker fram at det er typisk mann fra Fjellbygda å gå yrkesfag. Fem av de åtte guttene har gått yrkesfag og så ut i lære, mens både Ingeniøren og Rødrussen (som begge er på vei til å bli ingeniører innenfor bygg og anlegg) har valgt høyere utdanning innenfor et felt som ligger nært på det yrkesfaglige og praktiske. Av guttene er det bare Studenten som har valgt en yrkesvei som skiller seg tydelig ut og er rettet mot en annen del av yrkeslivet. Flere av guttene trekker fram at nettopp det å bli noe praktisk vært det viktigste når de har valgt yrke:

I: Hvorfor valgte du akkurat det? (automatiker)

Automatikeren: Det æ nok litt tilfeldig au at æ, men æ sko jo alltid bli ein håndtverker hold æ på å sei. Ja, va lei av skole egentlig, så ville jo alltid gjøre noe med hendan så.

Flere av de som har valgt yrkesfag forteller at interessen for faget har vært der lenge før valg av videregående:

- I: Hva var det som gjorde at du valgte den utdanninga da?
- Mekanikeren: Eeh nei, det æ interesse bare. Så heime på ungdomsskolen så, eller egentlig siden barneskolen så va æg alltid ute og hjalp te broderen ute i garasjen, og liksom styrte og stelte med no forskjellig motore og.. det æ alltid mye å fikse på ein gård. Så begynte liksom interessen, så blei det bare sånn.

Interessen for hvordan ting virker og henger sammen er en viktig bit av den praktiske orienteringen:

- I: Hvorfor valgte du akkurat å bli elektriker?
- Elektrikeren: Nei, det æ egentlig et ganske godt spørsmål. Æ he ingen i min familie som æ elektriker, men det he liksom.. alltid siden æ va liten he æg vore interessert i liksom.. i strøm. Æ syns det æ litt moro med strøm og.. koffor ting lyse og.. litt sånn.

Interessen for praktiske fag og hvordan ting henger sammen har vært viktig for Ingeniøren og Rødrussen også:

- I: Hva er det som tiltrekker deg med den jobben da? (ingeniør)
- Rødrussen: Nei, æ he jo egentlig alltid vore interessert i kossen ting fungere og.. så like æg, ja eller så he æg funne ut at æg like matte og fysikk ganske godt. Ja, og så tjene jo tålig greit i den jobben.

Flere av guttene trekker fram det å skape noe håndfast gjennom yrket som viktig for dem:

- I: Kan du fortelle noe om hvorfor du valgte den yrkesretningen som du valgte?
- Maskinføreren: Ja. Æg he egentlig alltid vore interessert i gravemaskine og alt sånn tunge utstyr. Flytte på masse og.. bygge noe ifra start te stopp på en måte. At du.. ja, at du lage ei tomt og så kjæme det et hus der og så, ja du lage klart te kjøpesenter og alt du kan tenke dæg egentlig. Du æ liksom me å.. du æ alltid der fyst, og så kjæme snekkeran og så kjæme rørleggeran og så kjæme du te bake og så øvelevere du te en kunde og så æ du fornøyde alle i håp og så.. ja, det æ litt gøy å sjå at du æ me og lage noe. Det æ det.

Maskinføreren viser en tydelig yrkesstolthet og trekker fram at det å skape noe håndfast er en viktig samfunnsfunksjon og bidrar til fellesskapet:

Maskinføreren: Du bygge jo veie for heile landet og mye sånn. Æ føle det æ en viktig.. en viktig ting som mange he nytte av då. På forskjellige måte. Som mange andre ting.. lege og alt, dei æ me å redde.. ja, det æ der for fellesskapet, og då føle æg me som velge yrkesfag au, me æ der for fellesskapet og me gjør jo ting for kunde så dei får det dei ønske sæg på en måte.

Flere av guttene trekker tydelige grenser mot det de kaller kontorarbeid. Det å skape noe vurderes som mer verdifullt enn kontorarbeid og papirflytting:

I: Men tenker du at det er mer skikkelig å lage noe som varer enn å ha en kontorjobb for eksempel?

Maskinføreren: Ja.. Når du.. ja, jo lengre du jobbe me det, jo mindre ser du.. eller mer ser du ned på dei derre kontorfolkan som lage tegninge og alt, og du begynne å se kå mye styr det egentlig æ, og alt ska innom kontoret før du liksom.. det æ veldig mye møte og.. ja, føle ikkje alltid at det æ veldig nødvendig med møte for alt en ska utføre på jobb. Men, ehh.. de gjør jo mange viktige ting au, det gjør de.

Selv om ingen av guttene mener at det å sitte på et kontor er tulleyrker, er det allikevel flere av guttene som mener at praktiske yrker er viktigere og mer ordentlige enn typiske teoretiske yrker:

I: Et par yrker du absolutt ikke kunne tenkt deg da?

Turnusmekanikeren: kontormann eller noe sånn kontor.. og så vel ikkje blitt.. ikkje lærer, ikkje doktor

I: Men er det noen yrker som er mer ordentlige?

Turnusmekanikeren: Ja, det æ jo.. snekker og mekaniker og alt sånn, æ vett ikkje kå du ska kalle det, sånn praktiske yrke og sånn.

Skoleprestasjoner og hvordan de har likt skolen varierer blant guttene. Det kan allikevel virke som om praktisk rettede utdannelse fremstår som de eneste alternativene guttene vurderer, uavhengig av skoleprestasjoner og trivsel på skolen. Selv om Elektrikeren hadde et høyt snitt og trivdes på ungdomsskolen lister han bare opp praktiske fag med kort utdanning når han blir spurt om hvilke andre yrker som har vært aktuelle:

I: Hvis du ikke skulle blitt elektriker, hva slags annet yrke kunne du tenkt deg?

Elektrikeren: Æ kunne ha blitt ganske mye egentlig. Æ kunne ha blitt snekker og rørlegger, men he tenkt litt på kjøreskolelærer au, det synes æ, det tru æ at æg hadde synes hadde vore veldig moro.

Vogt (2007) beskriver hvordan yrkesfagsguttene i hans studie ikke har vurdert andre utdanninger enn ingeniør og mesterbrev utover yrkesfag. Dette bildet er tydelig i mine intervjuer også. Blant guttene i Fjellbygda er det ingeniør og teknisk fagskole som er alternativene guttene har vurdert. Samtlige av de fem guttene som har gått yrkesfag og ut i lære har vurdert eller har allerede planlagt å gå videre på teknisk fagskole. Elektrikeren har også planer om det, og vurderer også å gå videre på en ingeniørutdanning:

Elektrikeren: Æg he alltid hatt interesse for skole eller sånn, og æg tykke det he vore moro å gjenge på skule. Æ he vore nokså sånn skoleflink au, så æ tru.. i alle fall det som æ planen nå.. på no teknisk fagskole ja, det æ det ... hvis æg finne ut at æ tykke æg beherske og tykke det æ greit med teknisk fagskole, så ser æg ikkje vekk ifra at æg bare tege videre utdanning igjen så.. Kunne fint ha gjenge videre på ingeniør igjen då.

Det virker som at ingeniøryrket er det mest nærliggende å velge for gutter fra Fjellbygda som er skoleflinke eller som liker matte og fysikk. At Ingeniøren snakker om at lysten til å bli ingeniør har kommet naturlig kan tolkes dit hen at andre alternativer i liten grad fremstår som naturlige for skoleflinke gutter i Fjellbygda:

I: Har du noen sånn tanke om hvorfor ingeniøryrket virker interessant for deg?

Ingeniøren: Ja, det æ liksom bare.. det he, æ vett ikkje.. det he liksom kommet nokså naturlig. Det æ ikkje noe æg egentlig he tenkt noe særlig øve men. Bare kanskje i frå.. når æ va yngre så kanskje at æ tenkte at æ liksom hadde lyst te å ha ein litt mer.. kanskje litt krevande jobb. At liksom.. æ hadde lyst te å ha ein jobb der du må liksom tenke og tenke litt. For det at.. og va sånn sett nokså glad i matte og sånn når æ va mindre, så æ kunne liksom ha ein jobb der du kunne få bruk for det litt kanskje. Og så tenkte æ at ingeniør det æ vel, ja det var noe av det som passa greiest inn tru æg.

Når Rødrussen skal prøve å forklare hvorfor han tror at praktiske yrker fremstår som det mest naturlige å velge for gutter fra Fjellbygda tyder svaret på at guttene som vil bli i bygda ser på praktisk rettede yrker som det sikreste alternativet for å få seg en jobb i nærområdet:

- I: Hvorfor tror du så få fra Fjellbygda har lyst til å bli advokat eller lærer og yrker som er mer teoretiske?
- Rødrussen: Ja, nei, det æ kanskje fordi mer sånn.. jobbe som holde te rundt bye og sånn. At de ikkje vi.. ja, at de vi ha jobbe som de kan.. gjør her i bygda eller i nærområdet.

Det å skape noe fysisk, et synlig resultat av en dags arbeid, fremstår som verdifullt for guttene. Dette sammenfaller med det Vogt (2006) finner i sin studie av gutter på yrkesfag. Guttene fra Fjellbygda oppfatter kontorarbeid som meningsløst og kjedelig fordi det bare innebærer stillesitting og papirflytting. Flere av guttene nevner også bilmekaniker som et lite attraktivt praktisk yrke fordi det er lite variert og skjer mye via en datamaskin. Sånn sett kan guttenes perspektiver plasseres innenfor et marxistisk perspektiv om fremmedgjøring (Marx, 1992), siden guttene ser ut til å mene at en viktig del av det å være mann er å skape noe håndfast og sette sitt individuelle preg på resultatet. Maskinføreren trakk også fram viktigheten av å skape noe varig, noe han kunne vise til barnebarna. Flere av guttene utviser en tydelig yrkesstolthet i å kunne gjøre noe som ikke alle kan og å inneha en ekspertise som folk trenger. Flere andre studier peker også på hvordan menn knytter egen verdi til ferdigheter i yrkeslivet (Olsen, 2011, 2012; Vogt, 2007).

Blant guttene fra Fjellbygda er det imidlertid ikke så tydelige tegn til kulturell motstand mot middelklassekultur og "kontoryrker" slik flere studier av arbeiderklassegutter viser (Borgen & Skogen, 2013; Krange & Skogen, 2007; Willis, 2006). For at noe skal kunne betraktes som kulturell motstand må aktørene selv oppfatte handlingene sine i opposisjon til noe annet (Borgen & Skogen, 2013, s. 21). Selv om noen av guttene vurderer kontoryrker som mindre viktige og verdifulle enn praktiske yrker, er det allikevel lite ved guttenes uttalelser som tyder på at guttene opplever sin arbeidshverdag i opposisjon til disse yrkene og middelklasse menneskene som utfører dem. Man kan derfor argumentere for at de vurderingene guttene gjør derfor er mer symbolske grensedragninger som omhandler klassifisering og vurdering enn kulturell motstand (Lamont & Molnár, 2002, s. 168). Uavhengig av om grensene trekkes i opposisjon eller på grunnlag av andre vurderinger vil de grensene guttene trekker uansett få betydning for hvilke yrker og livsbaner guttene kan se for seg. På samme som guttene i Vogts (2006) studie "ville ha nokke praktisk" er mange av guttene fra Fjellbygda orientert mot å "gjøre noe med henda". Det har ikke alltid vært tydelig for alle akkurat hvilken yrkesretning de skal velge, men det har vært tydelig at det måtte bli noe praktisk.

Guttenes interesser, preferanser, vurderinger og grensedragninger oppstår imidlertid ikke i et vakuum. Menneskers selvforståelse og selvproduksjon er "alltid, og nødvendigvis et sosialt foretak" (Berger & Luckmann, 2000, s. 67). Guttenes tydelige praktiske orientering peker mot en underliggende praktisk diskurs i Fjellbygda. At to av guttene som sikter mot høyere utdanning også velger et yrke rettet mot det praktiske, og at guttene i liten grad synes å ha vurdert yrker utenfor den praktiske sfæren forsterker antagelsen om at gutter som vokser opp i Fjellbygda i stor grad utvikler preferanser mot praktisk kunnskap og ferdigheter (Gambetta, 2009, s. 27; G. Jørgensen, 2001). Sagt på en annen måte spiller det liten rolle at det finnes jobbmuligheter som lærere hvis guttene ikke oppfatter læreryrket som en passende yrkesvei (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 35). Stedet skaper med andre ord en virkelighet som gir rom for en bestemt type adferd og forståelse (Horrigmo, 2015, s. 147). Sammen med guttenes ønske om å bosette seg i Fjellbygda, og de yrkesmessige begrensningene guttene mener det gir, får dermed stedet stor betydning for guttenes yrkesvalg. Det at Studenten, og andre gutter fra Fjellbygda, tross alt velger noe annet enn praksisnære yrker viser at man allikevel ikke kan snakke om noen form for determinisme, men om subjektive mulighetsstrukturer som vil virke styrende for guttene i større og mindre grad. Disse mulighetsstrukturene påvirkes ikke bare av stedets kollektive diskurser, men også av sosiofamiliære forhold og ressurser (Gambetta, 2009, s. 86–94).

4.2.2 Diktanalyse og veien mot arbeidslivet. Utdanningens egenverdi

Ottar Brox (2012) problematiserer i sin artikkel forståelsen av utdannelsens egenverdi og argumenterer for at kunnskap om poesi og botanikk nok kan være et nyttig biprodukt på veien mot formell utdanning, men det er et dårlig argument for å holde ungdom lenger på skolen enn nødvendig. Det er derfor interessant å se hvordan guttene på bygda opplever og vurderer utdanning.

Guttene i studien er litt delt i hvordan de har trivdes på skolen opp igjennom. Spesielt ungdomsskolen var utfordrende for flere. De fleste guttene har trivdes godt sosialt, men det er bare Elektrikeren og Rødrussen som forteller at de også synes det har vært greit faglig. Resten av guttene opplevde mye på ungdomsskolen som både tungt, kjedelig og bortkastet.

- I: Hvordan opplevde du ungdomsskolen?
- Maskinføreren: Nei, det va et slit, det va det. Mye kjedelig ... Det æ jo bare bøke på bøke på bøke med stoff du ska ha inn før du æ klar for

videregående. Få opp nok karakterane for å komme inn.. på det du vil.

Studenten: Ungdomsskolen, det va utrug kjedelig. Æ synes det va heilt meiningsløst. Men æg gjorde jo aldri lekse eller noen ting, så gjorde jo ikkje mye ut av det.

De fleste av guttene som valgte yrkesfag beskriver imidlertid at det bedret seg på videregående når de fikk litt praktiske fag:

I: På videregående da. Hvordan opplevde du det?

Turnusmekanikeren: Nei, det va jo bedre då. Får då he du jo mye mer praktisk i fagane. Så det hjalp jo godt då. Men det va ikkje sånn kjempegøy då heller.

At de fleste guttene ikke liker å sitte stille gjør lange teoretiske dager utfordrende. De teoretiske fagene ble imidlertid lettere å komme igjennom med litt avbrekk i verkstedet:

I: Ble det lettere med de fagene (fellesfagene) når du hadde de praktiske fagene i tillegg?

Automatikeren: Ja, det gjør jo egentlig det, for då fær du litt avbrekk at du sitte ikkje dag ut og dag inn å sitte å skrive i ei bok eller på dataen eller kå du gjør. Du gjør litt forskjellige ting.

Det å komme å se at man nærmer seg yrkeslivet har også hjulpet på motivasjonen hos flere av de som har vært skolelei:

Maskinføreren: Det va jo fyst på videregående det begynte å bli gøy, når du fekk komme dæg ut og smake litt på arbeidslivet då.

For mange av guttene virker det som at utdanning har lite verdi utover å gi dem formelle kvalifikasjoner for arbeidslivet. Mye av det de lærte på skolen opplevdes derfor unødvendig og meningsløst:

Turnusmekanikeren: Alt unødvendig me måtte lære som me aldri får bruk for.

I: Som for eksempel?

Turnusmekanikeren: Som diktanalyse, og så regne ut sannsynligheten for å vinne i Lotto.

Når guttene trekker grenser mellom hvilke fag som er nyttige og hvilke som er bortkastet er det spesielt norskfaget som får gjennomgå av guttene. Hele seks av dem beskriver at de opplevde norsk som bortkastet. Lese og skrive lærte de på barneskolen, og det er det de trenger. Diktanalyse og novelleskriving ligger langt unna guttenes oppfatning av hva som har verdi:

Ingeniøren: Nei, liksom alt som blei sagt. Eller alt.. du tenkte liksom: dette kjæme æ aldri te å få bruk for seinere i livet liksom. Det va nok noe med det. Liksom du sitte der med for eksempel dikt eller liksom ska lære å skrive.. æ vett ikkje æg, ei novelle eller noe sånn.. du føle ikkje en får bruk for dette ein plass i mitt liv liksom ... Ja, sånn som det, sånn som med norsk, det føle æ kanskje at du he lært.. det syns æg liksom du he lært det du trenge å lære frå barneskolen syns æg egentlig nesten. Æ tru ikkje du lære så veldig mye, ekstremt mye mer, mens engelsk det æ jo greit å kunne vi æg sei, så det æ jo.. det æ fint å kunne ja.

Av teorifagene er det stort sett matte og engelsk guttene trekker fram som nyttige, selv om de ikke nødvendigvis liker fagene bedre av den grunn:

I: Så norsk var verst?

Mekanikeren: Ja.

I: Hvilke andre fag var dritt?

Mekanikeren: Nei, altså matte va jo ikkje noe moro det heller. Æ vi jo sei at det æ i grann viktigere då men. Æg kan jo skrive sånn tålig grammatisk.. det æ liksom forståelig så det.. ja.

Det er rett og slett få spor blant guttene av å anerkjenne at utdanning har en egenverdi utover å kvalifisere til et yrke. Skal man gå studiespesialisering som gutt i Fjellbygda må man regne med å få litt tyn i kompisgjengen:

I: Er det noen av vennene dine som synes at du kaster bort noen år på å skulle få så himla mye utdanning?

Rødrussen: Ja, det gjør de egentlig.

I: Får du litt tyn for det?

Rødrussen: Ja, æ gjør jo det. Og så æ det ofte sånn at det nå he jo æ gjenge på studie i tri år og så he æ ikkje blitt noenting liksom. Får ofte hørt den ja.

I: Hvordan synes du det er?

Rødrussen: Nei, det æ jo bare.. bare for tull hold æg på å sei så..

I: Ja, så du bryr deg ikke så mye?

Rødrussen: Nei nei.

Heller ikke ingeniøren så verdien av å gå studiespesialisering på vei mot ingeniøryrket. Han valgte heller yrkesfag og forkurs til ingeniør:

I: Men du vurderte studiespesialisering?

Ingeniøren: Altså, æ va jo inne på tanken, men det blei aldri.. det blei ikkje noe det fordi at æ følte liksom at æ fekk samme.. samme utfallet av å gå den veien æ gjekk. Og då kunne æ i tillegg, hvis æ ville bare begynt rett i jobb så.. æ angre ikkje på at æ gjorde det sånn nei.

Ikke alle sier det like tydelige som Turnusmekanikeren, men det generelle inntrykket fra intervjuene er at all utdanning utover det som er nødvendig er unødvendig. Også her kommer det tydelig fram at ingeniør er en av "godkjente" yrkene med høyere utdanning blant guttene.

I: Hva tenker du om studiespesialisering?

Turnusmekanikeren: Nei, det æ jo tri år uten å bli noenting. Ser ikkje heilt vitsen med det men. Det æ jo greit nok hvis du ska bli ingeniør eller no sånn, så æ det jo ein ting men. I hvert fall ikkje for min del.

I: Det er ikke noe for deg?

Turnusmekanikeren: Nei, æ hadde nok med dei to åran bare for å bli lærling.

I: Du må jo ha litt mer da. På fagskolen.

Turnusmekanikeren: Ja, må bare bli ferdig me det.

I: Så utdanning er egentlig et sånn nødvendig onde litt?

Turnusmekanikeren: Ja, helst ikkje, men en må jo.

Som tidligere nevnt vurderer mange av guttene fagskole etter fagbrev, men kun hvis og når det er nødvendig. Turnusmekanikeren trenger fagskolen for å øke mulighetene for å skaffe seg jobb etter lærlingtida, mens Automatikeren som allerede har sikker jobb, vil kun ta fagskole hvis det skulle vise seg å bli nødvendig en gang i framtiden:

I: Hva tenker du om høyere utdanning?

Automatikeren: Æ kunne egentlig ikkje tenk.. æ he egentlig aldri hatt lyst te det egentlig for.. lei av skole. Men hvis æg sko ha tatt no så kunne æg ha tatt fagskolen på.. gjenge jo an å ta det litt sånn på si.. sånn etter. Men æ kunne egentlig ikkje tenke mæg det heller. Æ he

noen kompise som tege det og.. de seie det æ tungt å holde på med.. og æ he det greit som æg he det føle æg. Å æg føle æg tjene godt nok sånn som æg gjør så æ føle ikkje æg he no behov for å ta høyere utdanning for å tjene mer. Det måtte heller vær for å ha flere jobbmulighete og vær attraktiv på jobbmarkedet i så fall. Og det kunne jo ha vore noe æg hadde tatt for eksempel hvis det hadde blitt dårlige tide og æg hadde mista jobben, så kunne æ kanskje.. tatt fagskolen.

Også Studenten har et temmelig instrumentelt forhold til utdanningen. Han tar det han må for å få den jobben han vil ha:

I: Tenker du at det er aktuelt å gå videre på master?

Studenten: Ja, faktisk. Faktisk så tenke æg å ta ein master i international business. Ikkje på grunn av at det, jo det æ jo interessant nok, men altå.. det æ jo interessant, men æ.. ikkje at æg som sagt elske å studere og sånn, men at det æ litt med andre grunner. Æ prøve å få ein sommerjobb nå, og då æ det greit at æg kan vær der et par år og hvis æg studere videre så kan æg sikre mæg den jobben og då tru æg det æ ei inngangsdør for at æg kan komme mæg innenfor den bedriften.

I: Så det er litt strategisk for å få en framtidig jobb du har lyst på egentlig?

Studenten: Ja, egentlig.

Det er tydelig at guttenes praktiske orientering også spiller inn på hvordan de vurderer utdanningens verdi. Det kan virke som om guttene tenker at utdanning først og fremst er en vei ut i yrkeslivet, ikke en verdifull prosess i seg selv. En slik instrumentell innstilling til utdanning kan forklares ut ifra guttenes ønske om å komme seg raskest mulig ut i jobb og deres positive vurdering av det å skape noe og utrette noe konkret (Gambetta, 2009, s. 25). Studiespesialisering blir derfor nedvurdert fordi du ikke "blir noe" etter at du er ferdig. Som diskutert i forrige kapittel kan det virke som om praktiske ferdigheter blir høyt verdsatt i Fjellbygda. Hardt arbeid og det å utrette noe virker å være tett knyttet opp til mannsidealet hos guttene. En mulig tolkning blir derfor at stillesitting, passiv kunnskapserving og produksjon av papirarbeid i stor grad en motsetning til praktisk hardt arbeid, og fortoner seg derfor som meningsløst for mange dem. Også Studenten, som utdanner seg innenfor en helt annen retning enn de andre guttene, beskriver en liknende holdning og vurdering av utdanning. Guttenes beskrivelser reflekterer på mange måter argumentasjonen hos Brox (2012). Det tydelige skillet guttene trekker mellom nyttige og unødvendige fag forsterker opplevelsen av en instrumentell

holdning til utdanning. Guttenes vurderinger av novelleskriving og diktanalyse som det mest unødvendig de har hatt på skolen, kan også tyde på en nedvurdering av estetiske kvaliteter for en praktisk nyttementalitet. Dette kan minne om hvordan flere studier beskriver arbeiderklassen kultursyn og estetikk (Gujord & Vassenden, 2015; Jarness, 2018; Jonvik, 2015; Rosenlund & Vassenden, 2015). Bergsgard (2015) peker også på at en liknende forskjell kan finnes mellom bygd og by. Nyttementaliteten er også synlig i guttenes vurderinger av høyere utdanning og videreutdanning etter fagbrev. Lamont (2000) beskriver hvordan hvite arbeiderklassemenn i USA vurderer inntekt som viktigere enn utdanning som et mål på suksess og praktisk kompetanse over formell utdanning (s. 104). Disse vurderingene finnes også tydelig hos samtlige av guttene fra Fjellbygda. Grunnlaget for å vurdere teknisk fagskole for guttene med fagbrev er for å bedre sjansene for å få seg en sikker jobb og bedre lønn, ikke for å øke sin kompetanse innenfor sitt yrkesfelt. De som har valgt høyere utdanning legger bedre lønn og en mer interessant jobb til grunn for valget. Ut ifra datamaterialet er det ikke usannsynlig at guttenes holdninger til utdanning som kommer til uttrykk gjennom intervjuene reflekterer den generelle kulturen blant menn i Fjellbygda, men det gjøres med et stort forbehold ut ifra et såpass begrenset utvalg.

4.2.3 Interesser, bygda og pappa. Påvirkning og yrkesvalg.

Når det kommer til hva guttene tror har påvirket dem mest i forhold til utdannings- og yrkesvalg er det ikke noe klart bilde som trer fram. Nesten samtlige har ulik rekkefølge når de skal prøve å sette opp en rangert liste mellom familie, interesser, venner og lønn. For de fleste virker det som at foreldre har spilt en viktig rolle som samtalepartnere omkring viktige veivalg i livet. De fleste av guttene beskriver at de har diskutert utdanning og arbeidsliv med foreldrene sine. Selv om ingen har opplevd direkte press, så har flere opplevd tydelige føringer fra foreldrene når du vurderte å droppe utdanning:

- I: Tenker du at foreldrene dine synes det er viktig med utdanning?
- Mekanikeren: Ja, det gjør de. Så æg hadde jo.. Æg vurderte jo au å så ikkje ta fagbrev i det heile tatt og bare flytte bort å begynne å jobbe ein eller anna plass, men det æ jo sikkert godt at ikkje det he skjedd..
- I: Ja, fikk du litt motstand da?
- Mekanikeren: Ja, eller det va ikkje sånn at det va et veldig forslag, men æ tenkte i grann på det og sånn, men då meinte de at det va viktig å ha i alle fall et fagbrev.

Siden begynnelsen av 1970-tallet har mange tidligere studier pekt på at mors rolle er spesielt viktig når det kommer til utdanningsvalg (Marks, 2008). Det er derfor interessant at guttene først og fremst trekker frem fars rolle som samtalepartner og rollemodell som viktig:

Rødrussen: Nei.. ehh.. æ vett ikkje, det va jo for eksempel i b.. i grunnen pappa som fekk mæ te å gå på studie då istedenfor yrkesfag. Han he.. ja, så han vi jo helst at æ ska det då.

I: Hvis du skulle tenke på hva du tror har påvirket deg mest når du tenker på valgene du har gjort med utdanning og yrke. Hva tror du har påvirket deg mest?

Maskinføreren: Må vel bli pappa.. og venna.. folk generelt rundt som.. møte de og så preke du igrann og så får du liksom mer og mer for kvær gong om koss det æ og..

Ellers er det tydelig at mange har valgt å jobbe med det de interesserer seg mest for. De fleste ser imidlertid at interessene deres er påvirket av både venner og familie:

I: Hva tror du er det som har påvirket deg mest når det gjelder yrkesvalg?

Turnusmekanikeren: Nei, det æ jo bare at æ like å holde på me praktisk og.. like å skru. Æ ikkje så gla i å snekre og sånn. Så då blei det liksom bare noe med, noe med å skru så va egentlig æg fornøyd på en måte.

I: Så interesse?

Turnusmekanikeren: Ja

I: Hvem har gjort sånn at du har fått den interessen?

Turnusmekanikeren: Det æ vel kanskje bror min som he fenge mæg me.. når mi va mindre. Og så he æg jo alltid hatt an litt sjøl au sånn men, det æ vel sikkert mye han.

Elektrikeren ser en tydelig sammenheng mellom bosted, venner, interesser og yrkesvalg:

I: Hva tror du har påvirket deg mest da, hvis du skal prøve å finne et par grunner? (i valg av yrke)

Elektrikeren: Det æ selvfølgelig tru æg bygda æ he budd i. Det med at.. det æ veldig typisk i Fjellbygda då som sagt at menn tege yrkesfag. Sjøl om æ kunne fint ha valgt studiespesialisering, men æ tru det he vore med å påvirka mæg spesielt, og så venna au ikkje minst. Siden dei æ du me og dei.. nei æg tru det æ venne egentlig der æ bu, så du kan liksom oppsummere å sei Fjellbygda då tru æg he vore med å påvirka mæg då.

I: Du tror det har mer betydning enn interesser? Eller tror du de har påvirka interessene dine?

Elektrikeren: Ja, hvis æg hadde blitt født i byen så hadde æg hatt interesse der au ette, så æg tru Fjellbygda egentlig he vore med på å lage liksom min identitet og he lyst og.. i hvert fall æg gjenge på elektro mye for æ bu der så..

Rødrussen peker på at det kan være ekstra vanskelig å velge noe annet enn det majoriteten velger i Fjellbygda:

I: Hvorfor tror du det er sånn? (at så få velger studiespesialisering og teoretiske fag)

Rødrussen: Nei, de fleste æ vel kanskje lei av skole og vil bare gå litt enklere valg, yrkesfag eller.. Eller så følge de kanskje de andre. At de ikkje vil være sånn aleine holdt æg på å sei.

Foreldres direkte og indirekte påvirkning på utdanningsvalg og prestasjoner har lenge vært et sentralt tema i sosiologien. Det er derfor ikke overraskende at guttene har blitt påvirket av foreldrene når det gjelder valg av utdanning. Flere norske studier viser også liknende funn (Bakken & Elstad, 2012; Bjerrum Nielsen, 2009; Grøgaard, 1993; Hansen, 1997; Island, 2007; Leirvik, 2010; Rande, 2015; Thrane, 2005). Det som imidlertid er interessant ved det guttene fra Fjellbygda beskriver er bildet av far som samtalepartner, rollemodell og forbilde i viktige livsvalg. Som tidligere nevnt har det tradisjonelt vært mors rolle for utdanningsvalg som har vært vektlagt (Marks, 2008). Bildet av far som rollemodell likner på bildet som kommer fram hos andre kvalitative studier av unge gutter med yrkesfaglig bakgrunn (Borgen & Skogen, 2013; Vogt, 2007). De fleste guttene virker å ha et godt forhold til faren sin, og flere av dem trekker frem far når de skal beskrive hvordan en skikkelig mann er. Flere av guttene har snakket med faren om utdanning, fordeler og ulemper ved de forskjellige mulighetene de har vurdert. De beskriver også hvordan faren har sjekket opp ting rundt yrket, undersøkt jobbmuligheter og ordnet kontakter for mulige jobber. Det er imidlertid usikkert om dette kan tolkes som et generelt trekk blant gutter på bygda, om det i større grad gjelder gutter fra arbeiderklassebakgrunn eller om det kun gjelder guttene i studien. At ingen av guttene har skilte foreldre og kommer fra ganske "ryddige" familieforhold kan også være en faktor som kan ha en innvirkning.

Like viktig som far beskriver guttene at interesser har vært. Hvorvidt vi bli født med egenskaper som gir oss preferanser mot visse ting er en altfor stor diskusjon til å begi seg inn på her. (For

en nærmere diskusjon rundt tematikken, se Grøgaard (1992)). Som diskutert tidligere i oppgaven bør man kunne hevde uten å trække noen alt for hardt på tærne at sosiale relasjoner og sosial bakgrunn er et viktig grunnlag for vår identitet og interesser (Lamont, 2000, s. 243–244). Guttenes interesser dannes hovedsakelig gjennom sosial interaksjon med andre mennesker i oppveksten, slik at bakenfor interessene finner vi både familie, venner, andre signifikante personer og bosted. Elektrikerens uttalelser kunne derfor nærmest stått for seg selv i analysen. Det er allikevel interessant at flere av guttene peker på Fjellbygda betydning for de interessene de har. Det er tenkelig at sosiale strukturers påvirkning på interesser blir ekstra synlige for dem som bor på mindre steder med en mer homogen befolkning enn man finner i byer. Flere av uttalelsene peker også i retning av en slags 'majoritetens tyranni' når det kommer til interesser og utdanningsvalg. Lorentzen (1981) sin diskusjon av begrepet områdets mulighetsstruktur og Ugelvik (2019) sitt bidrag på lokal uformell sosial kontroll er interessant inn i denne sammenhengen. Lokalsamfunnet lager rammer rundt individer som gjør visse valg mer eller mindre sannsynlige og fornuftige. Uten å ha tydelige tall på at det forholder seg slik i Fjellbygda, er det relativt lett å se for seg at det kan være vanskeligere å være annerledes på mindre steder, der sjansen er stor for at det både er færre alternativer å velge mellom og færre som velger alternativt.

4.2.4 Bakgrunn, verdier eller valg? Teorienes forklaringskraft

At guttenes interesser og ønske om å bo på bygda i stor grad har vært styrende for hvilken utdanning og yrkesretning de har valgt har vært diskutert tidligere i oppgaven. I dette kapitlet vil jeg ta opp igjen disse trådene og prøve å flette inn aspekter som sosial bakgrunn, skoleprestasjoner, verdier og andre vurderinger guttene har gjort for å få et større bilde av hvorfor guttene har valgt det de har valgt. Til slutt i kapitlet vil jeg diskutere funnene opp imot de tre perspektivene på utdanning som ble presentert i teoridelen.

Sosial bakgrunn har som tidligere nevnt vært en av de tydeligste forklaringsfaktorene vi har hatt på ulikheter i utdanningsprestasjoner og utdanningsvalg (Andersen & Hansen, 2012; Bakken & Elstad, 2012; Gravaas, 2008; Hansen & Mastekaasa, 2006; Steffensen & Ziade, 2009). Hvis man sammenlikner guttene i denne studiens utdanningsvalg med foreldrenes utdanningsnivå er det imidlertid vanskelig å se noen tydelig effekt av sosial bakgrunn. Noen av guttene som har valgt høyere utdanning har foreldre med yrkesfaglig utdanning, mens noen av guttene som har foreldre med høyere utdanning har valgt yrkesfaglig utdanning. Også når det gjelder tanker omkring videre utdanning for dem som har gått veien om yrkesfag og fagbrev er

det vanskelig å finne noen tydelig sammenheng med foreldrenes utdanning og klasseposisjon. Når det gjelder Studenten virker det imidlertid tydelig at hans sosiale bakgrunn har bidratt til at en yrkesfaglig utdanning framstod som uaktuell:

- I: Hvorfor valgte du studiespesialisering da du gikk i 10. og måtte velge?
- Studenten: Det va fordi æg hadde lyst te å.. æ kunne ikkje tenke mæg å bli tømrrer eller rørlegger. Æ ville studere. Æg.. ja det var aldri i tanken ei gong å.. det he vel mye med personlighet å sei og genan og sånn. Og foreldrane mine he jo utdanning. Nesten alle i heile familien, heile slekta he høyere utdanning, så det henge jo ofte sammen.

Når Automatikeren (som selv har foreldre med høyere utdanning) blir spurt om de han kjenner fra Fjellbygda som har gått videre på høyere utdanning hadde foreldre med høyere utdanning svarer han:

- Automatikeren: Ja. Det hadde de. Foreldrane te han eine vett æg, han eine va advokat og ho andre va tannlege.. og han andre igjen va vernepleier, faren te han eine. Variere litt, han eine hadde jo.. faren va mekaniker så.. og han he jo litt motorinteresse han au, men han bu jo heima i Fjellbygda nå ... de fleste av de he nok foreldre som he litt høyere utdanning og ikkje kjæme fra heim med motorinteresse eller gård egentlig.
- I: Så de guttene hadde heller ikke noe interesse av motor og sånn
- Automatikeren: Nei, de hadde heller ikkje så.. det nok au ein grunn te at dei gidde å være vekke å studere i mange år egentlig, for dei bry sæg ikkje om jakt eller motor.

Selv om dette ikke heller gir noe entydig bilde, åpner det i alle fall for at både guttenes utdanningsvalg og interesser kan være påvirket av klassebakgrunn og foreldrenes interesser. Datamaterialet spriker imidlertid såpass mye at det er vanskelig å komme med en tydelig fortolkning av dette punktet. Sitatet til Automatikeren viser at han ser en tydelig sammenheng mellom interesser og hvem som blir og hvem som drar, noe som er en interessant observasjon. I mitt datamateriale er det bare en av guttene som tenker å bli boende utenfor Fjellbygda, slik at selv om det også stemmer i hans tilfelle er det et tynt grunnlag å teoretisere ut fra. Automatikerens observasjoner stemmer imidlertid også med funn i Rye (2006). Ut ifra hva som kommer fram gjennom intervjuene kan det virke som om foreldrenes holdning til utdanning har hatt større innvirkning på guttenes utdanningsvalg enn hvor mye utdanning foreldrene selv

har tatt. Rødrussen har far med yrkesfaglig bakgrunn og mor med høyere utdanning, mens Automatikeren har begge foreldre med høyere utdanning:

- I: Hvordan har du opplevd at foreldrene dine har tenkt om skole og utdanning oppigjennom?
- Rødrussen: Nei, dei he jo fenge mæg messom te å jobbe godt me skole og vil at æg ska ta høyere utdanning.
- I: Hvis du hadde sagt at du ville bli tømrer, ville de prøvd å snakke med deg og prøve å overtale deg tror du?
- Rødrussen: Ja, de hadde nok prøvd ja, men de hadde ikkje akkurat tvunge mæg tru æg
- I: Så du opplever at de synes at høyere utdanning egentlig er litt viktig?
- Rødrussen: Ja.
- I: Hva tror du foreldrene dine tenker om utdanning? Hva er holdningene deres til høyere utdanning for eksempel?
- Automatikeren: Nei, æ tru ikkje de bry sæg så mye om hvilken utdanning æ tege så lenge æg bli noe.. det bli no av mæg.. at æg ikkje bare.. vett ikkje æg kå æg ska sei men.. æ tege et fagbrev eller om æ tege en mastergrad tru æg æ jusst det samme for de. Æ tru de æ nokså likegyldige te det så lenge æg kjæme mæg no vei her i livet. Æ føle jo de heie veldig på mæg med det æg gjær. Æ føle egentlig pappa.. dei tingan æg gjør føle æg pappa sko ønske av og te han gjorde.
- I: Er det nesten sånn at du tenker at de synes at det er bedre at du tar en praktisk utdanning enn høyere utdaning?
- Automatikeren: Ja, kanskje. Men æ tru de æ nokså likegyldige te kå æg hadde blitt så lenge æg ikkje bare drite i videregående holdt æg på å sei og bare.. gjenge.. æ vett ikkje æg.. NAVer holdt æg på å sei. Så lenge æg gjær noe ut av mæg. Klare mæg sjøl å æ sjølstendig, så tru æg de hadde vore fornøyd uansett.

Når det kommer til sammenhengen mellom skoleprestasjoner og sosial bakgrunn er også bildet sammensatt. De som er tydeligst på at de hadde litt faglige utfordringer er også de som har foreldre med mindre utdanning, noe som samsvarer med mye annen utdanningsforskning (Andersen, 2009; Andersen & Hansen, 2012; Bakken, 2008, 2010; Bakken & Elstad, 2012). Studenten, som har foreldre med høyere utdanning, beskriver at han opplever å ha kommet lettere til greie karakterer enn andre i klassen:

I: Det er jo ganske likt utgangspunkt som mange som ikke får gode karakterer (skolen som meningsløs og minimal innsats). Hva tenker du er forskjellen?

Studenten: Gene då. Flaks og uflaks. Æg kunne lese fem minutt te ein prøve, mens andre måtte lese fem time og æ fekk allikevel bedre karaktere enn dei. He vore heldig. Æ kan på en måte ikkje skryte av at æg he vore flink. Æg æ bare heldig. Så æg syns veldig synd på dei som ikkje får det te på skolen, for dei må jo føle sæg heilt.. du må jo føle dæg heilt nytteløst. Kossen de jobbe og jobbe og jobbe og de fær det ikkje te.

Flere av guttene som har foreldre med høyere utdanning hadde imidlertid ikke spesielt gode karakterer. Vogt (2018) argumenterer for at dette kan skyldes at gutter ikke trenger like gode karakterer for å komme inn på det de ønsker. Gutter trenger derfor ikke å like høye ambisjoner når det kommer til karakterer. Dette argumentet finner støtte i dette materialet. Når Automatikeren trengte bedre karakterer for å komme seg videre på det studiet han ønsket, altså at ambisjonene økte, gikk også karakterene opp:

I: Men det vil jo si at du må ha gitt litt innsats i Vg1? (man må ha gode karakterer for automatikerlinja)

Automatikeren: Ja, æ gjorde jo det så.. karakteran, snittet gikk jo en del høyere opp på videregående i forhold te ungdomsskolen.

I: Var det fordi du gav mer innsats eller fordi fagene var enklere?

Automatikeren: Begge deler. Eller enklere og enklere.. det va jo.. elektrofagan synes æg jo va enklere enn å sitte å sitt skrive ein stil på norsk liksom.. for det.. det føle æg passe mer mæg egentlig, så då gjør en jo automatisk litt mer innsats i fagan.

Sammenhengen mellom skoleprestasjoner og utdanningsvalg er sånn sett tydelig hos guttene, men det er vanskelig å si om dette først og fremst handler om ambisjoner eller om det handler om sosial bakgrunn og evner. Maskinføreren er imidlertid tydelig på at det hadde vært mer aktuelt å gå videre på høyere utdanning hvis skoleprestasjonene hadde vært bedre:

I: Har skoleprestasjonene dine hatt noen innvirkning på yrkesvalg?

Maskinføreren: Nja..ja. Kossen du presterte i timane?

I: Ja, hvis du for eksempel hadde sabla god i både norsk, engelsk, matte og alt det der. Hadde det vært mer aktuelt for deg å velge et annet yrke?

Maskinføreren: Det hadde det nok

I: Gå videre på høyere utdanning for eksempel?
Maskinføreren: Ja, det hadde det.

Det er allikevel langt mer i intervjuene som tyder på at interesser i mye større grad enn prestasjoner har hatt betydning for utdanningsvalg. Mekanikeren har en forelder med høyere utdanning, brødre som er høyt utdannede og han hadde selv helt greie karakterer på skolen ifølge ham selv. Interesser, trivsel og drømmen om et småbruk var imidlertid viktigst:

I: Hva var det som gjorde at du valgte den utdanninga da?
Mekanikeren: Eeh. Nei, det æ interesse bare. Så heime på ungdomsskolen så, eller egentlig si barneskolen så va æg alltid ute og hjalp te broderen ute i garasjen, og liksom styrte og stelte med no forskjellig motore og.. det æ alltid mye å fikse på ein gård så... begynte liksom interessen, så blei det bare sånn.

I: Så landbruksmaskiner er mer interessant å skru på enn biler?
Mekainikeren: Ja, det æ det. Det æ jo sånn sett mer komplisert oppbygning av forskjellig, men ja.. så he æg jo interesse av landbruk i sæg sjøl då.

I: Tenker du at det er en bit på veien mot å bli bonde, å være landbruksmekaniker?
Mekanikeren: Ja, det æ det. Det bli jo mekanikk på ein gård. Så hvis du kan det så kjæme du.. mye lengre i alle fall.

I: Når du valgte yrke.. var lønn en sånn viktig faktor?
Mekanikeren: Ja, altså det æ jo fint med lønn, men det he æg alltid sett at hvis en he mye penga og æ fornøyd når en kjæme heim, så hjelpe det ikkje så mye hvis du ein drittdag på jobb hver dag. Så då æ det jo fint med penge, men då vil æ heller ha ein orntli trivelig jobb då. Interesse og arbeidsmiljø.

Generelt sett virker guttene veldig fremtidsorienterte i utdanningsvalgene. De har gjort gjennomtenkte valg på bakgrunn av interesser og gjør det de må for å arbeide mot en ønsket framtid:

I: Hvorfor endte du opp med maritim? Eller hvis vi begynner med Mekanisk, hvorfor valgte du det?
Turnusmekanikeren: Nei, æ he alltid likt å skru, og så tenkte æg egentlig at æ sko bli anleggsmekaniker eller noe sånn, men så he æ jo hatt lyst te å prøve på turnus au, for det æ jo fint å vær mye, eller ha mye fri når du æ heime og sånn. Så blei det bare det, så fekk æ prøvd det, og så blei det sånn.

I: Så det var turnusen som frista mest med det å bli maritim mekaniker?

Turnusmekanikeren: Ja. Egentlig.

Selv om Turnusmekanikeren ser på utdanning som et nødvendig onde, så er allikevel planen å gå videre på fagskole for å få bedre lønn og større muligheter for å få jobb:

I: Har du planer om det? (å gå videre på teknisk fagskole)

Turnusmekanikeren: Ja, for det det æ litt sånn dårlig med jobb som motormann då, som du æ før fagskula. For det æ dårlige tide i oljen og då he de slutta med det, så det.. du he jo mye ber.. sjans for å få jobb etterpå hvis du tege det, og så he du bedre betalt ette det igjen så.. og så etterpå når du he tege det så stige du bare ettekvart.

I: Så når du er ferdig med læra, skal du gå rett på fagskolen da?

Turnusmekanikeren: Ja, det æ planen

Rødrussen beskriver at han har tenkt god igjennom flere aspekter ved hvordan han ønsker at framtiden skal se ut før han valgte utdanning og yrke:

I: Har interesser eller lønn vært viktigst?

Rødrussen: Egentlig interesser.

I: Men liker du å snekre?

Rødrussen: Ja, det gjør æg au.

I: Hvis du hadde sett helt bort ifra lønn, kunne du like gjerne blitt snekker som ingeniør da?

Rødrussen: Ehh.. nei, æ tru egentlig ikkje det. For eksempel i familien så æ jo.. så slite de litt med kne og rygg og sånn så æ tru egentlig at æg hadde slite litt med det ettekvart.

I: Så det er helsemessige begrunnelser?

Rødrussen: Ja, det æ egentlig mye det au.

I: Har framtidig bosted vært en faktor i det å velge yrke?

Rødrussen: Hmm.. tja.. ja, egentlig. Æ vil jo ha en jobb der æg ikkje absolutt trengte å flytte te no by holdt æg på å sei.

I: Framtidige familieplaner, har det hatt noen innvirkning?

Rødrussen: Ja.. æg.. sånn i forhold te, æ kunne jo.. bare type å reise mye sånn for eksempel he æ jo prøvd å ikkje ta.

I: Så du har rett og slett tenkt så langt frem?

Rødrussen: Ja, æg he egentlig det.

Flere av guttene peker også på at de har gjort valg som de opplever som trygge valg, noe som er en viktig del av rasjonelle valg teorien (Fekjær, 2009; Goldthorpe, 1996; Jackson et al., 2007):

I: Men kunne du tenkt deg å jobbe ute i olje og sånn?

Maskinføreren: Ja. Det kunne æg. Hvis det hadde vore igrann mer sikkert. Det æ jo liksom, det æ jo veldig opp og ned, men det æ det jo på vinterstid med maskine au, så..

Det å gjøre trygge valg virker også å være tett knyttet opp til mannsidealet i bygda:

I: Hva vil det si å være en skikkelig mann da?

Rødrussen: Då tenke æ litt mer sånn derre, sånn som he litt orden på ting og.. ja liksom vil ha familie og en sikker utdanning.

Selv om denne studiens fokus har vært utdanningsvalg og ikke prestasjoner kom det fram ting gjennom intervjuene som kan tolkes dithen at kulturell kapital er en ressurs som guttene kan mobilisere hvis det er nødvendig. Dette stemmer i så fall med (Andersen & Hansen, 2012; Hansen, 2011). Maskinføreren trakk også fram at prestasjoner i noen grad har påvirket hvilke utdanningsretninger han har vurdert som mulige. Det er imidlertid ikke tydelig ved ut ifra dette datamaterialet at hverken kulturell kapital eller klassebakgrunn har hatt en tydelig innvirkning på guttenes utdanningsvalg. Hvis teknisk fagskole plasseres på et nivå mellom høyere utdanning og yrkesfaglig utdanning (utdanning.no, 2020) er det bare tre av guttene som har valgt en utdanning som passer med det foreldrenes utdanning skulle tilsi. Hvis teknisk fagskole regnes på nivå med yrkesfaglig utdannelse blir tendensen noe tydeligere, men det er fremdeles ikke at kulturell kapital og foreldrenes utdanning er tilstrekkelig for å forklare de valgene guttene har gjort. Dette kan i så fall styrke teorien om at klasse har mindre betydning for utdanningsvalg hos det moderne individet (Beck, 1992; Giddens, 1991, 1997; Ziehe & Stubenrauch, 1999). Det er imidlertid viktig å ha i bakhodet at selv om klasse kanskje har mindre betydning enn tidligere, er det lang vei fra mindre til ingen. Kjønn, klasse og geografisk lokasjon fremdeles er viktige strukturer i unge menneskers liv, slik at ideen om individuelle biografier bestående av helt frie valg fremstår mer eller mindre som en karikatur. Det er allikevel mulig å hevde med en viss tyngde at unge som vokser opp i dag har større muligheter

enn noensinne til å velge sin biografi (Brannen & Nilsen, 2002, s. 520; Faber et al., 2015). Teorien om rasjonelle valg bør derfor ikke ha blitt noe mindre aktuell siden Boudon lanserte den i 1974. Det er mye i intervjumaterialet som peker i retning av at guttene fra Fjellbygda velger rasjonelle strategier for å oppnå sine mål ved hjelp av de ressursene de har til rådighet, og tilpasser strategiene til de muligheter og begrensninger de møter. Flere av guttene, med Rødrussen som kanskje det tydeligste eksempelet, har til tross for sin unge alder tenkt igjennom mange områder av en ønsket framtid som utdanning og yrkesliv skal passe med. Guttene uttrykker også klare formening om kostnader, ulemper og fordeler ved de forskjellige mulighetene de har innenfor utdanning og yrkesliv. Maskinføreren peker på usikkerheten om hvorvidt han ville ha lyktes med å fullføre hvis han hadde valgt studiespesialisering og valgte i tillegg en tryggere alternativ vei til fagbrevet for å slippe å flytte hjemmefra under utdanning. Han peker også på usikkerheten ved å skulle finne seg en jobb innenfor oljebransjen og de økonomiske kostnadene forbundet med teknisk fagskole som viktige grunner til at han ikke har hoppet i det, selv om lysten er der. Flere av guttene kommer med liknende beskrivelser og vurderinger. Dette kan tolkes i retning av støtte til teorien om relative risk aversion. Til tross for at de fleste av guttene er tydelig bundet til Fjellbygda er det imidlertid overraskende mange av guttene som har flyttet for å skaffe seg den utdannelsen de ønsker seg. Også guttenes instrumentelle holdning til utdanning peker i retning av at de gjør det de føler de må for å oppnå det de ønsker. Det er imidlertid viktig å inkludere Goldthorpe (1996) sitt begrep om svak rasjonalitet i forbindelse med guttenes vurderinger og valg. Uten denne spesifiseringen fremstår rasjonelle valg-teorien som et urealistisk glansbilde av virkeligheten. Guttene har ikke full oversikt over hvilke ulemper, fordeler, kostnader og belønninger som følger med de forskjellige valgene, men poenget med teorien er at de velger rasjonelt ut ifra den informasjonen de har. Dette finnes det som tidligere argumentert for sterk støtte til i datamaterialet. Det er imidlertid mye som tyder på at guttenes bilde av aktuelle framtider og mål i stor grad er preget og formet av strukturene rundt dem, slik at også rasjonelle valg-teorien vanskelig kan tegne et troverdig bilde av virkeligheten uten å suppleres med alternative forklaringer.

Verdiforklaringen har ofte blitt forbigått i mye utdanningsforskning, som i stor grad har fokusert på kulturteori og rasjonelle valg (Fekjær, 2009). Det er imidlertid mye i denne studien som tyder på at verdiforklaringen ikke har mistet sin relevans. I hvor stor grad utdanning har vært verdsatt hjemme hos guttene synes å ha hatt større innvirkning på deres valg enn mengde utdanning foreldrene har tatt. Alle guttene beskriver at foreldre har fulgt god opp skolegang og uttrykt at utdanning er viktig. Det er imidlertid klart at de guttene som har hatt foreldre som

tydelig har verdsatt høyere utdanning i større grad har valgt høyere utdanning enn de som har opplevd å ha foreldre som ikke har ment at det var så nøye så lenge de ordnet seg en utdanning. Dette stemmer med funn hos Thrane (2005) og Heggebø (2014) som begge finner at foreldrenes utdanningsforventninger og involvering i barnas skolegang er en viktigere faktor enn foreldrenes inntekt og utdanning. Tidligere har spesielt forskning på utdanning blant ungdommer med innvandrerbakgrunn tydelig vist denne sammenhengen (Fekjær & Leirvik, 2011; Leirvik, 2010; Øia, 2007). Som tidligere diskutert er det tydelig at flere av guttene vurderer kontoryrker som mindre viktige og verdifulle enn praktiske yrker, og at utdanning ikke har særlig verdi utover å gi formelle kvalifikasjoner til et yrke. Dette er med stor sannsynlighet farget av foreldrenes vurderinger (Hansen, 2005a), men kan også være preget av bygda de har vokst opp i. Det er nemlig mye i datamaterialet som peker i retning av at verdiene som guttene uttrykker står sterkt i hele Fjellbygda. Horrigmo (2015) argumenterer for at man må inkludere hvordan kulturelle trekk ved lokalsamfunn har betydning for unges skoleprestasjoner. Dette kan i så fall også utvides til å omfatte utdanningsvalg. Ifølge Jørgensen (2008) er den kollektive identiteten hos et menneske som har vokst opp og blitt sosialisert et bestemt sted så dypt forankret, at man ubevisst vil internalisere visse grunnleggende oppfatninger om seg selv og verden. Vi er alle grunnfestet i spesifikke geografiske lokasjoner som gir oss forskjellige ideer om hva som er sosialt akseptert (Bye, 2009; Farrugia, 2014). Stedet skaper dermed som tidligere nevnt en virkelighet som gir rom for en bestemt type adferd og forståelse. Et lokalt forankret habitusbegrep vil igjen fange opp mye av dette. Stedet guttene vokser opp gir dem den grunnleggende konteksten som habitus dannes i, og stedets strukturer og verdier kroppsliggjøres sammen med familielivets daglige praksis og verdier. Guttenes habitus vil dermed både gi rammer for hvilke muligheter guttene oppfatter som aktuelle og hvilke muligheter de vurderer som attraktive (Horrigmo, 2015).

Det er kanskje ikke spesielt overraskende at alle de tre teoretiske perspektivene på utdanning kan forklare deler av det som kommer fram i datamaterialet, gitt deres lange popularitet innenfor utdanningsforskning. Det er imidlertid ingen av de tre teoriene som synes å være dekkende på egenhånd. I tillegg er det tydelig at stedsperspektivet er viktig for å forstå guttenes valg. Det er etter min mening mulig å lage en slags syntese ut ifra Bourdieus habitusbegrep. Det forutsetter imidlertid et mykere og mer refleksivt habitusbegrep da det tidvis kan framstå ganske deterministisk hos Bourdieu (1986, 1995). Et mer refleksivt habitusbegrep er imidlertid mulig å få til innenfor et Bourdieusk teoretisk rammeverk (Yang, 2014). Det forutsetter også en tydelig lokal forankring av habitusbegrepet fordi også stedets strukturer og omgivelser

kroppsliggjøres. Med disse spesifiseringene vil en lokal forankret habitus gi guttene rammer og mulighetshorisonter gjennom kroppsliggjorte handlingsdisposisjoner, klassifiseringsskjemaer og verdier som virkeligheten fortolkes gjennom. Guttenes bilde av en ønsket framtid blir til innenfor disse rammene gjennom en refleksiv prosess. Ut ifra guttenes habitus gjør de refleksive og rasjonelle utdanningsvalg og yrkesvalg mot en ønsket framtid.

4.3 Guttenes syn på kjønnsroller og maskulinitet

Dette kapitlet tar for seg bygdeguttenes tanker om maskulinitet og kjønnsroller. Den vil også utforske guttenes bilde av hva det vil si å være mann (på bygda), og hvordan de forstår sin egen identitet som mann.

4.3.1 Då bli du liksom feministen. Maskulinitet og feminitet i Fjellbygda

Når det blir snakk om maskulinitet og feminitet så dukker først de stereotype tankene omkring maskulinitet frem hos guttene. Muskler, skjegg, yrkesfag og jakt er ord som blir nevnt av flere:

- I: Hva tenker du på når jeg sier maskulint? Eller mandig
- Ingeniøren: Kanskje ein som ikkje sminke sæg og som oppføre sæ greit og kanskje en litt sterk og kraftig type. Det æ liksom det første æ tenke på.

Guttene trekker tydelige grenser mot det feminine som for mange av guttene er representert ved bygutter og klesstil:

- I: Hva er det som gjør en mann feminin?
- Turnusmekanikeren: Klæran. Mye klær. Og måten.. eller sånn kroppsspråk og..ja, det æ vel egentlig det.
- I: Har du hatt noen kompiser opp igjennom som du har tenkt at har vært litt feminine?
- Turnusmekanikeren: Nei, det he æg vel egentlig ikkje. Men det va jo mange av dei i byen. Men det va jo.. ingen av dei æ var me sånn sett. ... Det va ikkje noe min type folk, hvis du kan sei det sånn.
- I: Hva var det som gjorde at de ikke var din type folk?
- Turnusmekanikeren: Mye byfolk. Oslofolk og.. også sånn veldig barnslige greier. Springe rundt og skrike og styre og.. ja.. liksom ikkje heilt kommet ut av ungdomsskolen enda. ... De tålte ingen verdens ting..

Guttenes bilde av maskulinitet og femininitet er imidlertid noe mer nyansert. Selv om den kulturen som mange bygutter representerer oppfattes som feminisert og fremmed er de fleste guttene enige om at forskjeller i klesstil ikke betyr så mye hvis de deler guttenes interesser:

- I: Hvis jeg sier en gutt som er litt femi, bare litt, hvordan ville du sett det på han? Hva er det som gjør en gutt litt femi?
- Rødrussen: Nei, det æ jo kanskje gjerne interesse. At du liksom ikkje like sånn kjøretøy og.. ja sånne ting.
- I: Men hvis det kom en gutt i supertrange bukser, rosa t-skjort og litt lysere stemme, men elsket motor og snøscooter og sånne ting. Hadde han ikke vært femi da?
- Rødrussen: Nja.. jau kanskje litt ja.
- I: Hvis begge de to representerer femi. Hvis det er to forskjellige gutter. Hvilken type tror du det er vanskeligst å være i Fjellbygda? Han med trange bukser men like interesser eller han som ser ut som alle andre men har forskjellige interesser?
- Rødrussen: Han som ser lik ut men he andre interesse.
- Automatikeren: Hvis ikkje du he noen typiske bygdeinteresser i Fjellbygda for eksempel så.. bli det jo vanskelig å få sæg venne. Så tru nok.. så lenge du he interessan så æ det jo lettere å få sæg en omgangskrets. Så tru ikkje folk hadde brydd sæg om hvilket yrke du he eller hvilke interesse du he på jobb holdt æg på å sei, eller kossen du æ, om du æ femi eller ikkje, så lenge du he noen felles interesse og kan henga med de.

Selv om guttene beskriver snøscooter, jakt, friluftsliv, motor og mekking som maskuline interesser er de aller fleste guttene tydelig på at de gjerne vil at en framtidig kjæreste skal dele interessene deres slik at de kan gjøre det sammen:

- I: Tenker du at det er viktig at ei framtidig kone deler fritidsinteresser med deg?
- Elektrikeren: Ja, det vil æ sei æ veldig viktig. Me kan selvfølgelig ha forskjellige interesse, men det å ha samme fritidsinteresse gjør at me vil gjør fler ting sammen...
- I: Så gjerne jaktinteresse og like å kjøre scooter?
- Elektrikeren: Ja, friluftsliv det æ.. hadde vore heilt topp.

Selv om guttene stort sett også har et ganske tradisjonelt syn på hvilke yrker som er maskuline og feminine, er de delt i hvorvidt disse grensene også følger kjønnsgrenser. Omtrent halvparten av guttene er positive til jenter i maskuline yrker:

- I: Er det noen yrker som ikke passer for damer?
- Mekanikeren: Ehh, det kjæme veldig an på dama. Der fins dame som passe veldig bra som bønne og landbruksmekanikere og sleggemekk, men ehh.. så fins det mye som ikkje passe te det. Det æ jo mange flere dame som ikkje passe te sleggemekk, enn det mannfolk æ. Men hvis du ser ei dame som stenne med slegga, så syns æ det æ bare fint.

Den andre halvparten er mer skeptiske til jenter i maskuline yrker. Det guttene imidlertid er enige om er at de selv ville hatt problemer med å jobbe med et feminint yrke:

- I: Er det noen yrker du vil karakterisere som femi?
- Maskinføreren: Kanskje stylist.. av ymse slag
- I: Så har du ville hatt problemer med å være stylist?
- Maskinføreren: Ja. Tru ikkje æg hadde klart det.
- I: Hvordan ville du reagert hvis du hadde en kompis som valgte å bli det?
- Maskinføreren: Nei, då hadde æg jo, hehe, fnist litt tru æg. Men, hehe, de velge det jo sjøl men.. trives de med det så får de bare gjør det.
- I: Tror du det ville vært vanskelig, i Fjellbygda, å velge det?
- Maskinføreren: Ja. Det tru æg. Då bli du liksom feministen.

Det kan virke som om guttene ikke ser at det er helt rom for å være mann i Fjellbygda og jobbe innenfor typiske kvinneyrker. Når det kommer til kjønnsroller innenfor familien er guttene imidlertid noe mer delt. Tre av guttene plasseres seg godt innenfor det man kan kalle en tradisjonell fordeling av oppgaver:

- Turnusmekanikeren: Nei, det æ jo ho som ska lage mat og vaske og sånn. Det æ jo det som æ det greiaste
- I: Hvis du skulle gjort noe innendørs.. Hva tenker du at det skulle vært?
- Turnusmekanikeren: Kanskje pusse opp litt hvis det va noe sånn. Smådill. Vaske klær kan æg i hvert fall ikkje.

Resten av guttene har ikke noe problem med å se for seg å drive med matlaging og annet husarbeid:

Elektrikeren: Nei, æg æ jo for at me må fordele det likt. Så æ føle ikkje at dama ska ha noe at sånn må ho gjør og sånn må æg gjør. Føle me kan preke i håp og så.. for eksempel at ikkje at ho ska lage mat, men at æg au kan lage mat og hjelpe å rydde å vaske. Det tykke æg rett og slett sko bare mangle. Fordele arbeidsoppgavan likt.

Guttenes beskrivelser av hvordan de oppfatter maskulinitet ligger tett opptil det man kan kalle stereotyp (Bolen & Collins, 2016). De trekker tydelige grenser mot det feminine, som også her i stor grad trekkes på bakgrunn av skillet mellom bygd og by. Det blir allikevel tydelig at guttenes oppfatning av kjønnsroller og maskulinitet er mer nyanserte når man går litt dypere inn på temaet. Når det gjelder maskulinitet og arbeid er det tydelig at guttene har klare oppfatninger av hvilke yrker som er mer maskuline og hvilke som er feminine. Yrkesfag blir trukket fram av flere som spesielt maskulint, men det er tydelig at det da er snakk om yrkesfag som snekker, mekaniker etc. og ikke yrkesfag som barne- og ungdomsarbeider, frisør og stylist. De tre sistnevnte yrkene blir derimot trukket frem som eksempler på noen av de mest feminine yrkene guttene kan komme på. Disse tydelige skillelinjene mellom maskuline og feminine yrker er tydelig hos alle guttene, i hvert fall hva som ligger i hver ende av maskulin/feminin skalaen. Ifølge Farstad og Heggem (2009) er det norske arbeidsmarkedet spesielt kjønnssegregert sammenliknet med andre vestlige land. Når guttene trekker så tydelige grenser mellom maskuline og feminine yrker er det ikke spesielt overraskende at de er med på å opprettholde denne statistikken. Ingen av guttene kunne tenkt seg å jobbe innenfor et av de "feminine" yrkene, og flere av guttene gav også uttrykk for at det vil være vanskelig for en mann i Fjellbygda å inneha et slikt yrke uten å få et stempel som feminin. Gutter som velger annerledes i Fjellbygda må også tåle en del tyn fra kompiser hjemme i bygda, noe som kan gjøre det vanskelig for gutter som ønsker å arbeide innenfor et "feminint" yrke å se for seg en fremtid i Fjellbygda. Dette likner på funn hos Vogt (2007) og Borgen og Skogen (2013). Når det gjelder jenter i "maskuline" yrker skiller imidlertid guttene fra Fjellbygda seg tydelig fra guttene i de sistnevnte studier. Omtrent halvparten av guttene er overveiende positive til jenter i mannsdominerte yrker, også hvis det hadde dreid som om en mulig kjæreste. Dette likner mer på hva Bye (2003, 2009) finner i sine studier av maskulinitet på bygda. En negativ holdning til jenter i mannsdominerte yrker sammenfaller i stor grad med de guttene fra Fjellbygda som har et tradisjonelt syn på kjønnsroller og oppgaver innenfor hjemmet. Det at flere av guttene er positive til å inkludere jenter i arenaer som tidligere har vært forbeholdt menn og å bidra

Rødrussen: Då tenke æ litt mer sånn derre, sånn som he litt orden på ting og.. ja liksom vil ha familie og en sikker utdanning.

I: Så å være en skikkelig mann trenger ikke nødvendigvis å henge sammen med maskulinitet?

Rødrussen: Nei

Spesielt mannens ansvar som forsørger og det å holde familien sammen trekkes fram av flere av guttene:

Automatikeren: Æ føle ikkje du æ noe mer mann om du kjøre gravemaskin eller om du sitte på kontor og trykke på dataen og føre regnskap.

I: Men en skikkelig mann må forsørge familien?

Automatikeren: Ja, ikkje forsørge familien som i at kona æ heime og at han jobbe, men at han passe på familien og æ en familiemann liksom. Men han kan likegodt bretta klær for den saks skyld. Passe på familien og..

Elektrikeren trekker også fram mannens oppgave som omsorgsperson:

Elektrikeren: Skikkelig mann, det kan være så mye. Æ tykke for eksempel folk som sitte på kontor kan være ein skikkelig mann ette mitt syn. En skikkelig mann det æ å være omsorgsfull, og du æ.. når du æ mann så he du ei oppgave og det æ.. du he ansvar. Spesielt ansvar for familien din. Så æg vil sei han æ familiekjærlig og omsorgsfull, det vil æg sei en skikkelig mann.

Flere av guttene trekker fram sin egen far som et godt eksempel på hva det vi si å være en skikkelig mann:

Mekanikeren: Nei, æg tykke pappa æ ein ganske god mann. Nei, han drive med (det) arbeide han drive på me og, nå jobbe jo han mye aleine au då, og det æ jo, ikkje just mandig, men det æ jo noe han.. ja, det æ ikkje alltid like trivelig å gå aleine heile tia då. Men au.. liksom å ta ansvar av familien. Det æ jo ikkje alle som klare det. Det meine æg æ litt mandig då, at ein klare å holde i håp ein familie.

Noe som guttene legger minst like stor vekt på som omsorgsrollen er at en skikkelig mann må kunne ta i et tak og jobbe hardt for å forsørge familien. Det å kunne være selvstendig, stå på og arbeide hardt verdsettes høyt blant guttene i Fjellbygda:

I: Hva vil det si å være skikkelig mann da?

Studenten: Nei, æ meine.. det æ mi personlige meining då, at æ være skikkelig mann det æ å ordentlig ta vare på sæg sjøl. Være heilt sjølstendig, ikkje.. ikkje regne med at andre ska passe på dæg. ... ta litt tak.. du he et ansvar liksom.

Guttene er tydelig preget av en kultur der det er viktig å gjøre noe konstruktivt også på fritiden og der stillesittende aktiviteter ikke verdsettes. Det kan også se ut som om guttene knytter sammen den feminine kulturen blant bygutter med manglende evne til å arbeide hardt. Studenten er rimelig tydelig på hvordan han opplever kulturen blant mange av guttene han treffer i byen:

Studenten: Æ synes det æ så skummelt å sjå kossen det æ med ungdommen og sjølstendighet og.. i hvert fall i byen, ikkje på bygda.. kanskje. Det æ mye bedre på bygda, men i byen.. dei som æg æ.. å sitte.. ligga på sofaen heile dagen å ikkje gjær ein drit og ikkje ha noe ansvar for sæg sjøl og ikkje ha noe ansvar for noen andre det æ heilt skammelig. ... Når me snakke om femininitet.. hadde du gått i krigen med ein som he operert rumpa liksom? Når du lese om disse mennan før i tia.. så hardt de jobba og så hardt det va.. kossen.. nei æ synes det æ litt skremmande nesten. Når folk feire at de endelig he fått trygd å ska gå på NAV og.. nei..

Guttene trekker tydelige grenser mot de som de oppfatter som late og ikke tar ansvar for eget liv. Spesielt det å snylte på NAV trekkes fram i flere intervjuer som noe skikkelige mannfolk ikke gjør. Flere av guttene presiserer at det kun gjelder NAVere som kan, men ikke vil jobbe. Det er allikevel sannsynlig at det vil kunne være vanskelig for en mann i Fjellbygda å leve på penger fra NAV:

I: Hva vil det si å være skikkelig mann?

Turnusmekanikeren: Nei.. det va det.. ha en jobb og ikkje gå på NAV i hvert fall. Eller ikkje snylte på NAV er vel kanskje rettere å sei

Guttene er tydelig familiesentrerte i sin forståelse av skikkelige mannfolk. Det å ta ansvar og sørge for at familien har det bra fremstår som viktigere for guttene enn karriere og selvrealisering. Familiens kollektiv går foran individuell suksess. Faktisk så kan det virke som om guttene tenker at det å være vellykket som mann betinger at du lykkes som familiemann. En kan dermed spørre seg om guttene mener at menn som ikke gifter seg og skaffer seg en familie til en viss grad mislykkes i sitt livsprosjekt. Guttenes vektlegging av det Bye (2009) omtaler som 'caring masculinity' er interessant, spesielt hvordan flere av dem trekker frem

omsorgsdimensjonen i det å være mann og far. Når temaet var yrkesliv ble omsorgsyrker omtalt av flere som typisk feminine yrker og noe som de selv ikke kunne tenke seg, men det samme er tydeligvis ikke tilfellet innenfor familien. Selv om ikke alle guttene er like tydelige i vektlegging av omsorgsrollen, så kan det allikevel virke som at de fleste trekker et tydelig skille mellom familieliv og yrkesliv og hvilke roller det er "akseptert" for menn i Fjellbygda å fylle i de to sfærene. En kan derfor argumentere for at maskulinitetsbegrepet har blitt mer fleksibelt innenfor familiedimensjonen, men det er ikke like tydelig innenfor yrkeslivet.

Selv om Automatikeren trekker fram at man kan være en skikkelig mann selv om du er hjemmeværende er det tydelig at tanken om *the male breadwinner* og mannens forsørgeransvar står sterkt blant guttene (Tosh, 1994, s. 185). Det å kunne stå på og arbeide hardt blir trukket fram som en viktig og verdifull egenskap. Dette blir spesielt tydelig i måten de trekker grenser mot dem som ikke arbeider hardt og ikke forsørger seg selv og familien selv om de har mulighet. Ut ifra guttenes beskrivelser virker det å være knyttet et tydelig sosialt stigma til å gå på NAV i Fjellbygda. Skikkelige menn jobber hardt, og det kan virke som om det å arbeide hardt er viktigere enn hva du arbeider med. Guttenes beskrivelser av familiemannen som beskytter og som sørger for familien sin gjennom omsorg og høy arbeidsmoral og forakt mot de late og de som tenker mest på seg selv likner veldig på Lamont (2000) sine beskrivelser av *the hard working person* og det disiplinerte selvet hos hvite arbeiderklasse menn i USA. Disse verdiene deles av alle guttene i Fjellbygda, uavhengig av sosial bakgrunn. Dette kan tolkes i retning av at tradisjonelle arbeiderklasseverdier står sterkt i Fjellbygda, på tvers av klasseforskjeller.

Avslutningsvis blir da spørsmålet om det er guttenes stereotype oppfatninger av hva maskulinitet skal være eller om det er guttenes vektlegging av hva det vil si å være skikkelig mann som er viktigst i den lokale utformingen og forståelsen av maskulinitet. I følge Tosh (1994) må studier av maskulinitet inkludere familieliv, yrkesliv og interesser. Det er usikkert om menn i Fjellbygda kan regnes som skikkelige menn utelukkende basert på arbeidsmoral og rollen som familiefar eller om denne dimensjonen kommer i tillegg til mestring av de obligatoriske maskuline interessene i bygda. Begge deler er tenkelig ut ifra datamaterialet, men det er liten tvil om at det vil være vanskelig for en mann å bli fullt ut integrert, inkludert og akseptert uten å dele i hvert fall noen av bygdas obligatoriske interesser. Hvis den lokale forståelsen av maskulinitet utformes på grunnlag av balansen og relasjonen mellom disse tre komponentene slik som Tosh (1994) hevder, er det mulig å argumentere for at forståelsen av maskulinitet i Fjellbygda hovedsakelig er knyttet til bildet av den hardtarbeidende familiefaren, men også til snøscooterkjøring, friluftsliv, praktiske ferdigheter. Yrkesretning, klesstil og

arbeidsdeling i hjemmene er imidlertid aspekter der det i større grad kan være rom for konstruering av alternative maskuliniteter.

5.0 Konklusjon og oppsummering

I denne teoretisk informerte empiriske analysen har jeg utforsket stedets betydning for åtte unge bygdegutter. Studien har gitt en innsikt i hva disse guttene selv legger til grunn for sine valg og hvordan strukturer som sted og klasse har innvirkning på disse valgene. Det er liten tvil om at studier av ungdom der den stedlige dimensjonen blir oversett, kan ende opp med å trekke konklusjoner på feil grunnlag. Uten en forståelse for stedets betydning blir tolkningen av utdanningsvalg, valg av bosted og familieplaner i beste fall mangelfull. Stedet er en viktig del av det som utgjør de grunnleggende rammene for hvordan guttene forstår seg selv og for hvordan fremtiden kan se ut, avhengig av om de vil bo på bygda eller i byen. Selv om guttene fremstår som refleksive rasjonelle aktører i sitt eget liv er det tydelig at stedet former, begrenser og muliggjør både deres selvforståelse og viktige livsvalg. Bygda legger tydelige strukturelle føringer for de guttene som ønsker å bosette seg der. Bildet av bygdegutter som blir værende på bygda som marginaliserte tapere likner imidlertid lite på det bildet kommer fram i denne studien. Guttene fremstår ikke som passive og begrenset, men som aktivt handlende for å sikre seg den fremtiden de ønsker. Over halvparten av guttene har flyttet til byen for å skaffe seg en utdanning som utgjør grunnlaget for å flytte tilbake til bygda og arbeide med det de ønsker. Slik sett legger bygda større føringer på hva slags yrkesvalg som er aktuelt enn på hva slags utdanningsløp som er aktuelt. For de ungdommene som har ambisjoner om en karriere, eller ønsker seg til et yrke innenfor en bransje med dårlige jobbmuligheter på bygda kan derimot de strukturelle hindringene på bygda bli for store til at de kan se for seg en framtid der. Guttenes verdier, interesser, vurdering av hva som er interessante yrker og hvilke som er passende for menn er også preget av stedet. Det er derfor etter min mening helt tydelig at studier av utdannings- og yrkesvalg i mye større grad må ta høyde for stedsdimensjonen og lokalt forankrede kulturer og strukturer.

Det er tydelig at guttene som vil bo på bygda aktivt velger bort et liv i byen, fordi de mener at bygda gir de beste rammene for det livet de ønsker. Guttenes interesser og tanker om familieliv lar seg best kombinere med et liv på bygda. Å ha plass rundt seg til å kunne drive med utendørsinteresser, stifte en familie med kone og barn i hus med god avstand til nabo fremstår som en viktig del av det mange av guttene vurderer som det gode liv. Et interessant funn i dette henseendet er hvordan guttenes opplevelse av bygd og by ikke preges av rasjonaliserte oppramsinger av fordeler og ulemper, men som sterke følelsesmessige opplevelser av hvordan de opplever stedet. Noen steder kjennes som hjemme og andre steder kjennes fremmed, noe som igjen påvirker hvordan de ser for seg en framtid der. Hvordan det fysiske landskapet vi

befinner oss i skriver seg inn i oss gjennom sosialiseringen på linje med andre sosiale strukturer er et interessant innspill i globaliserings- og modernitetsdebatten. Bygd og by blir dermed ikke bare diskursive konstruksjoner, men følbare kroppslige dimensjoner.

Selv om samtlige av guttene i studien har et overveiende positivt bilde av bygda er det likevel tydelig at guttene ikke er blinde for bygdas negative sider. Bildet av bygda som både idyllisk og kjedelig, muliggjørende og begrensende, åpen og smal, fri og kontrollerende eksisterer side om side hos guttene. Bygdas mulighetsstrukturer og majoritetsinteresser, hvordan stedet skaper en virkelighet som bare gir rom for en bestemt type adferd og forståelse har vært diskutert tidligere i oppgaven. Det er tydelig at det kan oppleves utfordrende å være, tenke og oppføre seg annerledes enn majoriteten i Fjellbygda. Selv om få av guttene opplever dette som problematisk mener jeg at det er noe som bør problematiseres på bygda i større grad hvis man ønsker at flere skal kunne kjenne på tilhørighet til bygda og se for seg en framtid der. Også når det gjelder kjønnsroller og maskulinitet oppleves handlingsrommet lite i Fjellbygda. Selv om det kan virke som om forståelsen av maskulinitet og kjønnsroller er på vei mot å bli mer fleksibelt er det likevel tydelig at maskulinitet i Fjellbygda hovedsakelig er knyttet til bildet av den praktiske hardtarbeidende familiefaren, som kjører snøscooter på fjellet på fritida. Et interessant funn er imidlertid guttenes vektlegging av mannens omsorgsrolle i familien og det Bye (2009) beskriver som 'caring masculinity', noe som kan tolkes i retning av at maskulinitetsbegrepet også kan være i endring i Fjellbygda og etter hvert gi rom for konstruering av alternative maskuliniteter innenfor familie, fritid og yrkesliv.

Alle mennesker bor et sted, med de relasjoner, kulturer og strukturer det innebærer. Dette er i stor grad et oversett aspekt som jeg håper at forskningen i større grad vil ta høyde for i fremtiden. Uten stedsaspektet vil ingen av de tre teoriene om utdanning være dekkende for å forklare de valgene guttene har gjort. For å romme dette stedlige aspektet bedre i studier av utdannings- og yrkesvalg har jeg foreslått et modifisert habitusbegrep. Et mer refleksivt og lokalt forankret habitusbegrep er etter min mening et godt analytisk verktøy for å få en bedre forståelse av hvordan stedets romdimensjon og sosiale strukturer gir aktørene rammer som de handler rasjonelt ut ifra i større og mindre grad. Større kvalitative komparative studier ut ifra et slikt perspektiv tror jeg ville gitt en dypere forståelse av feltet. Kjønnsidentitet og maskulinitet har også en lokal komponent, slik at et slikt begrep også vil kunne være nyttig inn i slike studier.

Bygda har vært en viktig del av Norge og for at den fortsatt skal være det trengs det en bedre forståelse av bygda og hvorfor mennesker velger å bosette seg på bygda istedenfor i byen. Det trengs å ta et oppgjør med metrosentrismen innenfor forskningen og forståelsen av at byen

representerer det moderne og bygda dermed det umoderne. At rural immobilitet handler om å ikke ha muligheter og ressurser til å være mobile er en holdning som trengs å problematiseres. Et liv i byen med høy utdanning og et rikt utvalg av tilbud og fritidsaktiviteter trenger ikke nødvendigvis å være drømmen for alle. Samtidig er det viktig å være klar over at bygda er avhengig av byen på mange områder slik samfunnet vårt er organisert. Bygd og by er forskjellige, men likeverdige og gjensidig avhengige. Arbeiderpartiets slagord til stortingsvalget i 1933 kan derfor stå som en avsluttende oppfordring: "Hele folket i arbeide. By og land hand i hand" (Nasjonalbiblioteket, 2020).

6.0 Litteraturliste

- Andersen, P. L. (2009). *Sosial ulikhet i enhetsskolen: Betydningen av klasse og kulturell kapital for skoleprestasjoner* (masteroppgave, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/15866>
- Andersen, P. L., & Hansen, M. N. (2012). Class and Cultural Capital—The Case of Class Inequality in Educational Performance. *European Sociological Review*, 28(5), 607–621. <https://doi.org/10.1093/esr/jcr029>
- Appelrouth, S., & Edles, L. D. (2012). *Classical and contemporary sociological theory: Text and readings* (2nd ed). Thousand Oakes: Pine Forge Press.
- Backe-Hansen, E., Walhovd, K. B., & Huang, L. (2014). *Kjønnforskjeller i skoleprestasjoner: En kunnskapsoppsummering*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bakken, A. (2008). Er kjønnforskjeller i skoleprestasjoner avhengig av klassebakgrunn og minoritetsstatus? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 8(1), 85–93.
- Bakken, A. (2010). *Prestasjonsforskjeller i kunnskapsløftets første år: Kjønn, minoritetsstatus og foreldres utdanning: Bd. 9/2010*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. http://www.nova.no/asset/4069/1/4069_1.pdf
- Bakken, A. (2014). *Sosial ulikhet i skolerresultater – en oppsummering av NOVAs forskning*. <http://nettsteder.regjeringen.no/fremtidensskole/files/2014/05/NOVAs-forskning-p%C3%A5-ulikhet-i-skolen-en-oppsummering.pdf>
- Bakken, A., & Elstad, J. I. (2012). For store forventninger. Kunnskapsløftet og ulikhetene i grunnskolekarakterer. *NOVA rapport*, 7/12. https://www.udir.no/Upload/Rapporter/2012/NOVA_slutt.pdf?epslanguage=no
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. London: Sage Publications.

- Becker, H. S. (1967). Whose Side Are We On? *Social Problems*, 14(3), 239–247.
<https://doi.org/10.2307/799147>
- Berg, N. G., & Lysgård, H. K. (2004). Ruralitet og urbanitet – bygd og by. *Plan*, 36(2), 18–25. http://www.idunn.no/plan/2004/02/ruralitet_og_urbanitet_-_bygd_og_by.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2000). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bergsgard, N. A. (2015). Utvikling i kulturinteresse og -deltakelse i Stavanger-regionen og resten av Norge. I N. A. Bergsgard & A. Vassenden (Red.), *Hva har oljen gjort med oss? Økonomisk vekst og kulturell endring*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Bjerrum Nielsen, H. (2009). *Skoletid: Jenter og gutter fra 1. til 10. klasse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bolen, D. M., & Collins, D. B. (2016). Masculinity Stereotypes. I A. E. Goldberg (Red.), *The SAGE Encyclopedia of LGBTQ Studies*. Thousand Oakes: SAGE Publications.
- Borgen, O. Å., & Skogen, K. (2013). Gutta på jakt. *Tidsskrift for ungdomsforskning [elektronisk ressurs]*, 1, 3–30.
- Boudon, R. (1974). *Education, opportunity, and social inequality: Changing prospects in Western society*. New York: Wiley.
- Bourdieu, P. (1986). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Bourdieu, P. (1994). Distinksjonen. I D. Broady & M. Palme (Red.), *Kultursociologiska texter* (4. uppl). Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Bourdieu, P. (1995). *Distinksjonen: En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax Forlag.
- Bourdieu, P., & Passeron, J.-C. (2006). *Reproduksjonen: Bidrag til en teori om undervisningssystemet*. København: Hans Reitzel.

- Bourdieu, P., & Wacquant, L. J. D. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Brannen, J., & Nilsen, A. (2002). Young People's Time Perspectives: From Youth to Adulthood. *Sociology*, 36(3), 513–537.
<https://doi.org/10.1177/0038038502036003002>
- Breen, R., & Jonsson, J. O. (2000). Analyzing Educational Careers: A Multinomial Transition Model. *American Sociological Review*, 65(5), 754–772.
<https://doi.org/10.2307/2657545>
- Breen, R., & Jonsson, J. O. (2005). Inequality of Opportunity in Comparative Perspective: Recent Research on Educational Attainment and Social Mobility. *Annual Review of Sociology*, 31, 223–243.
- Brox, Ottar. (2012). Satser vi for sterkt på formell utdannelse? *Nytt Norsk Tidsskrift*, 29(1), 67-77 ER. idunn.no.
- Bye, L. M. (2003). Masculinity and rurality at play in stories about hunting. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography: Feminist geographies (guest eds. Nina Gunnerud Berg & Ragnhild Lund)*, 57(3), 145–153.
<https://doi.org/10.1080/00291950310002125>
- Bye, L. M. (2009). 'How to be a rural man': Young men's performances and negotiations of rural masculinities. *Journal of Rural Studies*, 25(3), 278–288.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2009.03.002>
- Bæck, U. D. (2004). The Urban Ethos: Locality and youth in north Norway. *Young*, 12(2), 99–115.
- Bårdstu, G. B. (2015). *Hva har dere lyst til å jobbe med som voksen? - En kvalitativ studie om hva som påvirker yrkesvalget til unge gutter i byen og på bygda* (masteroppgave, NTNU). Hentet fra <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2375736>

- Båtevik, F. O. (2014). Ung i utkant – tankar om framtida blant ungdom frå utkantkommunar. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 1(1).
- Connell, R. (2005). *Masculinities* (2nd ed.). Cambridge: Polity Press.
- Cuervo, H., & Wyn, J. (2017). A Longitudinal Analysis of Belonging: Temporal, Performative and Relational Practices by Young People in Rural Australia. *Young*, 25(3), 219–234. <https://doi.org/10.1177/1103308816669463>
- Dahlgren, K., & Ljunggren, J. (2010). *Klassebilder: Ulikhet og sosial mobilitet i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Faber, S. T., Nielsen, H. P., & Bennike, K. B. (2015). *Place, (in)equality and gender: A mapping of challenges and best practices in relation to gender, education and population flows in Nordic peripheral areas: Bd. 2015:558*. Nordic Council of Ministers. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1213497&site=ehost-live>
- Farrugia, D. (2014). Towards a spatialised youth sociology: The rural and the urban in times of change. *Journal of Youth Studies*, 17(3), 293–307.
- Farrugia, D. (2016). The mobility imperative for rural youth: The structural, symbolic and non-representational dimensions rural youth mobilities. *Journal of Youth Studies*, 19(6), 836–851.
- Farrugia, D., Smyth, J., & Harrison, T. (2016). Affective Topologies of Rural Youth Embodiment. *Sociologia Ruralis*, 56(1), 116–132.
- Farstad, M., & Heggem, R. (2009). Like barn leker best? Om mannlige bønders holdninger til kvinner i landbruket. I R. Almås (Red.), *Den nye bygda*. Trondheim: Tapir.
- Fekjær, S.B. (2009). Utdanning: Et rasjonelt valg? *Sosiologisk tidsskrift*, 17(04), 291–309.

- Fekjær, S.B, & Leirvik, M. (2011). Silent gratitude: Education among second-generation vietnamese in Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37(1), 117-134.
- Gambetta, D. (2009). *Were they pushed or did they jump? Individual decision mechanisms in education* (Digitally printed version). Cambridge: Cambridge University Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford: Stanford University Press.
- Giddens, A. (1997). *Modernitetens konsekvenser*. Oslo: Pax.
- Goldthorpe, J. H. (1996). Class Analysis and the Reorientation of Class Theory: The Case of Persisting Differentials in Educational Attainment. *The British Journal of Sociology*, 47(3), 481–505. <https://doi.org/10.2307/591365>
- Gravaas, B. C. (2008). *Skoleresultater 2007: En kartlegging av karakterer fra grunn- og videregående skoler i Norge: Bd. 2008/24*. Statistisk sentralbyrå.
http://www.ssb.no/emner/04/02/notat_200824/notat_200824.pdf
- Grimsrud, G. M. (2011). Gendered spaces on trial: The influence of regional gender contracts on in-migration of women to rural norway. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 93(1), 3–20. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0467.2011.00358.x>
- Grøgaard, J. B. (1992). *Skomaker, bli ved din lest? : En analyse av ulikhet i utdanning og arbeid blant unge menn på 80-tallet* (Bd. 146). FAFO.
- Grøgaard, J. B. (1993). Gutters utdanningsvalg: Hvorfor har sosial bakgrunn så stor betydning? : et forsvar for verdiforklaringen. *Samfunnsspeilet*, 7(1), 14–20.
- Gujord, H., & Vassenden, A. (2015). Litterære distinksjoners bryksomhet. I N. A. Bergsgard & A. Vassenden (Red.), *Hva har oljen gjort med oss? Økonomisk vekst og kulturell endring*. Oslo: Cappelen Damm AS.

- Hansen, M. N. (1997). Social and Economic Inequality in the Educational Career: Do the Effects of Social Background Characteristics Decline? *European Sociological Review*, 13(3), 305–321. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.esr.a018220>
- Hansen, M. N. (2005a). Den sosiale rekrutteringen til medisinstudiet. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 125(16), 2213–2215.
- Hansen, M. N. (2005b). Utdanning og ulikhet – valg, prestasjoner og sosiale settinger. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 46(02), 133–157.
- Hansen, M. N. (2011). Finnes det en talentreserve? Betydningen av klassebakgrunn og karakterer for oppnådd utdanning. *Søkelys på arbeidslivet*, 28(03), 173–189.
- Hansen, M. N., & Mastekaasa, A. (2006). Social Origins and Academic Performance at University. *European Sociological Review*, 22(3), 277–291. <https://doi.org/10.1093/esr/jci057>
- Heggebø, K. (2014). Det første forgreiningspunktet: - Vidaregåande utdanningsval i ein norsk bygdekontekst. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 55(2), 142-171 E. idunn.no.
- Heggen, K., Lauglo, J., & Helland, H. (2013). *Utdanningssosiologi*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Heggen, K., Myklebust, J. O., & Øia, T. (2001). *Ungdom: I spenninga mellom det lokale og det globale*. Oslo: Samlaget.
- Hodkinson, P., & Sparkes, A. C. (1997). Careership: A sociological theory of career decision making. *British Journal of Sociology of Education*, 18(1), 29–44. <https://doi.org/10.1080/0142569970180102>
- Horrigmo, K. (2015). Hvordan kan stedet ha betydning for skoleresultater. I G. Langfeldt (Red.), *Skolens kvalitet skapes lokalt: Presentasjon av funn fra forskningsprosjektet «Lærende regioner»*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Hovda, S. (2012). «Bygda for alltid?»: *En kvalitativ studie om hvordan immobilitet gjøres meningsfullt for jenter på bygda* (Masteroppgave, NTNU). Hentet fra <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/268457>
- Island, T.-L. (2007). *Fryktløse forbilder: Minoritetsstudenter på vei inn i eksponerte yrker: En empirisk studie om journalist-og lærerstudenter med minoritetsbakgrunn og deres begrunnelser for yrkesvalg og tanker om sitt fremtidige yrke* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/30905>.
- Jackson, M., Erikson, R., Goldthorpe, J. H., & Yaish, M. (2007). Primary and Secondary Effects in Class Differentials in Educational Attainment: The Transition to A-Level Courses in England and Wales. *Acta Sociologica*, 50(3), 211–229. <https://doi.org/10.1177/0001699307080926>
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Jarness, V. (2018). Viewpoints and points of view: Situating symbolic boundary drawing in social space. *European Societies*, 20(3), 503–524. <https://doi.org/10.1080/14616696.2017.1371317>
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W., & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jonvik, M. (2015). Veggen mot eit estetisk hegemoni—Nordmenn sine forhold til heimeinnreiing. I N. A. Bergsgard & A. Vassenden (Red.), *Hva har oljen gjort med oss? Økonomisk vekst og kulturell endring*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Jørgensen, C. R. (2008). *Identitet: Psykologiske og kulturanalytiske perspektiver* (2. udg.). København: Hans Reitzels Forlag.

- Jørgensen, G. (2001). Den lokale konstruksjonen av ungdom. I K. Heggen, J. O. Myklebust, & T. Øia (Red.), *Ungdom: I spenninga mellom det lokale og det globale*. Oslo: Samlaget.
- Kimmel, M. (1993). Invisible masculinity. *Society*, 30(6), 28–35.
<https://doi.org/10.1007/BF02700272>
- Krange, O. (2004). *Grenser for individualisering: Ungdom mellom ny og gammel modernitet: Bd. 4/2004*. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo Nova.
- Krange, O. (2005). *Den nye moderniteten: Ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Krange, O., & Skogen, K. (2007). Kodebok for den intellektuelle middelklassen. *Nytt norsk tidsskrift*, 3, 227–242.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (2nd ed). Los Angeles: Sage Publications.
- Lamont, M. (2000). *The dignity of working men: Morality and the boundaries of race, class, and immigration*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lamont, M., & Molnár, V. (2002). The study of boundaries in the social sciences. *Annu. Rev. Sociol.*, 28(1), 167–195. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.28.110601.141107>
- Lamont, M., Pendergrass, S., & Pachucki, M. (2015). *Symbolic Boundaries* (Second Edition, s. 855). Elsevier Ltd. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.10416-7>
- Lareau, A., & Weininger, E. B. (2003). Cultural Capital in Educational Research: A Critical Assessment. *Theory and Society*, 32(5/6), 567–606.
- Leirvik, M. S. (2010). « For mors skyld». Utdanning, takknemlighet og status blant unge med pakistansk og indisk bakgrunn. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 10(1).

- Lilleaasen, R. (2017). Kritisk realisme og gudsmøtet. *Teologisk tidsskrift*, 6(2), 146–161.
idunn.no. <https://doi.org/10.18261/issn.1893-0271-2017-02-05>
- Lorentzen, H. (1981). *Urbanisering, sosial kontroll og ungdomsproblemer* (Bd. 38).
Universitetet i Oslo, Inst.for retts sosiologi.
- Loyko, N., & Jortveit, L. V. (2018). *Gutters egne refleksjoner omkring hvorfor de avsluttet videregående opplæring, og hva som skal til for å fullføre utdanning: En kvalitativ studie basert på livshistorier til 5 gutter som har avbrutt videregående opplæring* (Masteroppgave, Universitetet i Agder). Hentet fra <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/handle/11250/2564050>
- Løvgren, M., & Orupabo, J. (2018). En sosiologi om symbolske grenser. *Norsk sosiologisk tidsskrift [elektronisk ressurs]*, 2(3), 203–207.
- Marks, G. (2008). Are Father's or Mother's Socioeconomic Characteristics More Important Influences on Student Performance? Recent International Evidence. *Social Indicators Research*, 85(2), 293–309. <https://doi.org/10.1007/s11205-007-9132-4>
- Marx, K. (1992). *Karl Marx: Arbeid, kapital, fremmedgjøring: Sentrale tekster*. Oslo: Falken.
- Medietilsynet. (2020). *Gaming og pengebruk i dataspill* (Delrapport 3; Barn og medier 2020). Medietilsynet. Hentet fra: <https://medietilsynet.no/barn-og-medier/barn-og-medier-undersokelsen/>
- Nasjonalbiblioteket. (2020). *Propaganda. Russiske og norske plakater 1920-1939*. Hentet fra <https://www.nb.no/utstillinger/propaganda/index.php>
- Olsen, O. J. (2011). Yrkesutdanning i det moderne. Noen begreper til fortolkning av endringsprosesser i norsk fag- og yrkesopplæring. *Sosiologisk tidsskrift*, 19(1), 29-47
ER. idunn.no.

- Olsen, O. J. (2012). Yrkesfagernes status – et spørsmål om innbyrdes forhold mellom arbeid og utdanning. En kommentar med en komparativ og historisk tilnærming. *Søkelys på arbeidslivet*, 29(4), 369–38. idunn.no.
- Paulgaard, G. (2002). Local identities in a «globalised world». *Young*, 10(3–4), 95–107.
<https://doi.org/10.1177/110330880201000307>
- Paulgaard, G. (2017). Geographies of inequalities in an area of opportunities: Ambiguous experiences among young men in the Norwegian High North. *Geographical Research*, 55(1), 38–46. <https://doi.org/10.1111/1745-5871.12198>
- Postholm, M. B., & Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Putnam, R. D. (2015). *Our kids: The American Dream in crisis*. New York: Simon & Schuster.
- Ragin, C. C., & Amoroso, L. M. (2011). *Constructing social research: The unity and diversity of method* (2nd ed). Los Angeles: SAGE Publications.
- Rande, M. (2015). *Reproduksjon av sosial ulikhet i skolen: Et uttrykk for kulturell arv eller rasjonelle valg? En empirisk bedømmelse av kulturelle og økonomiske tilnærminger til sosial ulikhet i utdanningssystemet* (Masteroppgave, NTNU). Hentet fra <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/301894>
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse: Kvalitative metoder i samfunnsfag* (4. rev. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Rérat, P. (2014). The selective migration of young graduates: Which of them return to their rural home region and which do not? *Journal of Rural Studies*, 35, 123–132.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2014.04.009>
- Rosenlund, L., & Vassenden, A. (2015). Fra ett til flere hierarkier, og en fortelling om dagens dominerende livsstiler og kulturer i Stavanger. I N. A. Bergsgard & A. Vassenden

- (Red.), *Hva har oljen gjort med oss? Økonomisk vekst og kulturell endring*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Rye, J. F. (2006). Rural youths' images of the rural. *Journal of Rural Studies*, 22, 409–421.
- Rye, J. F. (2014). Lokal kapital og arvelig bofasthet. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 6(1).
<https://doaj.org/article/9ddc992eae1b4a08a8d12c6e726b9b25>
- Silverman, D. (2000). *Doing qualitative research: A practical handbook*. Thousand Oakes: Sage Publications.
- Slottemo, H. G. (2000). *Menn som forskningsfelt: Begreper og perspektiver i historisk og samfunnsvitenskapelig forskning om menn og maskulinitet*: (Vol. 1/00, Skriftserie (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Senter for kvinne- og kjønnsforskning : trykt utg.)). Dragvoll: Senter for kvinne- og kjønnsforskning, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Smithson, J. (2000). Using and analysing focus groups: Limitations and possibilities. *International Journal of Social Research Methodology*, 3(2), 103–119.
<https://doi.org/10.1080/136455700405172>
- SSB.no. (2020). *SSB Kommunefakta*. ssb.no. Hentet fra
<https://www.ssb.no/kommunefakta/kommune>
- Steffensen, K., & Ziade, S. E. (2009). *Skoleresultater 2008: En kartlegging av karakterer fra grunnskoler og videregående skoler i Norge*. Statistisk sentralbyrå. Hentet fra
<http://hdl.handle.net/11250/181261>
- Sørli, K. (2012). *Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? : Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet: Bd. 2012:22*. Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Taylor, S. (2018). Critical Realism vs Social Constructionism & Social Constructivism: Application to a Social Housing Research Study. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR)*, 37, 216–222.

- Thrane, C. (2005). Utdanningens sosiale reproduksjon – et fokus på mekanismer. *Sosiologisk tidsskrift*, 13(01), 45–70.
- Tosh, J. (1994). What Should Historians Do with Masculinity? Reflections on Nineteenth-Century Britain. *History Workshop*, 38, 179–202. JSTOR.
- Ugelvik, T. (2019). *Sosial kontroll*. Oslo: Universitetsforlaget.
- utdanning.no. (2020). *Fakta om fagskole*. utdanning.no. Hentet fra https://utdanning.no/tema/nyttig_informasjon/fakta_om_fagskole
- Van De Werfhorst, H. G., Sullivan, A., & Cheung, S. Y. (2003). Social Class, Ability and Choice of Subject in Secondary and Tertiary Education in Britain. *British Educational Research Journal*, 29(1), 41–62.
- Vogt, K. C. (2007). *Gutter i mannsdominerte yrkesfag: Valg av utdanning og arbeid* (Masteroppgave, Universitetet i Bergen). Hentet fra <https://bora.uib.no/handle/1956/3843>
- Vogt, K. C. (2018). Svartmaling av gutter. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2(02), 177–193. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2018-01-06>
- Wiborg, A. (2009). Flertydige bilder og ambivalent tilhørighet. I R. Almås (Red.), *Den nye bygda*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Willis, P. E. (2006). *Learning to labour: How working class kids get working class jobs* (Repr). Aldershot: Ashgate.
- Yang, Y. (2014). Bourdieu, Practice and Change: Beyond the criticism of determinism. *Educational Philosophy and Theory*, 46(14), 1522–1540. <https://doi.org/10.1080/00131857.2013.839375>
- Yttri, G. (2019). Sentrum og perifери—Eit varig modelltyranni? Norsk historieskriving i fagkritisk perspektiv. I Ø. Helgesen, R. Glavee-Geo, G. Mustafa, E. Nettet, & P. Rice

(Red.), *Modeller: Fjordantologien 2019*. <https://doi.org/10.18261/9788215034393-2019-11>

Ziehe, T., & Stubenrauch, H. (1999). *Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser: Kulturel frisættelse og subjektivitet*. København: Politisk Revy.

Øia, T. (2007). *Ung i Oslo: Levekår og sosiale forskjeller: Bd. 6/072007:6*. NOVA.

Alle kilder brukt i denne oppgaven er oppgitt

Vedlegg 1 - Intervjuguide

1. Presentere meg selv og forskningsprosjekt
 - Samtykke, anonymisering, taushetsplikt
 - Diktafon
 - Ingen riktige eller gale svar. Ønsker å få fram dine tanker. Anonymt.

2. Fortell litt om deg selv
 - Alder, sivilstatus.. (ikke navn)

3. Fortell litt om oppveksten din
 - Gård/byggefelt, familie, søsken, foreldres arbeid/utdanning

4. Kan du fortelle litt om hva du liker å gjøre på fritida?
 - Fritidsinteresser, hobbyer, venner, foreldre.
 - Ukedager og helger. Sommer og vinter
 - Hva er kjedelige fritidsaktiviteter?
 - Ferier
 - Hva vil du ikke bruke ferier til?
 - kultur

5. Hvor ser du for deg at du vil bo?
 - I bygda, annen bygd, by? Hvorfor?
 - Hvor vil du ikke bo? Hvorfor?
 - Hva har stedet å tilby?
 - Noe spesielt du savner ved stedet?
 - Hva er spesielt med dette stedet (bygda)
 - Ville du vurdert å flytte hvis du fikk tilbud om en god jobb et annet sted? Kjæreste?

6. Hva tenker du om bygda/byen?
 - Hva tenker du om det stedet du vil bo og det stedet du ikke vil bo?

7. Hva er dine tanker om familieliv?
 - Kjæreste, barn, arbeidsoppgaver, likestilling, inkludering i fritidsinteresser.

8. Hvordan ser det gode liv ut for deg?

9. Hvorfor valgte du denne utdanningen/yrket?
 - Foreldre, venner
 - interesser
 - Er lønn viktig?
 - Har fremtidig bosted påvirkning på valg av yrke? Utdanning som en vei ut?
 - Har fremtidige familieplaner påvirkning på valg av yrke/utdanning?

- Hva slags nettverk utenfor bygda har du? Familie, venner, foreldres venner.
 - Har du kontakter i by som kan hjelpe i utdanning/jobbmuligheter?
10. Hva synes venner/foreldre om valget?
- Har du fått noen kommentarer/tyn?
11. Hadde du noen venner som valgte annerledes?
- Hvor mange valgte studiespesialisering/yrkesfag i klassen?
 - Har du venner som har valgt studiespesialisering før deg?
 - Hva tenker du om det?
12. Hvordan ser du for deg fremtiden mtp på jobb?
- Jobbmuligheter i bygda?
 - Hvilket annet yrke kunne du tenkt deg? Hvorfor?
 - Hvilket yrke kan du absolutt ikke tenke deg? Hvorfor?
 - Hvordan ser situasjonen ut om 10 år?
13. Hvordan opplevde du skolen? Ungdomsskole og videregående
- Faglig
 - Sosialt
 - Lekser
 - Hvordan opplever du din egen innsats i skolearbeidet?
 - Fremmed kultur? Språk, pedagogikk osv
14. Faglige preferanser
- Hvilke fag likte du best?
 - Minst?
 - Hvilke fag var du best i?
 - Dårligst?
 - Hadde dette innvirkning på yrkesvalg tror du?
15. Foreldres holdninger til skolen
- Hva tror du foreldrene dine tenker om utdanning?
 - Fulgte de godt opp lekser, foreldremøter osv?
 - Hadde de sterke meninger om utdannings-/yrkesvalg?
16. Hva tror du har påvirket deg mest når du valgte yrke/utdanning?
17. Hva tenker du når jeg sier maskulinitet?
18. Hva vil det si å være skikkelig mann?
19. Er det noen yrker som er mer skikkelige enn andre?
20. Er det noen yrker som er femi?

Vedlegg 2 – Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet ” Utdanning og yrkesvalg hos unge gutter i Indre Agder”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut mer om utdanning og yrkesvalg hos unge gutter i Indre Agder. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Denne undersøkelsen er en del av en masteroppgave der målet er å finne ut mer om utdanning og yrkesvalg hos unge gutter i Indre Agder. Utdanning og yrkesvalg er en stor beslutning som har stor betydning for resten av livet. Jeg ønsker derfor først og fremst å finne ut hva som er de viktigste grunnene til at ungdom velger som de velger.

Svarene som blir gitt vil også bli kunne bli brukt i undervisning og videre forskning.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid, Universitetet i Agder er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å intervju ca 10 unge gutter mellom 19-22 år som har vokst opp i en bygd i Indre Agder. Du passer denne beskrivelsen perfekt, så derfor spør jeg deg om du vil hjelpe meg med dette?

Hva innebærer det for deg å delta?

Måten det vil foregå på er ved å bli intervjuet av meg i ca. 1 time. Jeg vil ta opp samtalen på lydband og spørre deg om oppveksten din, interesser, skole, jobb og framtidsdrømmer.

Det vil ikke bli hentet inn opplysninger om deg utover det du selv oppgir i intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vil behandle opplysningene er Christian Nepstad og Ove Skarpenes.
- Opplysninger som ikke er anonymiserte blir lagret på ekstern harddisk uten internett eller lagret på forskningsserver.

Alle opplysninger og sitater som publiseres vil være helt anonymisert. Jeg kan allikevel ikke garantere at ikke noen som kjenner deg veldig godt vil kunne gjenkjenne og gjette seg til din identitet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 1 juni 2020. Etter prosjektslutt vil lydopptak slettes og alle data som bevares vil være helt anonymisert. Anonyme data vil bli lagret for eventuell bruk i senere forskning.

Dine rettigheter

- Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:
- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra institutt for sosiologi og sosialt arbeid ved Universitetet i Agder har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for sosiologi og sosialt arbeid, Universitetet i Agder ved Ove Skarpenes, ove.skarpenes@uia.no eller Christian Nepstad, cnepstad@gmail.com, tlf. 47383581.
- Vårt personvernombud: Ina Danielsen, personvernombud@uia.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Ove Skarpenes

Christian Nepstad

Prosjektansvarlig

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet utdanning og yrkesvalg hos unge gutter i Indre Agder, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 1.juli 2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3 – NSD godkjenning

NSD sin vurdering

Prosjektittel

Utdanning og yrkesvalg hos unge gutter i Indre Agder

Referansenummer

910507

Registrert

27.11.2019 av Christian Nepstad - chrisn15@student.uia.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Agder / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosiologi og sosialt arbeid

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Ove Skarpenes, ove.skarpenes@uia.no, tlf: 38141174

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Christian Nepstad, cnepstad@gmail.com, tlf: 47383581

Prosjektperiode

01.01.2020 - 01.07.2020

Status

02.01.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

02.01.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 02.01.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.07.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

Microsoft OneDrive er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Kajsa Amundsen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)